

Prakses rokasgrāmata par

Briseles IIa regulas

piemērošanu

Saturs

1. Vispārīgs ievads	4
1.1. Ģeogrāfiskā piemērošanas joma (2. panta 3. punkts)	5
1.2. Intertemporālās piemērošanas noteikumi (72. pants)	5
1.3. Pārejas noteikumi (64. pants)	5
2. Laulības lietas	8
2.1. Ievads	9
2.2. Materiālā piemērošanas joma laulības lietās	9
2.3. Kurām tiesām ir piekritīgas lietas par laulības lietām?	9
2.4. Lis pendens jeb kā jārikojas, ja pieteikumi ir iesniegti divu dalībvalstu tiesās (19. panta 1. punkts)?	15
2.5. Spriedumu atzīšana un izpilde laulības lietās	15
3. Vecāku atbildība	18
3.1. Materiālā darbības joma	19
3.2. Kurām dalībvalsts tiesām ir piekritība saistībā ar vecāku atbildību?	23
3.3. Lietas nodošana tiesai, kas atrodas labākā vietā tiesas spriešanai (15. pants)	34
3.4. Kā jārikojas, ja pieteikumi ir iesniegti divu dalībvalstu tiesās?	38
3.5. Atzīšanas un izpildes vispārējie noteikumi	40
3.6. Noteikumi par saskarsmes tiesībām – atzīšana un izpilde (40. un 41. pants)	43
4. Noteikumi par bērna starptautisku nolaupīšanu ES	48
4.1. Vispārīgs ievads (10., 11., 40., 55. un 62. pants)	49
4.2. Ar bērna nolaupīšanu saistīto lietu piekritība	51
4.3. Noteikumi, kas nodrošina bērna ātru atpakaļatdošanu (11. panta 1.–5. punkts)	53
4.4. Kas notiek, ja tiesa nolemj, ka bērns nav jāatdod atpakaļ (11. panta 6. un 7. punkts)?	58

5. Izpilde	68
5.1. Vispārēja informācija par izpildes nozīmīgumu	69
5.2. Spriedumi ir izpildāmi tādos pašos apstākļos, kādi tie būtu, ja to būtu pasludinājusi izpildes dalībvalsts (47. panta 2. punkts)	70
5.3. Eiropas Cilvēktiesību tiesas (ECT) judikatūra	71
6. Bērna uzklausišana (23., 41. un 42. pants)	76
6.1. Bērniem ir jādod iespēja tikt uzklausi tiem	77
6.2. Izņēmuma gadījums, kad bērns nav jāuzklausa	77
6.3. Bērna uzklausišanas procedūra	77
6.4. Kā iegūt bērna viedokli?	77
6.5. Apmācība bērna uzklausišanai	78
6.6. Bērna uzklausišanas mērķis	78
6.7. ANO Konvencija par bērna tiesībām	80
7. Sadarbība starp centrālajām iestādēm un starp tiesām (53.–58. pants)	82
7.1. Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkls civillietās un komercietās (54. pants)	83
7.2. Centrālo iestāžu pienākumi (55. pants)	83
7.3. Sekmēta vienošanās (55. panta e) punkts)	83
7.4. Bērna nodošana aprūpē citā dalībvalstī (56. pants)	83
7.5. Centrālo iestāžu resursi	85
7.6. Tiesu sadarbība	85
7.7. Tiesneši-koordinatori	86
8. Saikne starp Regulu un 1996. gada Hāgas Konvenciju par bērna aizsardzību (61. un 62. pants)	88
8.1. Abu instrumentu darbības joma	89
8.2. Ratifikācija ES dalībvalstī	89
8.3. Uz kurām lietām attiecas Regula un uz kurām 1996. gada konvencija (61. un 62. pants)?	89
Rokasgrāmatas tabulu un shematisko attēlu saraksts	92
Šajā rokasgrāmatā minēto lietu saraksts	92

1. Vispārīgs ievads

1.1. Ģeogrāfiskā piemērošanas joma (2. panta 3. punkts)

Regulu, kuru dēvē par Briseles IIa vai dažkārt arī par Briseles II bis regulu⁽¹⁾, piemēro visās Eiropas Savienības dalībvalstīs, izņemot Dāniju. Regula ir tieši piemērojama visās dalībvalstīs, uz kurām tā attiecas, un tā prevalē pār valsts tiesību aktiem.

1.2. Intertemporālās piemērošanas noteikumi (72. pants)

Attiecībā uz divdesmit četrām dalībvalstīm Regulu piemēro no 2005. gada 1. marta un attiecībā uz jaunām dalībvalstīm no datuma, kurā tās pievienojušās Savienībai⁽²⁾. Regula pilnībā attiecas uz:

- attiecīgajiem uzsāktajiem tiesu procesiem,
- dokumentiem, kas oficiāli sagatavoti vai reģistrēti kā publiski akti, un
- nolīgumiem, kas noslēgti starp pusēm pēc attiecīgās piemērošanas dienas saskaņā ar 72. pantu (64. panta 1. punkts).

(1) Padomes 2003. gada 27. novembra Regula (EK) Nr. 2201/2003 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību un par Regulas (EK) Nr. 1347/2000 atcelšanu.

(2) Attiecībā uz Bulgāriju un Rumāniju no 2007. gada 1. janvāra un attiecībā uz Horvātiju no 2013. gada 1. jūlija.

1.3. Pārejas noteikumi (64. pants)

Regulas noteikumus par atzīšanu un izpildi saistībā ar tiesu procesiem, kas uzsākti pirms 2005. gada 1. marta, piemēro trīs kategoriju spriedumiem:

- a) spriedumiem, kas 2005. gada 1. martā un pēc šī datuma taisīti lietās, kuras uzsāktas pirms minētā datuma, bet pēc dienas, kurā stājās spēkā Briseles II regula (64. panta 2. punkts)⁽³⁾;
- b) spriedumiem, kas pirms 2005. gada 1. marta taisīti lietās, kuras uzsāktas pēc Briseles II regulas spēkā stāšanās dienas, ja tās ir Briseles II regulas darbības jomā (64. panta 3. punkts);
- c) spriedumiem, kas pirms 2005. gada 1. marta, bet pēc Briseles II regulas spēkā stāšanās, taisīti lietās, kuras uzsāktas pirms Briseles II regulas spēkā stāšanās dienas (64. panta 4. punkts).

Spriedumus, kas atbilst kādai no minētajām kategorijām, atzīst un izpilda saskaņā ar Regulas III nodaļu, ievērojot šādus nosacījumus:

- attiecībā uz a) un c) apakšpunktā minētajiem spriedumiem: ja tiesa, kura izdevusi spriedumu, piekritību noteica saskaņā ar noteikumiem, kas saskan ar noteikumiem Regulā, Briseles II regulā vai Konvencijā, kura lietas uzsākšanas laikā bija spēkā starp izcelsmes dalībvalsti un izpildes dalībvalsti, un

(3) Padomes Regula (EK) Nr. 1347/2000 (sk. OV L 160, 30.6.2000., 19. lpp.). Briseles II regula stājās spēkā 2001. gada 1. martā.

- attiecībā uz b) un c) apakšpunktā minētajiem spriedumiem: ja spriedums ir saistīts ar laulības šķiršanu, laulāto atšķiršanu vai laulības atzīšanu par neesošu vai ar abu vecāku atbildību par bērnu šādu laulības lietu sakarā.

Jāpiemin, ka uz minētajiem spriedumiem pilnībā attiecas Regulas III nodaļa par atzīšanu un izpildi, tostarp šīs nodaļas 4. iedaļas noteikumi par oficiālo atzīšanu, kas vajadzīga dažu veidu spriedumiem (sk. 3. nodaļas 3.6. punktu un 4. nodaļu).

2. Laulības lietas

2.1. Ievads

Regulas noteikumi par laulības lietām ir pārņemti no Briseles II regulas⁽⁴⁾ un faktiski nav mainīti. Savukārt minētās regulas noteikumi ir pārņemti no 1998. gada 28. maija konvencijas⁽⁵⁾ par šo pašu jautājumu, kas tā arī nestājās spēkā. Tāpēc literatūru par Konvenciju un Regulu var izmantot arī attiecībā uz šo regulu laulības lietās. Piemēram, šajā saistībā lietderīgi var izmantot paskaidrojošo ziņojumu par Konvenciju⁽⁶⁾.

2.2. Materiālā piemērošanas joma laulības lietās

Regulā paredzēti noteikumi par piekritību, atzīšanu un izpildi civillietās, kas saistītas ar laulības šķiršanu, laulāto atšķiršanu un laulības atzīšanu par neesošu ("laulības lietas"). Tajā nav runa ne par laulības šķiršanas pamatojumu vai piemērojamajiem tiesību aktiem⁽⁷⁾, ne par saistītajiem jautājumiem, piemēram, uzturēšanas pienākumiem⁽⁸⁾, laulāto mantas piederību⁽⁹⁾ un mantošanu⁽¹⁰⁾.

(4) Sk. iepriekš 3. zemspītras piezīmi.

(5) Sk. OV C 221, 16.7.1998., 1. lpp.

(6) Sk. OV C 221, 16.7.1998., 27. lpp.

(7) Sk. Padomes 2010. gada 20. decembra Regulu (ES) Nr. 1259/2010 (OV L 343, 29.12.2010., 10. lpp.), kura netiek piemērota visās dalībvalstīs.

(8) Sk. Padomes 2009. gada 18. decembra Regulu (EK) Nr. 4/2009 (OV L 7, 10.1.2009, 1. lpp.).

(9) Sk. Priekšlikumu Padomes Regulai par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, nolēmumu atzīšanu un izpildi laulāto mantisko attiecību lietās (COM (2011) 126, 16.03.2011.).

(10) Sk. Eiropas Parlamenta un Padomes 2012. gada 4. jūlija Regulu (ES) Nr. 650/2012 (OV L 201, 27.7.2012., 107. lpp.), kura netiek piemērota visās dalībvalstīs.

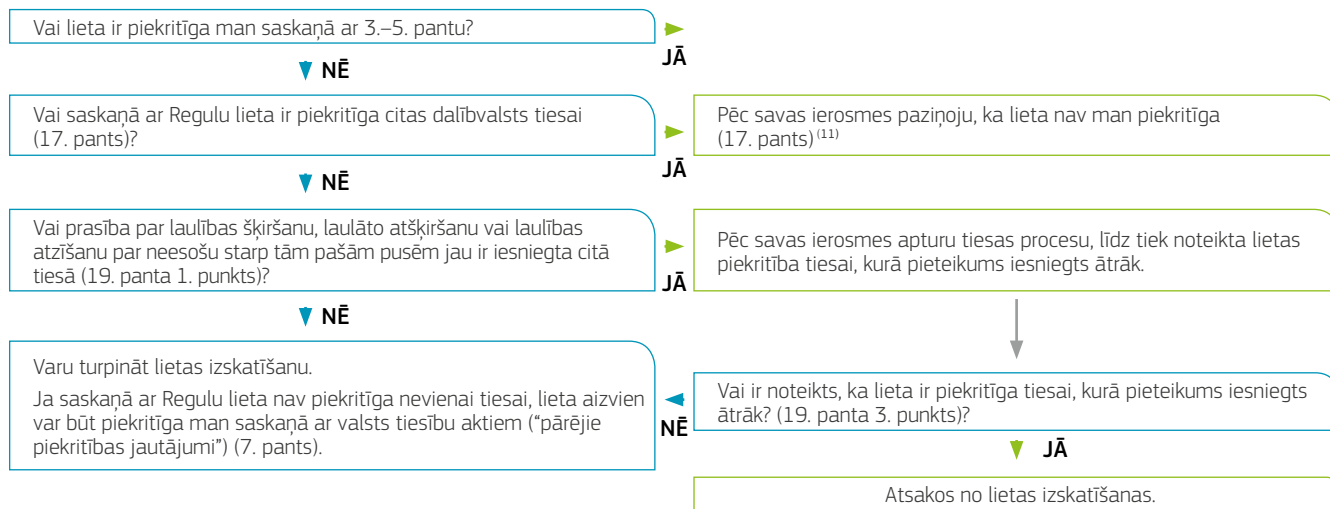
2.3. Kurām tiesām ir piekritīgas lietas par laulības lietām?

2.3.1. Ievads par piekritības noteikumiem

3. pantā paredzētie piekritības noteikumi nosaka, kurā dalībvalstī atrodas kompetentā tiesa, bet neparedz konkrētu kompetento tiesu attiecīgajā dalībvalstī. Konkrētu tiesu, kura ir kompetenta izskatīt laulības lietas, nosaka saskaņā ar katras dalībvalsts tiesību aktiem.

2.3.2. Piekritības noteikumi – tiesas analīze

Tiesnesis, kura tiesā ir iesniegts laulības šķiršanas pieteikums, veic šādu analīzi:

(11) Sk. 2.3.5. punktu

2.3.3. Piekritības noteikšanas pamats laulības lietās (3. pants)

Laulības lietās nav vispārēja piekritības noteikuma. Tā vietā 3. pantā ir uzskaitīti septiņi piekritības noteikšanas pamati. Laulātie var iesniegt laulības šķiršanas pieteikumu tās dalībvalsts tiesās, kurā atrodas:

- a. laulāto pastāvīgā dzīvesvieta vai
- b. laulāto pēdējā pastāvīgā dzīvesvieta, ja viens no viņiem aizvien tur dzīvo, vai
- c. laulāto kopīga pieteikuma gadījumā viena vai otra laulātā pastāvīgā dzīvesvieta, vai
- d. atbildētāja pastāvīgā dzīvesvieta, vai
- e. prasītāja pastāvīgā dzīvesvieta, ja viņš tur pastāvīgi dzīvojis vismaz gadu pirms pieteikuma iesniegšanas, vai
- f. prasītāja pastāvīgā dzīvesvieta, ja viņš tur pastāvīgi dzīvojis vismaz sešus mēnešus pirms pieteikuma iesniegšanas, un viņš ir šīs dalībvalsts valstspiederīgais, vai
- g. kopējās valsts piederības dalībvalsts tiesā (Apvienotās Karalistes un Īrijas gadījumā – kopējais “domicils”).

2.3.4. Piekritības noteikšanas pamatu alternativitāte

Piekritības noteikšanas pamati laulības lietās ir savstarpēji aizstājami, proti, to starpā nepastāv hierarhija, un tāpat tie nav savstarpēji pakļauti cits citam. Eiropas Savienības Tiesas (EST) *Hadadi* lietā⁽¹²⁾ tiesai bija jālemj par

to, vai šāda hierarhija pastāv, jo abiem laulātajiem šajā lietā bija vienāda divu dalībvalstu piederība. Tiesas nolēmuma būtība ir izklāstīta turpmāk.

Laulātie dzīvoja kopā, un viņu pastāvīgā dzīvesvieta bija dalībvalstī A. Viņi abi bija gan dalībvalsts A, gan dalībvalsts B valstspiederīgie. Pēc pašķiršanās abi laulātie (S un V) iesniedza prasības par laulības šķiršanu: S dalībvalstī A un četras dienas vēlāk V dalībvalstī B. Abi laulātie turpināja dzīvot dalībvalstī A. Tiesa dalībvalstī B laulības šķiršanu apstiprināja, un tādējādi laulības šķiršana būtībā bija atzīstama un izpildāma.

Tikmēr dalībvalsts A pirmās instances tiesa atteicās pieņemt S iesniegto laulības šķiršanas pieteikumu. Pēc S pārsūdzības dalībvalsts A apelācijas tiesa šo nolēmumu atcēla un turklāt paziņoja, ka dalībvalsts B tiesas rīkojums dalībvalstī A nav atzīstams. V šo nolēmumu pārsūdzēja, un šī lieta nonāca EST.

EST tika uzdoti trīs jautājumi:

- vai Regulas 3. panta 1. punkta b) apakšpunkts jāinterpretē tādējādi, ka gadījumā, kad laulātajiem ir gan tās dalībvalsts piederība, kurā atrodas tiesa, kas izskata lietu, gan citas dalībvalsts piederība, tad tās dalībvalsts piederībai, kurā atrodas tiesa, kas izskata lietu, ir dodama priekšroka?
- ja atbilde uz pirmo jautājumu ir noraidoša, vai minētā norma, ja abiem laulātajiem ir kopīga dubultā valsts piederība, jāinterpretē kā atsauce uz “biežāk lietoto” valsts piederību?

(12) Šajā saistībā sk. EST spriedumu lietā C-168/08 *Hadadi/Hadadi*, 2009. Krājums I-6871. lpp. (spriedums izsludināts 2009. gada 16. jūlijā).

- ja atbilde uz otro jautājumu ir noraidoša, vai būtu jāuzskata, ka minētā norma laulātajiem piedāvā izvēles iespēju, ļaujot laulātajiem izvēlēties celt prasību tiesā kādā no dalībvalstīm, kuras piederīgie tie ir?

Tiesas atbilde bija šāda:

- gadījumā, kad dalībvalsts tiesai (šajā gadījumā no dalībvalsts A) ir jāpārbauda, vai tās izcelsmes dalībvalsts tiesai, kas pieņēmusi spriedumu, būtu bijusi piekritība saskaņā ar Regulas 3. panta 1. punkta b) apakšpunktu, šī minētā norma aizliedz dalībvalsts A tiesai uzskatīt laulātos, kuri ir gan dalībvalsts A, gan dalībvalsts B piederīgie, tikai par dalībvalsts A piederīgajiem. Tieši pretēji, attiecīgajai tiesai ir jāņem vērā fakts, ka laulātajiem ir arī dalībvalsts B piederība un ka tādēļ šīs pēdējās dalībvalsts tiesām varētu būt bijusi piekritība izskatīt lietu,
- ar Regulu izveidotā piekritības sistēma saistībā ar laulības šķiršanu nav paredzēta, lai nepieļautu lietu piekritību vairāku dalībvalstu tiesām. Ir skaidri paredzēta vairāku tiesu jurisdikciju līdzāspastāvēšana, nenosakot savstarpēju hierarhiju,
- 3. panta 1. punkta a) apakšpunktā paredzētie piekritības pamati ir balstīti uz laulāto pastāvīgās dzīvesvietas dažādiem aspektiem, bet 3. panta 1. punkta b) apakšpunkts paredz piekritību tās dalībvalsts tiesām, "kuras valsts piederība ir abiem laulātajiem, vai, Apvienotās Karalistes un Īrijas gadījumā, kurā ir abu laulāto "domicils". Tādējādi, izņemot attiecībā uz abām pēdējām minētajām dalībvalstīm, lietas, kas saistītas ar laulības šķiršanu, ir piekritīgas kopīgās valsts piederības dalībvalsts tiesām,

- tādējādi uz uzdoto otro un trešo jautājumu ir jāatbild, ka gadījumā, kad abiem laulātajiem ir divu vienu un to pašu dalībvalstu piederība, Regulas 3. panta 1. punkta b) apakšpunkts nepieļauj, ka tiek izslēgta tiesu piekritība vienā no šīm dalībvalstīm, pamatojoties uz to, ka prasītājam nav citas saiknes ar šo valsti. Tieši pretēji – saskaņā ar minēto normu laulāto kopējās valsts piederības dalībvalsts tiesām ir piekritība un laulātie var izvēlēties, kuras dalībvalsts tiesā iesniegt pieteikumu.

2.3.5. Piekritības noskaidrošana (17. pants)

Ja kādas dalībvalsts tiesā ir iesniegts laulības lietas pieteikums, kas saskaņā ar Regulas noteikumiem nav tai piekritīgs, bet kas ir piekritīgs citas dalībvalsts tiesai, pirmajai minētajai tiesai pēc savas ierosmes jāpaziņo, ka tai nav piekritības. A dalībvalsts⁽¹³⁾ gadījumā Eiropas Savienības Tiesa deva šādus norādījumus par to, kas tiesai šādā situācijā būtu jādara:

(13) Spriedums lietā C-523/07 A, 2009, Krājums I-2805. lpp. (spriedums izsludināts 2009. gada 2. aprīlī).

“Dalībvalsts tiesai, ja tai vispār nav piekritības, pēc savas ierosmes jāatzīst, ka tai nav piekritības, bet tai nav pienākuma nodot lietu citai tiesai. Tomēr tiktāl, ciktāl to prasa bērna interešu aizsardzība, valsts tiesai, kas pēc savas ierosmes atzinusi, ka tai nav piekritības, tieši vai ar izraudzītās centrālās iestādes starpniecību atbilstoši Regulas Nr. 2201/2003 53. pantam par to jāinformē piekritīgā citas dalībvalsts tiesa.”

2.3.6. Piemēri par piekritības noteikumu piemērošanu

1. piemērs. Abu laulāto pastāvīgā dzīvesvieta atrodas vienā dalībvalstī

Vīrietis, kurš ir dalībvalsts A piederīgais, ir precējies ar sievieti, kura ir dalībvalsts B piederīgā. Laulāto pastāvīgā dzīvesvieta ir dalībvalstī C. Pēc dažiem gadiem laulātajiem rodas nesaskaņas un sieva vēlas laulības šķiršanu. Saskaņā ar 3. pantu laulātie var pieprasīt laulības šķiršanu tikai dalībvalsts C tiesā, pamatojoties uz to, ka šajā dalībvalstī ir viņu pastāvīgā dzīvesvieta. Sieva nevar iesniegt pieteikumu dalībvalsts B tiesā, pamatojoties uz to, ka viņa ir šīs dalībvalsts piederīgā, jo 3. panta 1. punkta b) apakšpunkts paredz, ka šādā gadījumā laulātajiem jābūt kopīgai valsts piederībai.

2. piemērs. Laulāto pastāvīgās dzīvesvietas ir dažādās dalībvalstīs

Laulātie, kuru kopīgā pastāvīgā dzīvesvieta bija dalībvalstī A, ir pašķīrušies. V, kas ir minētās dalībvalsts piederīgais, paliek šajā valstī,

bet S dodas uz dalībvalsti B, kas ir viņas piederības valsts. Laulātajiem ir šādas iespējas: gan V, gan S var iesniegt pieteikumu dalībvalsts A tiesā, jo abu laulāto pēdējā pastāvīgā dzīvesvieta bija šajā valstī un V aizvien tur dzīvo; V var iesniegt pieteikumu arī dalībvalsts B tiesā, tiklīdz S kļūst par tās pastāvīgo iedzīvotāju. S var iesniegt pieteikumu arī dalībvalsts A tiesā, pamatojoties uz to, ka V ir šīs valsts pastāvīgais iedzīvotājs, un dalībvalsts B tiesā, jo viņa ir tās piederīgā un pastāvīgā iedzīvotāja, ja viņa līdz pieteikuma iesniegšanai šajā valstī dzīvojusi vismaz sešus mēnešus.

3. piemērs. Laulātie ir vienas dalībvalsts piederīgie

Laulātie V un S abi ir dalībvalsts P piederīgie, bet viņi dzīvo valstī A. Pēc pašķiršanās abi laulātie atstāj valsti A. V dodas uz dalībvalsti B un S – uz dalībvalsti C. Laulātie var uzreiz iesniegt pieteikumu dalībvalsts P tiesā, pamatojoties uz to, ka viņiem ir kopīga valsts piederība, vai katrs no viņiem var vērsties tās valsts tiesā, kurā atrodas viņu jaunās pastāvīgās dzīvesvietas, pēc tam, kad viņi ir bijuši šo valstu iedzīvotāji vismaz gadu.

4. piemērs. Laulātie ir dažādu dalībvalstu piederīgie

Laulātie S un V, kas dzīvo dalībvalstī S, ir attiecīgi dalībvalsts G un H valstspiederīgie. Pēc viņu pašķiršanās S atgriežas dalībvalstī G, bet V dodas uz dalībvalsti N. Šādā gadījumā laulātajiem ir šādas iespējas: S var pieprasīt laulības šķiršanu dalībvalsts N tiesā, tiklīdz V ir kļuvis par tās pastāvīgo iedzīvotāju; S var pieprasīt laulības šķiršanu dalībvalstī G, kas ir viņas piederības valsts, tiklīdz viņa ir kļuvusi par tās pastāvīgo

iedzīvotāju un ir nodzīvojuši tur sešus mēnešus. V var pieprasīt laulības šķiršanu dalībvalstī G, tiklīdz S ir kļuvusi par tās pastāvīgo iedzīvotāju; V var pieprasīt laulības šķiršanu arī dalībvalstī N, tiklīdz viņš ir nodzīvojis šajā valstī vienu gadu un ir kļuvis par tās pastāvīgo iedzīvotāju.

5. piemērs. Viens no laulātajiem nav ES dalībvalsts piederīgais

Pirms pašķiršanās laulātie dzīvoja kopā pastāvīgajā dzīvesvietā dalībvalstī A. S ir dalībvalsts B valstspiederīgā, bet V ir tādas valsts C piederīgais, kas nav ES dalībvalsts. Pēc pašķiršanās S paliek dalībvalstī A, un V atgriežas valstī C. Gan V, gan S var iesniegt pieteikumu dalībvalsts A tiesā, pamatojoties uz to, ka šajā valstī bija abu laulāto pēdējā pastāvīgā dzīvesvieta, un S tur aizvien dzīvo. Ja S būtu atstājusi dalībvalsti A un pārcēlusies uz dzīvi dalībvalstī B, kas ir viņas piederības valsts, pieteikumu tiesā viņa varētu iesniegt tad, kad viņa kļūtu par pastāvīgo iedzīvotāju, ja viņa būtu tur nodzīvojuši vismaz sešus mēnešus līdz pieteikuma iesniegšanai.

Šāda gadījuma aspekti tika aplūkoti EST izskatītajā lietā⁽¹⁴⁾, kurā sieva apgalvoja, ka saskaņā ar Regulu tiesai nav piekritības, jo vīrs nebija kādas Eiropas Savienības dalībvalsts pastāvīgais iedzīvotājs, ne arī piederīgais. Viņa apgalvoja, ka saskaņā ar tās dalībvalsts B tiesību aktiem, kas ir viņas piederības valsts, dalībvalsts B tiesas bija kompetentas atbilstīgi 6. un 7. pantam.

(14) Sk. spriedumu lietā C-68/07 *Sundelind Lopez/Lopez Lizazo*, 2007, Krājums I-10403. lpp. (spriedums izsludināts 2007. gada 29. novembrī).

EST nosprieda, ka tad, ja kādas dalībvalsts tiesa ir kompetenta izskatīt lietu saskaņā ar Regulu, citai tiesai, kurā iesniegts pieteikums, pēc savas ierosmes saskaņā ar 17. pantu jāpaziņo, ka tai nav piekritības un ka 6. un 7. pantu nevar izmantot, lai noteiktu, kura tiesa ir kompetenta, piemērojot dalībvalsts tiesību aktos paredzētos piekritības noteikumus.

2.3.7. Piekritības ekskluzīvums (6. pants)

Pamati ir ekskluzīvi tādā ziņā, ka laulāto, kura pastāvīgā dzīvesvieta ir kādā dalībvalstī vai kurš ir kādas dalībvalsts piederīgais (vai kura "domicils" ir Apvienotajā Karalistē vai Īrijā), var iesūdzēt tiesā citā dalībvalstī, pamatojoties uz Regulas 3.–5. panta noteikumiem.

2.3.8. Pārējie piekritības jautājumi (7. pants)

Ja 3.–5. pantā paredzētie noteikumi nenosaka piekritību konkrētai kādas dalībvalsts tiesai, lai noteiktu, vai konkrētai dalībvalsts tiesai ir piekritība, var piemērot katras dalībvalsts tiesību aktus par piekritības noteikšanu. Tomēr, ņemot vērā minētajos pantos izklāstīto noteikumu ekskluzīvumu, kas paredzēts 6. pantā, 7. panta 1. punktā paredzēto noteikumu var piemērot tikai attiecībā uz atbildētāju, kurš nav kādas dalībvalsts pastāvīgais iedzīvotājs, ne arī piederīgais, vai arī (AK un Īrijas gadījumā) viņa domicils neatrodas kādā dalībvalstī. Pret šādu atbildētāju saskaņā ar kādas dalībvalsts noteikumiem par piekritību var vērsties ikviens attiecīgās dalībvalsts piederīgais, kā arī ikviens kādas citas dalībvalsts piederīgais, kurš ir attiecīgās dalībvalsts pastāvīgais iedzīvotājs⁽¹⁵⁾.

(15) Sk. 5. piemēru 2.3.6. punktā un iepriekšējo zemsvītras piezīmi.

2.3.9. Vienošanās par tiesu laulības šķiršanas gadījumā lietās par vecāku atbildību

12. pantā ir noteikums par vienošanos, kas paredz, ka tiesai, kurā saskaņā ar Regulu iesniegts pieteikums par laulības šķiršanu, ir piekritīgas tās lietas par vecāku atbildību, kas ir saistītas ar šo laulības šķiršanu, ja ir spēkā daži nosacījumi⁽¹⁶⁾.

2.4. Lis pendens jeb kā jārīkojas, ja pieteikumi ir iesniegti divu dalībvalstu tiesās (19. panta 1. punkts)?

Tiklīdz saskaņā ar Regulas 3. pantu tiesā ir iesniegts pieteikums, un tā ir paziņojusi par lietas piekritību, citu dalībvalstu tiesas vairs nav kompetentas, un tām ir jānoraida visi turpmākie pieteikumi šajā lietā. Šā *lis pendens* noteikuma mērķis ir nodrošināt juridisko noteiktību un izvairīties no paralēliem tiesas procesiem un pretrunīgiem spriedumiem.

19. panta 1. punkts attiecas uz diviem gadījumiem:

- a. ja pieteikumi, kas saistīti ar tādu pašu lietas priekšmetu un pamatu, tiek iesniegti dažādu dalībvalstu tiesās, un
- b. ja pieteikumi, kas nav saistīti ar tādu pašu pamatu, bet ir "saistītie pieteikumi", tiek iesniegti dažādu dalībvalstu tiesās.

Atšķirība starp a) un b) apakšpunktu ir šāda: ja katrs laulātais iesniedz pieteikumu par laulības šķiršanu citas dalībvalsts tiesā, tiek piemērots a) apakšpunkts, jo pieteikumiem ir vienāds pamats. Ja viens no laulātajiem iesniedz pieteikumu par laulības šķiršanu vienā dalībvalstī un otrs iesniedz pieteikumu par laulības atzīšanu par neesošu citā dalībvalstī, tiek piemērots b) apakšpunkts, jo, kaut arī pieteikuma pamati nav vienādi, pieteikumi ir saistīti vai atkarīgi viens no otra.

2.5. Spriedumu atzīšana un izpilde laulības lietās

2.5.1. Sprieduma atzīšanai nav vajadzīga īpaša procedūra (21. panta 2. punkts)

Lai panāktu vienā ES dalībvalstī pasludināta sprieduma atzīšanu citā dalībvalstī, principā nav vajadzīga īpaša procedūra. Proti, ja spriedums netiek pārsūdzēts vai ja izcelsmes dalībvalstī to nevar pārsūdzēt, nav vajadzīga īpaša procedūra, lai, pamatojoties uz šādu spriedumu, papildinātu informāciju kādas dalībvalsts civilstāvokļa reģistrā. Tas ir svarīgi, jo tas nozīmē, ka tad, ja persona vēlas precēties ar kādu citu pēc laulības šķiršanas, šai personai tās dalībvalsts iestādēm, kurā notiks precības, būtu jāuzrāda tikai attiecīgais tiesas spriedums, kas apliecinās, ka attiecīgā persona ir šķīrusies un var stāties citā laulībā.

---

(16) Sk. 2.3.6. punktu

2.5.2. Atzīšanas un izpildes procedūra (21. pants un 23.–39. pants)

Ikviena ieinteresētā persona var pieprasīt, lai kādas dalībvalsts tiesas spriedums par laulības lietām tiek vai netiek atzīts un pasludināts par izpildāmu citā dalībvalstī. Šo procesu par citas valsts tiesas sprieduma izsludināšanu par izpildāmu dažkārt sauc par “oficiālu atzīšanu”. Pieprasījumu par izpildi iesniedz tās dalībvalsts kompetentajā tiesā, kurā persona vēlas panākt sprieduma atzīšanu un izpildi. Dalībvalstu norīkotās tiesas ir izklāstītas 1. sarakstā⁽¹⁷⁾. Šī tiesa nekavējoties pasludina, ka attiecīgais spriedums ir izpildāms minētajā dalībvalstī. Ne personai, attiecībā uz kuru ir pieprasīta izpilde, ne bērnam nav tiesību šajā posmā iesniegt savus apsvērumus tiesā.

Puses šo nolēmumu var pārsūdzēt. Pārsūdzību var iesniegt dalībvalsts norīkotajā tiesā, kas izklāstītas 2. sarakstā. Abas puses šajā posmā var iesniegt apsvērumus.

2.5.3. Sprieduma neatzīšanas pamati (21. pants)

Spriedumu neatzīšanas pamatu skaits ir ierobežots. Tie ir šādi:

- atzīšana ir klaji pretrunā izpildes dalībvalsts sabiedriskajai kārtībai,⁽¹⁸⁾
- gadījumos, ja taisīts aizmugurisks spriedums – ja dokuments, uz kura pamata ierosināta lieta, atbildētājam netika nodots laicīgi, lai viņš varētu sagatavoties aizstāvībai, izņemot, ja atbildētājs ir nepārprotami piekritis spriedumam,
- ja spriedums ir pretrunā spriedumam, kas taisīts lietā starp tām pašām personām dalībvalstī, kurā tiek lūgta atzīšana, vai
- ja tas ir pretrunā spriedumam, kurš taisīts starp tām pašām personām citā valstī un kuru var atzīt dalībvalstī, kurā tiek lūgta atzīšana.

(17) OV C 85, 23.3.2013., 6. lpp.

(18) Tomēr šajā saistībā sk. Regulas 25. pantu un 2.5.4. punktu.

2.5.4. Pārskatīšanas ierobežojumi tiesai, kurā tiek lūgta atzīšana

Tiesa, kurā tiek lūgta atzīšana, nedrīkst:

- pārskatīt tās izcelsmes dalībvalsts tiesas piekritību, kura spriedumu izdevusi (24. pants),
- atsauci uz sabiedrisko kārtību attiecināt uz noteikumiem par piekritību, kas izklāstīti Regulas 3.–7. pantā (24. pants),
- atteikt sprieduma atzīšanu, pamatojoties uz to, ka atzīšanas dalībvalsts tiesību akti uz tādu pašu faktu pamata nepieļauj sprieduma pieņemšanu laulības lietās (25. pants), vai
- pārskatīt spriedumu pēc būtības (26. pants).

2.5.5. Publiskie akti (46. pants)

Dokumentus, kas sagatavoti vai reģistrēti kā publiskie akti un kas ir izpildāmi vienā dalībvalstī, vai arī nolīgumus, kas ir izpildāmi dalībvalstī, kurā tie noslēgti, atzīst un pasludina par izpildāmiem citā dalībvalstī tāpat kā spriedumus⁽¹⁹⁾.

2.5.6. Legalizācija (52. pants)

Dokumenti, kas saistīti ar laulības lietu sprieduma atzīšanu vai izpildi, tostarp spriedumiem vai apliecībām, legalizācijas formalitātes nav vajadzīgas.

---

(19) Vispārīgu skaidrojumu par termina "publiskis akts" nozīmi sk. EST 1999. gada 17. jūnija spriedumā lietā C-260/97 *Unibank A/S /Flemming G. Christensen*, 1999, ECR I-3715. lpp. Definīcija atrodama arī Regulas par uzturēšanas saistībām 2. panta 3) punktā (sk. 8. zemsvītras piezīmi iepriekš).

3. Vecāku atbildība

3.1. Materiālā darbības joma

Regulā ir runa par piekritību, atzīšanu un izpildi

3.1.1. Regulā aplūkoti jautājumi

Regulā ir paredzēti noteikumi par piekritību (II nodaļa), atzīšanu un izpildi (III nodaļa) un par sadarbību starp centrālajām iestādēm (IV nodaļa) lietās par vecāku atbildību. Tajā ietverti īpaši noteikumi par bērnu nolaupīšanu un saskarsmes tiesībām.

Regula attiecas uz visām civillietām par “vecāku atbildības iegūšanu, īstenošanu, deleģēšanu, ierobežošanu vai izbeigšanu”

3.1.1.1. Uz kuriem bērniem Regula attiecas?

Atšķirībā no 1996. gada Hāgas Konvencijas par bērnu aizsardzību (sk. 8. nodaļu turpmāk), kas attiecas uz bērniem līdz 18 gadu vecumam, Regulā nav paredzēts tāda bērna maksimālais vecums, uz kuru Regula attiektos, bet šis jautājums tiek interpretēts saskaņā ar nacionālajiem tiesību aktiem. Jāņem vērā, ka Hāgas Konvencija par bērnu nolaupīšanu attiecas uz bērniem līdz 16 gadu vecumam. Kaut arī nolēmumi par vecāku atbildību visbiežāk ir saistīti ar nepilngadīgajiem, kuri nav sasnieguši 18 gadu vecumu, saskaņā ar nacionālajiem tiesību aktiem uz personām, kuras nav 18 gadus vecas, var attiekties noteikumi par atbrīvošanu no vecāku atbildības, jo īpaši, ja šīs personas vēlas apprecēties. Nolēmumus attiecībā uz šādām personām principā neuzskata par “vecāku atbildības” jautājumiem, un tādēļ tie ir ārpus Regulas darbības jomas.

3.1.1.2. Termina “vecāku atbildība” nozīme (1. panta 1. punkta b) apakšpunkts, 1. panta 2. punkts un 2. panta 7. punkts)

Termins “vecāku atbildība” ir definēts plašākā nozīmē 1. panta 2. punktā un ietver visas tās tiesības un pienākumus, kas ir personai ar vecāku atbildību, saistībā ar šo personu vai bērna īpašumu. Šīs tiesības un pienākumi var tikt minēti spriedumā, atsaucoties uz tiesību aktiem vai panākot vienošanos. Regulā paredzēto jautājumu uzskaitījums saistībā ar termina “vecāku atbildība” nozīmi nav pilnīgs, bet gan tikai paskaidrojošs.

Termins var attiekties uz:

- aizbildnības tiesībām un saskarsmes tiesībām,
- aizbildnību, aizgādību un līdzīgiem jautājumiem,
- tādu personu iecelšanu un funkcijām, kuras ir atbildīgas par personu vai par bērna īpašumu, pārstāv bērnu vai palīdz viņam,
- bērna aizsardzības pasākumiem, kas saistīti ar bērna īpašuma pārvaldīšanu, saglabāšanu vai atsavināšanu,
- bērna nodošanu audžuģimenei vai aprūpes iestādei.

Persona ar vecāku atbildību var būt fiziska vai juridiska persona.

Regula attiecas uz “civillietām”

3.1.1.3. Termina “civillietas” nozīme (1. panta 1. un 2. punkts un 7. apsvērumš)

Regula attiecas uz “civillietām”. Jēdziens “civillietas” Regulā ir definēts plašā nozīmē un attiecas uz visiem jautājumiem, kas minēti 1. panta 2. punktā.

Ja konkrēts vecāku atbildības jautājums saskaņā ar valsts tiesību aktiem ir "publisko tiesību" jautājums, piemēram, bērna nodošana audžuģimenei vai aprūpes iestādei, tad Regula uz to attiecas. Šāda gadījuma piemērs ir izklāstīts turpmāk.

Jautājums par to, vai bērna nodošanai audžuģimenei ir civillieta Regulas nozīmē, tika izskatīts EST lietā C⁽²⁰⁾ un lietā A⁽²¹⁾. Katrā no šīm lietām Tiesai bija jāpieņem lēmums, vai bērna nodošana audžuģimenei atbilstīgi publiskajām tiesībām ir Regulas darbības jomā. Abās lietās bērni tika paņemti aprūpē un nodoti audžuģimenēm.

Lietā C uz bērniem attiecas Zviedrijas bērnu aprūpes iestāžu rīkojums. Neilgi pēc rīkojuma izdošanas bērnu māte aizveda viņus uz Somiju un centās pretoties rīkojuma izpildei, vērstoties Somijas Augstākajā tiesā ar vairākiem pamatojumiem, tostarp apgalvojot, ka rīkojums ir ārpus Regulas darbības jomas, jo tā nav civillieta, bet gan publisko tiesību jautājums. EST noteica, ka šis rīkojums ir bijis Regulas darbības jomā kā civillieta gan attiecībā uz bērnu ņemšanu aprūpē, gan arī uz bērnu nodošanu audžuģimenē.

Lietā A trīs bērni dzīvoja pie savas mātes un patēva Zviedrijā. Viņi uz vasaru pārcēlās uz Somiju, un vēlāk tajā pašā gadā Somijas bērnu aizsardzības iestāde izdeva rīkojumu, ka bērni jāņem aprūpē un jānodod audžuģimenei, pamatojoties uz to, ka viņu māte un patēvs ir bērņus pametuši. Māte šo rīkojumu pārsūdzēja Somijas Augstākajā tiesā, pamatojoties cita starpā uz to, ka šāds rīkojums neietilps termina

(20) Spriedums lietā C-435/06 C, 2007. Krājums I-10141. lpp. (spriedums izsludināts 2007. gada 27. novembrī).

(21) Spriedums lietā C-523/07 A, 2009. Krājums I-2805. lpp. (spriedums izsludināts 2009. gada 2. aprīlī).

"civillieta" definīcijā Regulas nozīmē. Tiesa ar šo lietu vērsās Eiropas Savienības Tiesā, lai saņemtu Regulas interpretāciju, un EST noteica, ka termins "civillieta" attiecīgā noteikuma nozīmē ietver atsevišķu lēmumu par bērnu ņemšanu aprūpē un nodošanu audžuģimenē, ja šāds lēmums ir pieņemts publisko tiesību ietvaros saistībā ar bērnu aizsardzību.

Regula attiecas uz aizsardzības pasākumiem saistībā ar bērna īpašumu

3.1.1.4. Ar bērna īpašuma aizsardzību saistītie pasākumi (1. panta 2. punkta c) apakšpunkts, e) apakšpunkts un 9. apsvērums)

Ja bērnam pieder īpašums, var būt nepieciešams veikt konkrētus pasākumus, piemēram, iecelt personu vai iestādi, kas palīdzētu bērnam un pārstāvētu viņu saistībā ar īpašumu. Tāpēc Regula attiecas uz visiem šādiem pasākumiem, kas var būt vajadzīgi uzņēmuma pārvaldīšanai vai pārdošanai, ja, piemēram, bērna vecākiem rodas strīds šādā jautājumā vai ja bērns kļūst par bāreni.

Turpretī uz pasākumiem, kas ir saistīti ar bērna īpašumu, bet nav saistīti ar vecāku atbildību, Regula neattiecas, bet uz tiem attiecas Padomes 2000. gada 22. decembra Regula Nr. 44/2001 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komercietās (Briseles I regula)⁽²²⁾. Tiesnesim

(22) Jānorāda, ka ir pieņemta Briseles I regulas pārstrādātā redakcija un to piemēros no 2015. gada 10. janvāra. Sk. Eiropas Parlamenta un Padomes 2012. gada 12. decembra Regulu (ES) Nr. 1215/2012 (OV L 351, 20.12.2012., 1. lpp.).

katrā gadījumā atsevišķi ir jāizvērtē, vai pasākums, kas ir saistīts ar bērna īpašumu, ir saistīts arī ar vecāku atbildību.

3.1.2. Regulā neaplūkotie jautājumi

3.1.2.1. Jautājumi, uz kuriem Regula neattiecas (1. panta 3. punkts un 10. apsvērums)

1. panta 3. punktā ir uzskaitīti jautājumi, kas nav vecāku atbildības lokā Regulā izmantotajā termina nozīvē, neraugoties uz to, ka tie var būt cieši saistīti ar to (piemēram, bērna izcelsme, adopcija, atbrīvošana no vecāku atbildības un bērna vārds un uzvārds). Kaut arī Regula attiecas uz aizsardzības pasākumiem saistībā ar bērnu, tomēr tā neattiecas uz tādiem pasākumiem, kas veikti saistībā ar bērna izdarītiem noziedzīgiem nodarījumiem (sk. 1. panta 3. punkta g) apakšpunktu un 10. apsvērumu).

Regula neattiecas uz uzturēšanas pienākumiem

3.1.2.2. Uzturēšanas pienākumi (11. apsvērums)

Uzturēšanas pienākumi un vecāku atbildība ir jautājumi, kas nereti tiek risināti vienu starp vecākiem noritošu pārrunu laikā vai viena tiesas procesa laikā. Tomēr Regula neattiecas uz uzturēšanas pienākumiem, jo tos jau reglamentē Regula par uzturēšanas saistībām⁽²³⁾. Tiesai, kura ir kompetenta saskaņā ar Regulu, tomēr būs piekritīga lieta, kurā jālemj par uzturēšanas jautājumiem, piemērojot 3. panta d) punktu Regulā par uzturēšanas pienākumiem. Ar šo noteikumu tiesai, kura ir kompetenta izskatīt lietu

par vecāku atbildību, tiek atļauts lemt par uzturēšanas jautājumu, ja tas ir saistīts ar vecāku atbildību.

Kaut arī šie jautājumi tiktu izskatīti vienā tiesas procesā, pieņemtais nolēmums tiktu atzīts un izpildīts atbilstīgi dažādiem noteikumiem. Tā nolēmuma daļa, kas ir saistīta ar uzturēšanu, citā dalībvalstī tiktu atzīta un izpildīta saskaņā ar noteikumiem Regulā par uzturēšanas pienākumiem, bet tā daļa, kas ir saistīta ar vecāku atbildību, tiktu atzīta un izpildīta saskaņā ar Briseles IIa regulu.

Regula attiecas uz visiem nolēmumiem par vecāku atbildību

3.1.3. Uz kuriem nolēmumiem Regula attiecas (1. panta 1. punkta b) apakšpunkts un 5. apsvērums)?

Atšķirībā no iepriekšējās Briseles II regulas šī regula attiecas uz visiem dalībvalsts tiesas izdotiem nolēmumiem par vecāku atbildību, neatkarīgi no tā, vai vecāki ir vai bija precējušies un vai abas tiesas procesa puses ir vai nav attiecīgā bērna bioloģiskie vecāki.

Regula neattiecas tikai uz tiesu spriedumiem

3.1.3.1. Termina "spriedums" nozīme (2. panta 1. un 4. punkts)

Regula attiecas uz tiesu spriedumiem, neraugoties uz to, kā šāds spriedums tiek saukts (tostarp dekrēts, rīkojums un lēmums). Tomēr šis termins ietver ne tikai tiesu pieņemtus lēmumus, bet arī lēmumus, kurus pieņēmusi iestāde, kuras piekritībā ir jautājumi, uz kuriem attiecas Regula, piemēram, sociālās un bērna aizsardzības iestādes.

(23) Sk. iepriekš 8. zemsvītras piezīmi.

Regula attiecas uz “publiskiem aktiem”

3.1.3.2. Publiskie akti (46. pants)

Turklāt Regula attiecas uz dokumentiem, kas ir oficiāli sagatavoti vai reģistrēti kā “publiski akti” un kas ir izpildāmi to sagatavošanas vai reģistrēšanas dalībvalstī. Šādi dokumenti, kas ir atzīstami un pasludināmi par izpildāmiem citā dalībvalstī atbilstīgi tādiem pašiem nosacījumiem kā spriedumi, ir, piemēram, dokumenti, kurus ir sagatavojuši notāri vai kuri sagatavoti notāra klātbūtnē, kā arī publiskajos reģistros reģistrētie dokumenti⁽²⁴⁾.

Regula attiecas uz nolīgumiem starp pusēm

3.1.3.3. Nolīgumi (46. pants un 55. panta e) punkts)

Vēl viena svarīga Regulas īpašība ir tā, ka tā attiecas uz nolīgumiem, kas noslēgti starp pusēm tiktāl, ciktāl tie ir izpildāmi to noslēgšanas dalībvalstī. Šā noteikuma mērķis ir atbalstīt bērna interesēm labvēlīgākus risinājumus, proti, sekmēt to, ka puses panāk vienošanos par vecāku atbildību pārrunu ceļā, vēlams, risinot šo jautājumu ārpus tiesas.

Tādēļ nolīgums ir jāatzīst un jāizpilda citā dalībvalstī atbilstīgi tādiem pašiem nosacījumiem kā spriedums, ja šāds nolīgums ir izpildāms tā noslēgšanas dalībvalstī, neraugoties uz to, vai tas ir privāts nolīgums starp pusēm vai nolīgums, kas noslēgts kādā iestādē. Tas saskan arī ar 55. panta e) punkta noteikumiem, saskaņā ar kuriem centrālajām iestādēm ir ar starpniecību vai citiem līdzekļiem jāsekmē vienošanos personu starpā, kurām ir vecāku atbildība, un šajā saistībā jāveicina pārrobežu sadarbība.

(24) Sk. 19. zemsvītras piezīmi iepriekš.

Regula neliedz tiesām steidzamos gadījumos veikt pagaidu, tostarp aizsardzības, pasākumus

3.1.3.4. Pagaidu un aizsardzības pasākumi (20. pants)

20. panta noteikumi nepārprotami paredz, ka Regula neliedz tiesai veikt pagaidu pasākumus (tostarp aizsardzības pasākumus) saskaņā ar valsts tiesību aktiem attiecībā uz bērnu, kurš atrodas tās teritorijā pat tad, ja saskaņā ar Regulu lieta ir piekritīga citas dalībvalsts tiesai.

Tādēļ, lai veidotu labu praksi un lai padarītu skaidrākus piekritības pamatus, uz kuriem tiesa veic pasākumus saskaņā ar 20. pantu, tiesai, kad tā atsaucas uz 20. pantu, spriedumā, ar kuru ir veikti šādi pasākumi, jānorāda, vai tā saskaņā ar Regulu ir vai nav kompetenta lemt par attiecīgā procesa priekšmetu⁽²⁵⁾.

Šādus pasākumus var veikt tiesa vai iestāde, kurai ir piekritīgi jautājumi, kas ir Regulas darbības jomā (2. panta 1. punkts). Pagaidu pasākumus saskaņā ar valsts tiesību aktiem var būt kompetenta veikt, piemēram, iestāde, kas atbildīga par labklājību vai bērnu aizsardzību, vai jauniešu jautājumiem.

Ar 20. pantu netiek piešķirta piekritība. Tādējādi pagaidu pasākumi zaudē spēku tad, kad kompetentā tiesa ir noteikusi, ka jāveic pasākumi, kurus tā uzskata par atbilstīgiem.

(25) Sk. komentārus par to, ka ir nepieciešama skaidrība par piekritības pamatu, uz kuru tiesa veic pagaidu un aizsardzības pasākumus (spriedums lietā C-256/09, *Bianca Purrucker/Guillermo Valles Perez*, 2010, Krājums I-7353. lpp., jo īpaši 70.–76. punkts).

Piemērs

Ģimene ar automašīnu dodas vasaras brīvdienās no dalībvalsts A uz dalībvalsti B. Ierodoties dalībvalstī B, ģimene cieš satiksmes negadījumā, un visi gūst savainojumus. Bērns ir guvis tikai nelielus savainojumus, bet abi vecāki tiek ievietoti slimnīcā bezsamaņas stāvoklī. Dalībvalsts B iestādēm steidzamības kārtībā jāveic dažus pagaidu pasākumus, lai aizsargātu bērnu, kuram dalībvalstī B nav radnieku. Tas, ka saskaņā ar Regulu šāds gadījums ir piekritīgs dalībvalsts A tiesām, neliedz dalībvalsts B tiesām vai kompetentajām iestādēm pieņemt pagaidu lēmumu par bērna aizsardzības pasākumiem. Šādi pasākumi zaudē spēku, kad dalībvalsts A tiesa ir veikusi pasākumus, kurus tā uzskata par atbilstīgiem.

3.2. Kurām dalībvalsts tiesām ir piekritība saistībā ar vecāku atbildību?

3.2.1. Piekritības noteikumu sistēma saistībā ar vecāku atbildību

8.–10. panta un 12. un 13. panta noteikumi paredz piekritības noteikumu sistēmu, ar kuru nosaka pamatu, uz kura lieta par vecāku atbildību ir piekritīga kādas dalībvalsts tiesai. Ar šiem noteikumiem netiek iecelta kompetentā tiesa attiecīgajā dalībvalstī, jo tiesa tiek izraudzīta saskaņā ar valsts tiesību aktiem. Plašāka informācija par šo jautājumu atrodama Eiropas e-tiesiskuma portālā⁽²⁶⁾.

(26) <https://e-justice.europa.eu/home.do>

3.2.2. Tiesas piekritības analīze saistībā ar vecāku atbildību

Ja tiesā ir iesniegts pieteikums, kas saistīts ar vecāku atbildības jautājumu, tai jāveic šāda analīze:

Vai tiesai, kurā ir iesniegts pieteikums, ir piekritība saskaņā ar 8. panta vispārējo noteikumu?

▼ **JĀ**

Vai citas dalībvalsts tiesai ir prevalējoša piekritība saskaņā ar 9., 10. vai 12. pantu?

▼ **JĀ**

Tiesai, kurā ir iesniegts pieteikums, jāatsakās no lietas izskatīšanas saskaņā ar 17. pantu.

▼ **NĒ**

Vai šai tiesai ir piekritība saskaņā ar 9.–10., 12. vai 13. pantu?

▼ **NĒ**

Vai, piemērojot 17. pantu, lieta saskaņā ar Regulu ir piekritīga citas dalībvalsts tiesai?

▼ **JĀ**

Piemērojot 17. pantu, tiesai, kurā ir iesniegts pieteikums, pēc savas ierosmes jāpaziņo, ka tai nav piekritības.

▼ **NĒ**

Ja, piemērojot 14. pantu, neviena tiesa nav kompetenta saskaņā ar 8.–10. pantu un 12. vai 13. pantu, tiesa var izmantot piekritības noteikumus, kas uz to attiecas saskaņā ar valsts tiesību aktiem ("pārējie piekritības jautājumi").

Lai veicinātu labu praksi, tiesām ieteicams savos spriedumos vienmēr minēt pamatu, uz kura tā ir ieguvusi piekritību ar vecāku atbildību saistītās lietās⁽²⁷⁾.

3.2.3. Vispārējs piekritības noteikums (8. pants un 12. apsvērumš)

3.2.3.1. Valsts, kurā atrodas bērna pastāvīgā dzīvesvieta

Regulas piekritības noteikumu pamatprincips ar vecāku atbildību saistītās lietās paredz, ka vispiemērotākā tiesa ir tās dalībvalsts attiecīgā tiesa, kurā atrodas bērna pastāvīgā dzīvesvieta. Jēdziens "pastāvīgā dzīvesvieta" pēdējos gados aizvien biežāk tiek izmantots par kritēriju starptautiskos dokumentos, jo īpaši tajos dokumentos, kas ir saistīti ar ģimenes tiesībām.

Termins "pastāvīgā dzīvesvieta" Regulā nav definēts. Termins būtu jāinterpretē atbilstīgi Regulas mērķim un nolūkam.

Jāuzsver, ka termina "pastāvīgā dzīvesvieta" interpretācija nav atkarīga no tā, vai kādā konkrētā valsts tiesību aktā ir atsauce uz šo jēdzienu, bet tam būtu jāpiešķir "neatkarīga" nozīme izmantošanai Eiropas Savienības tiesību aktos. Tas, vai konkrētajā gadījumā bērna pastāvīgā dzīvesvieta ir kādā konkrētā dalībvalstī, tiesai jānosaka katrā gadījumā atsevišķi, pamatojoties uz faktiem, kas konstatēti attiecībā uz konkrēto bērnu.

(27) Sk. spriedumu lietā C-256/09, *Bianca Purrucker/Guillermo Valles Perez*, kas minēts 25. zemsvītras piezīmē iepriekš.

3.2.3.2. EST judikatūra saistībā ar termina "pastāvīgā dzīvesvieta" nozīmes interpretāciju

Dažkārt bērna pastāvīgās dzīvesvieta noteikšana var būt sarežģīta, jo īpaši tad, ja bērns bieži ceļo no vienas dalībvalsts uz citu vai ja starptautiskā robeža šķērsota salīdzinoši nesēn. Eiropas Savienības Tiesa ir sniegusi dažus norādījumus par kritērijiem, kas jāņem vērā, lai saistībā ar Regulu noteiktu bērna pastāvīgo dzīvesvietu.

A – lieta C-523/07

Spriedumā, kas izdots 2009. gada 2. aprīlī, lietā C-523/07, 'A'⁽²⁸⁾, Tiesa noteica, ka bērna "pastāvīgā dzīvesvieta" Regulas 8. panta 1. punkta nozīmē jānosaka, ņemot vērā visus konkrētās lietas apstākļus. Minētajā lietā bērni kopā ar vecākiem bija ceļojuši no vienas dalībvalsts uz citu, un tika paņemti aprūpē neilgi pēc šādas pārcelšanās. Radās jautājums par to, vai ir mainījusies bērnu pastāvīgā dzīvesvieta, pat neraugoties uz to, ka bija pagājis salīdzinoši īss laika posms – dažas nedēļas.

(28) Spriedums lietā C-523/07 A, 2009., Krājums I-2805. lpp. (spriedums izsludināts 2009. gada 2. aprīlī).

Tiesa analizēja apstākļus un noteica, ka tikai uz fiziskas klātbūtnes pamata nevar noteikt pastāvīgo dzīvesvietu Regulas 8. panta nozīmē. Papildus tam, ka bērns fiziski atrodas kādā dalībvalstī, jāizmanto arī citi kritēriji, kas apliecina, ka šāda atrašanās dalībvalstī nav īslaicīga vai neregulāra un ka bērna dzīvesvietā ir notikusi zināma integrācija sociālajā un ģimenes vidē. Šajā saistībā īpaši jāņem vērā uzturēšanās ilgums, regularitāte un apstākļi dalībvalsts teritorijā un ģimenes pārceļšanās iemesli, bērna valsts piederība, skolas atrašanās vieta un apstākļi tajā, bērna valodas zināšanas un attiecības ģimenē, un sociālās attiecības.

Vecāku nodoms apmesties uz pastāvīgu dzīvi kopā ar bērnu citā dalībvalstī, par ko liecina daži pasākumi, piemēram, dzīvojamās telpas iegāde vai īrēšana šajā dalībvalstī, var liecināt par pastāvīgās dzīvesvietas maiņu. Vēl viens rādītājs var būt pieteikšanās uz sociālo mājokli attiecīgajā valsts dienestā.

Tiesa noteica, ka bērna pastāvīgo dzīvesvietu nosaka valsts tiesa, ņemot vērā apstākļus konkrētajā lietā.

Mercredi – lieta C-497/10

2010. gada 22. decembrī pieņemtajā spriedumā lietā *Mercredi*⁽²⁹⁾ Tiesa apstiprināja sevis teikto lietā A, nosakot, ka jēdziens “pastāvīgā dzīvesvieta” Regulas 8. un 10. panta nozīmē jāinterpretē kā dzīvesvieta,

(29) Spriedums lietā C-497/10 PPU, 2010. Krājums I-0000. lpp. (spriedums izsludināts 2010. gada 22. decembrī).

kas atbilst vietai, kurā zināmā mērā notiek bērna integrācija sociālajā un ģimenes vidē.

Šī lieta bija saistīta ar zīdaini, kas bija tikai divus mēnešus vecs, kad māte aizveda viņu no Anglijas uz Franciju. Māte aptuveni divas nedēļas pēc tiesvedības uzsākšanas Londonā uzsāka tiesvedību Francijā. Anglijas tiesa ar šo lietu vērsās EST, kas savā spriedumā noteica, ka lietas piekritību kādas dalībvalsts tiesai lietā, kas saistīta ar vecāku atbildību par bērnu, kurš likumīgi pārvests uz citu valsti, nosaka atkarībā no bērna pastāvīgās dzīvesvietas laikā, kad tiesā iesniegts pieteikums.

Tiesa arī norādīja, ka, tā kā Regulas noteikumos, kuros izmantots termins “pastāvīgā dzīvesvieta”, šā termina nozīmes un darbības jomas noteikšanas nolūkā nav izdarīta skaidra atsauce uz dalībvalsts tiesību aktiem, šā termina nozīme un darbības joma jānosaka, ņemot vērā Regulas noteikumu kontekstu un to mērķi, jo īpaši 12. pantā izklāstīto mērķi par to, ka Regulas noteikumi par piekritības noteikšanas pamatiem ir izstrādāti, ņemot vērā bērna intereses, jo īpaši tuvuma kritēriju.

Turklāt tā piebilda, ka īpaša nozīme ir bērna vecumam. Parasti vidi, kurā notiek bērna sociālā un ģimenes dzīve, nosaka persona(-s), pie kuras(-ām) bērns dzīvo, kura(-as) bērnu faktiski pieskata un rūpējas par viņu.

Šī vide ir būtiska, lai noteiktu vietu, kuru uzskata par bērna pastāvīgo dzīvesvietu, un to veido dažādi faktori, kas mainās atkarībā no bērna

vecuma, un tādējādi faktori, kurus ņem vērā, ja bērns ir skolas vecumā, nav tādi paši kā faktori, kurus izvērtē, ja bērns ir jaunāks vai vecāks.

Tiesa piebilda, ka tad, ja runa ir par zīdaiņi, kurš kopā ar māti kādā dalībvalstī, kura nav zīdaiņa pastāvīgā dzīvesvieta un uz kuru viņš ir aizvests, ir bijis tikai dažas dienas, jāņem vērā tādi faktori kā, pirmkārt, uzturēšanās ilgums, regularitāte un apstākļi dalībvalsts teritorijā un mātes pārceļšanās iemesli un, otrkārt, ņemot vērā bērna vecumu, mātes ģeogrāfiskā un ģimenes izcelsme, kā arī ģimeniskās un sociālās saites, kuras mātei un bērnam pastāv attiecīgajā dalībvalstī.

Tāpat kā lietā A Tiesa noteica, ka bērna pastāvīgo dzīvesvietu nosaka valsts tiesa, ņemot vērā apstākļus konkrētajā lietā.

3.2.3.3. Jaunas pastāvīgās dzīvesvietas iegūšana

Ja bērns pārceļas no vienas dalībvalsts uz citu, izņemot gadījumus, kad tas notiek nelikumīgas aizvešanas vai aizturēšanas dēļ⁽³⁰⁾, pastāvīgās dzīvesvietas iegūšanai "jaunajā" dalībvalstī faktiski būtu jāsakrīt ar pastāvīgās dzīvesvietas "zaudēšanu" iepriekšējā dalībvalstī. Apsverot katras lietas faktiskos elementus, tiesai galu galā būs jānosaka, vai attiecīgais bērns ir kļuvis par "jaunās" dalībvalsts pastāvīgo iedzīvotāju, un, ja šāds fakts tiek konstatēts, tiesai jānosaka, kad tas ir noticis.

Kaut arī šajā terminā tiek izmantots īpašības vārds "pastāvīgs", kas parasti nozīmē, ka būtu jākonstatē zināms dzīvošanas ilgums, tomēr nedrīkst neņemt vērā to, ka bērns var kļūt par dalībvalsts pastāvīgo iedzīvotāju dienā, kurā viņš ierodas šajā valstī, vai neilgi pēc tam.

Piekritību nosaka dienā, kurā pieteikums ir iesniegts tiesā. Ja pieteikums ir iesniegts kompetentajā tiesā, tā faktiski saglabā lietas piekritību pat tad, ja bērns tiesas procesa laikā kļūst par citas dalībvalsts pastāvīgo iedzīvotāju (saskaņā ar *perpetuatio fori* principu). Tādējādi, ja bērna pastāvīgā dzīvesvieta mainās izskatāmā tiesas procesa laikā, tas nenozīmē, ka attiecīgajā lietā mainās arī piekritīgā tiesa.

Tomēr, ja tas ir nepieciešams bērna interesēs, 15. pantā ir paredzēta iespēja, ievērojot dažus nosacījumus, piekritīgai tiesai lietu vai tās daļu nodot citai tiesai, kas atrodas dalībvalstī, uz kuru bērns ir pārcēlies⁽³¹⁾.

(30) Sk. 4. nodaļu.

(31) Sk. 3.3. punktu.

3.2.4. Vispārējā noteikuma izņēmuma gadījumi

9., 10., 12. un 13. pantā ir paredzēti vispārējā noteikuma izņēmuma gadījumi, kuros lieta ir piekritīga tās dalībvalsts tiesai, kas nav valsts, kurā atrodas bērna pastāvīgā dzīvesvieta.

3.2.4.1. Bērna iepriekšējās pastāvīgās dzīvesvietas piekritības turpināšanās (9. pants)

Ja bērns pārceļas no vienas dalībvalsts uz citu, tad nereti jāpārskata saskarsmes tiesības vai citi kontaktēšanās pasākumi, pielāgojot tos jaunajiem apstākļiem. 9. pantā ir noteikts, ka personas, kurām ir vecāku atbildība, tiek aicinātas vienoties par izmaiņām, kas jāizdara saistībā ar iepriekš noteiktajām saskarsmes tiesībām un pasākumiem, pirms notiek pārceļšanās, un, ja tas nav iespējams, strīda atrisināšanai iesniegt pieteikumu tās valsts tiesā, kura atrodas bērna iepriekšējā pastāvīgajā dzīvesvietā.

Tas nekādā ziņā neliedz personai pārvietoties Eiropas Savienības teritorijā, bet gan garantē to, ka personai, kura vairs nevar izmantot saskarsmes tiesības kā agrāk, nav jāvēršas jaunās dalībvalsts tiesā, bet tā trīs mēnešu laikā no pārceļšanās dienas var iesniegt pieteikumu par attiecīgām izmaiņām saistībā ar saskarsmes tiesībām tajā tiesā, kura šīs tiesības piešķir. Šajā laika posmā jaunās dalībvalsts tiesām nav piekritības jautājumus par saskarsmes tiesībām.

3.2.4.2. 9. panta nosacījumi

3.2.4.2.1. *Maināmajām saskarsmes tiesībām jābūt piešķirtām ar spriedumu*

9. pantu piemēro tikai tad, ja persona vēlas grozīt spriedumu par saskarsmes tiesībām, ko dalībvalsts tiesa izdevusi pirms bērna pārceļšanās. Ja saskarsmes tiesības nav piešķirtas ar spriedumu, 9. pantu nepiemēro, bet ir spēkā citi piekritības noteikšanas noteikumi. Tādējādi "jaunās" dalībvalsts tiesai būtu piekritība saskaņā ar 8. pantu, un tā varētu lemt par saskarsmes tiesībām, tiklīdz bērns iegūtu pastāvīgā iedzīvotāja statusu attiecīgajā valstī.

3.2.4.2.2. *Tas attiecas tikai uz bērna "likumīgu" pārceļšanos no vienas dalībvalsts uz citu*

To, vai pārceļšanās ir "likumīga", nosaka atbilstīgi tiesas nolējumam vai izcelsmes valstī piemērojamajiem tiesību aktiem (tostarp atbilstīgi valsts noteikumiem par starptautiskajām privāttiesībām). Šāda pārceļšanās var notikt, ja vienai personai, kurai ir vecāku atbildība, ir atļauts kopā ar bērnu pārcelties uz citu dalībvalsti, nesāņemot piekrišanu no otras personas, kurai ir vecāku atbildība, vai sāņemot šādu piekrišanu. Ja bērns ir pārcēlies nelikumīgas aizvešanas rezultātā un ja šādu lēmumu, iespējams, vienpusēji pieņēmusi viena no personām, kurai ir vecāku atbildība, 9. pants netiek piemērots, bet gan ir spēkā 10. pants⁽³²⁾. Savukārt, ja bērna pastāvīgās dzīvesvietas maiņa notikusi tāpēc, ka bērns ir likumīgi aizvests uz citu dalībvalsti, 9. pants tiek piemērots, ja ir izpildīti turpmāk minētie nosacījumi.

(32) Sk. 4.2. punktu.

3.2.4.2.3. To piemēro tikai trīs mēnešu laikā pēc bērna pārceļšanās dienas

Trīs mēnešu periodu aprēķina no dienas, kurā bērns fiziski tika aizvests no izcelsmes dalībvalsts uz "jauno" dalībvalsti. Aizvešanas dienu nedrīkst jaukt ar dienu, kurā bērns kļuva par "jaunās" dalībvalsts pastāvīgo iedzīvotāju. Ja izcelsmes dalībvalsts tiesā tiek iesniegts pieteikums pēc tam, kad jau ir pagājis minētais trīs mēnešu periods, tiesai nav piekrišanas saskaņā ar 9. pantu.

3.2.4.2.4. Bērnam jākļūst par "jaunās" dalībvalsts pastāvīgo iedzīvotāju trīs mēnešu laikā

9. pantu piemēro tikai tad, ja bērns kļūst par "jaunās" dalībvalsts pastāvīgo iedzīvotāju trīs mēnešu laikā. Ja minētajā laika posmā bērns nav kļuvis par pastāvīgo iedzīvotāju, izcelsmes dalībvalsts tiesa faktiski saglabātu piekrišanu saskaņā ar 8. pantu. Jānorāda, ka tad, ja bērns, kurš ir aizvests no "vecās" dalībvalsts un kurš vairs nav tās pastāvīgais iedzīvotājs, nav ieguvis pastāvīgā iedzīvotāja statusu "jaunajā" dalībvalstī, netiek piemērots ne tikai 9. pants, bet arī 8. pants nevar būt piekrišanas pamatā. Šādā gadījumā, iespējams, jāpiemēro 13. panta noteikumi, lai lieta būtu tiesas piekriībā dalībvalstī, kurā atrodas bērns.

3.2.4.2.5. Personai, kurai ir saskarsmes tiesības, aizvien jābūt izcelsmes dalībvalsts pastāvīgajam iedzīvotājam

Ja persona, kurai ir saskarsmes tiesības, vairs nav izcelsmes dalībvalsts pastāvīgais iedzīvotājs, 9. pants netiek piemērots, bet "jaunās" dalībvalsts tiesa kļūst par kompetento tiesu, tiklīdz bērns kļūst par attiecīgās valsts pastāvīgo iedzīvotāju.

3.2.4.2.6. Persona, kurai ir saskarsmes tiesības, nedrīkst būt piekritusi piekrišanas maiņai

Tā kā šā noteikuma mērķis ir garantēt to, ka persona, kurai ir saskarsmes tiesības, trīs mēnešu laikā no dienas, kurā bērns aizvests uz "jauno" dalībvalsti, var iesniegt pieteikumu tiesās tajā dalībvalstī, kurā atrodas viņa pastāvīgā dzīvesvieta, 9. pants netiek piemērots, ja šī persona ir gatava piekrist tam, ka piekrišanu iegūst "jaunās" dalībvalsts tiesa.

Tādējādi, ja persona, kurai ir saskarsmes tiesības, piedalās tiesas procesā "jaunajā" dalībvalstī, neapstrīdot lietas piekrišanu šai tiesai, 9. pants netiek piemērots, un "jaunās" dalībvalsts tiesa iegūst piekrišanu saskaņā ar 8. pantu. No tā var secināt, ka 9. pants neliedz personai, kurai ir saskarsmes tiesības, saistībā ar saskarsmes tiesībām iesniegt pieteikumu "jaunās" dalībvalsts tiesā.

3.2.4.2.7. "Jaunās" dalībvalsts tiesām nav liegts lemt par jautājumiem, kas nav saistīti ar saskarsmes tiesībām

9. pantā ir runa tikai par lietas piekrišanu saistībā ar saskarsmes tiesībām, bet tas neattiecas uz citiem ar vecāku atbildību saistītajiem jautājumiem, piemēram, aizbildnības tiesībām. Tādējādi 9. pants neliedz personai, kurai ir vecāku atbildība un kura kopā ar bērnu ir pārcēlusies uz "jauno" dalībvalsti, trīs mēnešu laikā no pārceļšanās dienas iesniegt pieteikumu šīs dalībvalsts tiesā saistībā ar kādu citu jautājumu, kas saistīts ar vecāku atbildību.

3.2.4.2.8. Bērna iepriekšējās pastāvīgās dzīvesvietas tiesas piekritības turpināšanās (9. pants)

Vai tās dalībvalsts tiesa, no kuras bērns aizbrauca ("izcelsmes dalībvalsts"), ir izdevusi nolēmumu par saskarsmes tiesībām?

▼ **JĀ**

NĒ

9. pants netiek piemērots, bet saskaņā ar 8. pantu piekritību iegūst otras dalībvalsts tiesa, tiklīdz bērns kļūst par pastāvīgo iedzīvotāju.

Vai bērns no izcelsmes dalībvalsts uz otru dalībvalsti ("jauno dalībvalsti") ir aizvests likumīgi?

▼ **JĀ**

▶ **NĒ**

Ja aizvešana ir nelikumīga, 9. pantu nepiemēro. Tā vietā piemēro noteikumus par bērna nolaupīšanu.

Vai bērns trīs mēnešu laikā ir kļuvis par jaunās dalībvalsts pastāvīgo iedzīvotāju?

▼ **JĀ**

▶ **NĒ**

9. pantu nepiemēro. Ja pēc trim mēnešiem bērns aizvien ir izcelsmes dalībvalsts pastāvīgais iedzīvotājs, šis dalībvalsts tiesas ir kompetentās tiesas saskaņā ar 8. pantu.

Vai persona, kurai ir saskarsmes tiesības, aizvien ir izcelsmes dalībvalsts pastāvīgais iedzīvotājs?

▼ **JĀ**

▶ **NĒ**

9. pantu nepiemēro.

Vai persona, kurai ir saskarsmes tiesības, ir piedalījies tiesas procesā jaunajā dalībvalstī, neapstrīdot šīs tiesas kompetenci?

▼ **JĀ**

▶ **NĒ**

9. pantu piemēro.

9. pantu nepiemēro.

3.2.5. Piekritība bērna nolaupīšanas gadījumos (10. pants)

Piekritību bērna nolaupīšanas gadījumos reglamentē īpašs noteikums⁽³³⁾.

3.2.6. Vienošanās par piekritību (12. pants)

3.2.6.1. Ierobežotas iespējas izvēlēties tiesu

Regulā ir paredzēta iespēja, ko var izmantot ierobežotos gadījumos un tikai konkrētos apstākļos, saistībā ar kādu vecāku atbildības jautājumu iesniegt pieteikumu tās dalībvalsts tiesā, kas nav valsts, kurā atrodas bērna pastāvīgā dzīvesvieta, ja lieta ir saistīta ar gaidāmu tiesas procesu par laulības šķiršanu vai ja bērnam ir būtiska saikne ar minēto dalībvalsti. Jāmin, ka 12. pants nav paredzēts tam, lai radītu piekritības pamatu, ja nav iesniegts pieteikums, kas minēts 1. un 3. punktā.

3.2.6.2. 12. pants attiecas uz diviem dažādiem gadījumiem

1. gadījums

3.2.6.2.1. *Laulības šķiršanas tiesas piekritība lietās par vecāku atbildību*

12. PANTA 1. UN 2. PUNKTS

Ja dalībvalsts tiesā ir gaidāms tiesas process par laulības šķiršanu, šai tiesai ir piekritīga arī lieta par vecāku atbildību, kas saistīta ar laulības šķiršanu pat tad, ja bērns nav attiecīgās dalībvalsts pastāvīgais iedzīvotājs. Šos noteikumus piemēro neraugoties uz to, vai bērns ir vai nav abu laulāto bērns. Šos noteikumus piemēro arī tad, ja tiesā ir iesniegts pieteikums par laulāto atšķiršanu vai laulības atzīšanu par neesošu.

Laulības šķiršanas tiesai lieta ir piekritīga, ja ir spēkā šādi nosacījumi:

- vismaz vienam no laulātajiem ir vecāku atbildība par šo bērnu, un
- laulātie un visas personas, kurām ir vecāku atbildība, ir skaidri un nepārprotami piekritušas, ka lieta ir piekritīga minētajai tiesai (to tiesa nosaka pēc tam, kad tiesā ir iesniegts pieteikums), un
- lietas piekritība šai tiesai ir bērna interesēs.

---

(33) Sk. 4.2. punktu.

Piekritība laulības šķiršanas tiesai beidzas, tiklīdz:

- spriedums par atļauju vai aizliegumu šķirt laulību ir galīgs vai
- galīgais spriedums tiek izdots tajā lietā par vecāku atbildību, kas vēl bija tiesas izskatīšanā, kad tika izdots galīgais spriedums par laulības šķiršanu, vai
- tiesas process par laulības šķiršanu vai vecāku atbildību ir noslēdzies kāda cita iemesla dēļ (piemēram, ja pieteikumi par laulības šķiršanu un vecāku atbildību tiek atsaukti).

NB! Tiesību akta autoru nolūks angļu valodas redakcijā nebija nozīmes ziņā nošķirt terminu “superior interests of the child” (12. panta 1. punkta b) apakšpunkts) un terminu “best interests of the child” (12. panta 3. panta b) apakšpunkts). Regulas citu valodu redakcijās ir izmantotas identiskas frāzes.

2. gadījums

3.2.6.2.2. *Piekritība tās dalībvalsts tiesai, ar kuru bērnam ir būtiska saikne⁽³⁴⁾*

12. PANTA 3. PUNKTS

Dalībvalsts tiesai, kurā saskaņā ar 3. pantā paredzētu piekritības pamatu ir uzsākts tiesas process, kas nav saistīts ar laulības šķiršanu, laulāto atšķiršanu vai laulības atzīšanu par neesošu, ir piekritīga arī lieta par vecāku atbildību pat tad, ja bērns nav attiecīgās dalībvalsts pastāvīgais iedzīvotājs, ar nosacījumu, ka ir spēkā šādi nosacījumi:

- bērnam ir būtiska saikne ar attiecīgo dalībvalsti, jo īpaši, pamatojoties uz to, ka vienai no personām, kurām ir vecāku atbildība, pastāvīgā dzīvesvieta ir šajā dalībvalstī, vai ja bērns

(34) Jāmin, ka šī dokumenta rakstīšanas laikā Eiropas Savienības Tiesā bija iesniegts lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu, kas ir atbilstošs 12. panta 3. punkta interpretācijai (sk. spriedumu lietā C-656/13, 2014. Krājums C 85/19). Šo lūgumu 2013. gada 12. decembrī iesniedza Nejvyšší soud České republiky (Čehijas Republika) saistībā ar lietu L pret M, R un K. Lūgumā uzdots jautājums par to, vai 12. panta 3. punkts jāinterpretē kā piekritības noteikšana saistībā ar vecāku atbildību pat tad, ja nav gaidāmi citi saistīti tiesu procesi (proti, “tiesas procesos, kas nav minēti 1. punktā”).

Ir iesniegts vēl viens lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu saistībā ar 12. panta 3. punktu, un to 2013. gada 2. augustā iesniegusi Apelācijas tiesa (Anglija un Velsa) (Civillietu nodaļa) (Apvienotā Karaliste) lietā C-436/13, E pret B. Šajā lietā pirmajā jautājumā tiek jautāts, vai tad, ja ir bijusi vienošanās par piekritību kādas dalībvalsts tiesai saistībā ar lietu par vecāku atbildību saskaņā ar 12. panta 3. punktu, šī vienošanās ir spēkā tikai līdz brīdim, kad attiecīgajā tiesas procesā tiek pieņemts galīgais spriedums, vai arī tā paliek spēkā arī pēc galīgā sprieduma pieņemšanas.

ir šīs dalībvalsts piederīgais. Šie apstākļi nav ekskluzīvi, un saiknes pamatā var būt citi iemesli, un

- visas tiesas procesa puses ir skaidri un nepārprotami piekritušas, ka lieta ir piekritīga tiesai, kurā iesniegts pieteikums (tāds pats nosacījums kā 1. gadījumā),
- piekritība ir bērna interesēs (arī tāds pats nosacījums kā 12. panta 1. punkta b) apakšpunktā; sk. arī NB piezīmi 3.2.6.2.1. punkta beigās).

3.2.6.2.3. Piekritība saskaņā ar 12. pantu, ja bērna pastāvīgā dzīvesvieta ir trešajā valstī, kas nav 1996. gada Hāgas konvencijas līgumslēdzēja puse (12. panta 4. punkts)

12. panta 4. punktā paredzēts, ka tiek uzskatīts, ka piekritība saskaņā ar 12. pantu ir "bērna interesēs", ja attiecīgais bērns ir pastāvīgais iedzīvotājs trešajā valstī, kas nav 1996. gada Hāgas konvencijas par bērnu aizsardzību⁽³⁵⁾ līgumslēdzēja puse, jo īpaši, ja tiesas process nevar notikt attiecīgajā trešajā valstī

Piemēram, ierobežotā iespēja pusei vienoties par tiesu, kurā iesniegt pieteikumu, dalībvalstī, kurā nav bērna pastāvīgā dzīvesvieta, bet ar kuru bērnam ir būtiska saikne, tiek attiecināta arī uz gadījumiem, ja bērna pastāvīgā dzīvesvieta atrodas šādas trešās valsts teritorijā. Ja visas puses brīdī, kad tiek iesniegts pieteikums tiesā, ir nepārprotami piekritušas, ka lieta ir piekritīga attiecīgai tiesai, un ja tas ir bērna interesēs, lieta būs piekritīga attiecīgās dalībvalsts tiesai.

3.2.7. Bērna klātbūtne (13. pants)

Ja bērna pastāvīgo dzīvesvietu nav iespējams noteikt un 12. pants netiek piemērots, dalībvalsts tiesnesim saskaņā ar 13. pantu ir atļauts lemt par vecāku atbildības jautājumiem attiecībā uz bērniem, kuri atrodas attiecīgajā dalībvalstī.

3.2.8. Pārējie piekritības jautājumi (14. pants)

Ja saskaņā ar 8.–13. pantu lieta nav piekritīga nevienai tiesai, tiesa var noteikt piekritību, pamatojoties uz valsts noteikumiem par starptautiskajām privāttiesībām. Šādi nolēmumi ir atzīstami un pasludināmi par izpildāmiem citās dalībvalstīs saskaņā ar Regulas noteikumiem.

(35) Sk. 8. nodaļu.

3.3. Lietas nodošana tiesai, kas atrodas labākā vietā tiesas spriešanai (15. pants)⁽³⁶⁾

3.3.1. Kādos apstākļos ir iespējama lietas nodošana saskaņā ar 15. pantu?

Regulā ir paredzēts inovatīvs noteikums, kas izņēmuma kārtā ļauj tiesai, kurā ir iesniegts pieteikums un kurai lieta ir piekritīga, nodot to citas dalībvalsts tiesai, ja tā atrodas labākā vietā tiesas spriešanai. Tiesa var nodot visu lietu vai konkrētu tās daļu.

Saskaņā ar vispārējo noteikumu lieta ir piekritīga tiesai tajā dalībvalstī, kurā pieteikuma iesniegšanas brīdī atrodas bērna pastāvīgā dzīvesvieta (8. pants). Tāpēc lietas piekritība automātiski nemainās, ja bērns tiesas procesa laikā kļūst par citas dalībvalsts pastāvīgo iedzīvotāju.

Tomēr var būt apstākļi, kad tiesa, kurā iesniegts pieteikums ("izcelsmes tiesa"), izņēmuma kārtā neatrodas labākajā vietā tiesas spriešanai. Šādos gadījumos saskaņā ar 15. pantu izcelsmes tiesa var lietu nodot citas dalībvalsts tiesai, ja tas ir bērna interesēs.

Ja lieta ir nodota citas dalībvalsts tiesai, to nevar vēlreiz nodot trešajai tiesai (13. apsvērumš).

Uz lietas nodošanu attiecas šādi nosacījumi:

Bērnam ir jābūt "īpašai saiknei" ar citu dalībvalsti. 15. panta 3. punktā ir uzskaitīti pieci gadījumi, kad saskaņā ar Regulu šāda saikne pastāv:

- ja bērns ir kļuvis par šīs dalībvalsts pastāvīgo iedzīvotāju pēc pieteikuma iesniegšanas izcelsmes tiesā vai
- ja otra dalībvalsts ir bērna iepriekšējā pastāvīgā dzīvesvieta, vai
- ja tā ir bērna piederības valsts, vai
- ja tā ir tās personas pastāvīgā dzīvesvieta, kurai ir vecāku atbildība, vai
- ja tā ir vieta, kurā atrodas bērna īpašums, un ja lieta ir saistīta ar bērna aizsardzības pasākumiem, kuri attiecas uz šā īpašuma pārvaldīšanu, saglabāšanu vai atsavināšanu.

Turklāt abām tiesām jābūt pārliecinātām, ka lietas nodošana ir bērna interesēs. Tiesnešiem ir jāsadarbojas, lai to novērtētu, pamatojoties uz "īpašiem lietas apstākļiem". Viņiem tas jā dara tieši vai ar attiecīgo centrālo iestāžu starpniecību.

(36) Sk. 34. zemsvītras piezīmi iepriekš. Iepriekš minētajā EST lietā E pret B Tiesai tika uzdots otrs jautājums par 15. panta ietekmi. Jautājums ir šāds: "Vai 15. pants [...] ļauj dalībvalsts tiesai nodot lietas piekritību citai tiesai, ja saistībā ar bērnu šobrīd nenotiek neviens tiesas process?" Dokumenta rakstīšanas laikā EST savu nolēmumu vēl nav sniegusi.

3.3.2. Kurš var ierosināt lietas nodošanu?

Lietas nodošana var notikt:

- pēc pieteikuma saņemšanas no kādas puses vai
- pēc pašas tiesas ierosmes, ja tam piekrīt vismaz viena puse, vai
- pēc pieteikuma saņemšanas no citas dalībvalsts tiesas, ja tam piekrīt vismaz viena puse.

3.3.3. Kāda ir procedūra?

Tiesai, kurai ir iesniegts lūgums par lietas nodošanu vai kura vēlas lietu nodot pēc savas ierosmes, ir divas iespējas:

- **tā var apturēt lietas izskatīšanu un aicināt puses iesniegt šādu lūgumu otras dalībvalsts tiesā vai**
- **tā var tieši lūgt citas dalībvalsts tiesai pārņemt lietas izskatīšanu.**

Pirmajā gadījumā izcelsmes tiesa nosaka termiņu, līdz kuram pusēm jāiesniedz pieteikums otras dalībvalsts tiesā. Ja puses šādu pieteikumu noteiktajā termiņā neiesniedz, lieta netiek nodota un izcelsmes tiesa saglabā lietas piekritību. Regulā nav paredzēts konkrēts termiņš, bet tam jābūt pietiekami īsam, lai nodrošinātu, ka nodošana nerada nevajadzīgu kavēšanos, kas varētu kaitēt bērnam un pusēm. Tiesai, kas ir saņēmusi šādu lietas nodošanas lūgumu, sešu nedēļu laikā ir jāpieņem lēmums par to, vai piekrist lietas nodošanai. Ja tā nepiekrīt, lietas piekritību uz visu izskatīšanas laiku saglabā izcelsmes tiesa, un izcelsmes tiesai lieta ir jāizskata.

Ir svarīgi izvērtēt, vai attiecīgajā lietā šāda nodošana būtu bērna interesēs. Novērtēšana jāveic, balstoties uz savstarpējās uzticēšanās principa un pieņēmuma, ka visu dalībvalstu tiesas būtībā ir kompetentas šo lietu izskatīt. Šajā laikā svarīga nozīme var būt centrālajām iestādēm, kas var sniegt tiesnešiem informāciju par stāvokli otrā dalībvalstī.

3.3.4. Daži praktiskie aspekti

3.3.4.1. Kā tiesnesis, kurš vēlētos lietu nodot, uzzina, kura ir otras dalībvalsts kompetentā tiesa?

Lai atrastu otras dalībvalsts kompetento tiesu, var izmantot Eiropas tiesiskās sadarbības atlantu civillietās. Šajā atlantā ir norādītas dažādu dalībvalstu teritoriāli kompetentās tiesas, kā arī dažādu tiesu kontaktinformācija (piemēram, nosaukumi, tālruņa numuri, e-pasta adreses utt.) (sk. Tiesiskās sadarbības atlantu⁽³⁷⁾). Saskaņā ar Regulu norīkotās centrālās iestādes arī var palīdzēt tiesnešiem atrast kompetento tiesu citā dalībvalstī, jo šāds pienākums tām paredzēts 55. panta c) punktā⁽³⁸⁾.

(37) http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/

(38) Sk. 7. nodaļu.

3.3.4.2. Kā tiesnešiem veikt saziņu?

15. pantā teikts, ka tiesas lietas nodošanas vajadzībām sadarbojas tieši vai ar centrālās iestādes starpniecību. Tiesnešiem sazināšanās var būt īpaši lietderīga, lai novērtētu, vai konkrētajā lietā ir izpildītas ar lietas nodošanu saistītās prasības, jo īpaši tas, vai nodošana būtu bērna interesēs. Ja abi tiesneši runā vienā valodā un/vai saprot to, viņiem vajadzētu savā starpā sazināties pa tālruni vai e-pastu⁽³⁹⁾. Arī citi mūsdienu tehnoloģiju saziņas veidi var būt lietderīgi, piemēram, konferences zvani. Ja pastāv valodu ierobežojumi, tiesneši, ja tas ir iespējams no resursu viedokļa, var izmantot tulkus. Tiesnešiem varēs palīdzēt arī centrālās iestādes.

Tiesnešiem būtu jāinformē arī puses un to juridiskie pārstāvji, bet tiesnešiem pašiem jāizlemj, kādas procedūras un aizsardzības pasākumi ir atbilstīgi saistībā ar attiecīgo lietu.

(39) Hāgas Starptautiskā privāttiesību konference ir sekmējusi Hāgas starptautiskā tiesnešu tīkla izveidi, un viens šo šā tīkla mērķiem ir veicināt tiešu saziņu starp tiesnešiem starptautisko ģimenes tiesību kontekstā. Hāgas konference šajā saistībā ir izstrādājusi dažus vispārīgus norādījumus: Plašāka informācija Hāgas konferences tīmekļa vietnē. Sk. <http://www.hcch.net/upload/haguenetwork.pdf> un http://www.hcch.net/upload/brochure_djc_en.pdf. Pastāv arī ES ģimenes lietu tiesnešu tīkls, kas ir daļa no Eiropas tiesiskās sadarbības tīkla civillietās struktūras.

3.3.4.3. Kas ir atbildīgs par dokumentu tulkošanu?

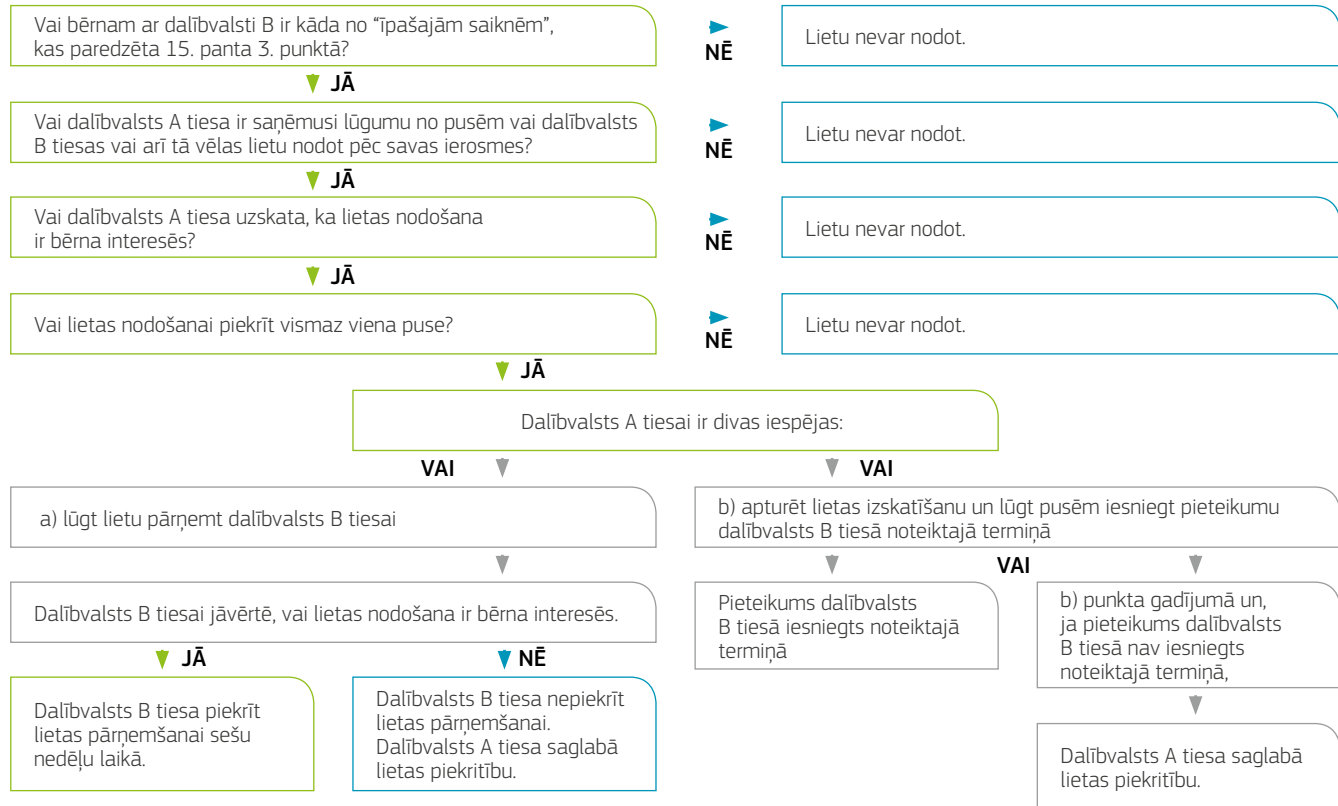
15. pantā nav paredzēts tulkošanas mehānisms. Tiesnešiem jācenšas atrast tādu praktisku risinājumu, kas atbilst attiecīgās lietas vajadzībām un apstākļiem. Ja tas ir atļauts attiecīgās valsts procesuālajos tiesību aktos, tulkojums, iespējams, nav vajadzīgs, ja lieta tiek nodota tiesnesim, kurš saprot lietā izmantoto valodu. Ja tulkojums ir vajadzīgs, var tulkot tikai svarīgākos dokumentus. Neoficiālu tulkojumu var palīdzēt sniegt arī centrālās iestādes⁽⁴⁰⁾.

(40) Sk. 3.3.4.1. punktu un 38. zemsvītras piezīmi.

3.3.4.4. Lietas nodošana tiesai, kas atrodas labākā vietā (15. pants)

Ja dalībvalsts ("dalībvalsts A") tiesai ir iesniegts pieteikums un lieta ir piekritīga šai tiesai saskaņā ar Regulas 8.–14. pantu, tā izņēmuma kārtā šo lietu vai konkrētu tās daļu var nodot citas dalībvalsts ("dalībvalsts B") tiesai, ievērojot šādus nosacījumus:

3.4. Kā jārikojas, ja pieteikumi ir iesniegti divu dalībvalstu tiesās?

3.4.1. Līdzīgi pieteikumi, kas iesniegti divu dažādu dalībvalstu tiesās saistībā ar vienu bērnu (19. panta 2. punkts)

Dažkārt puses uzsāk tiesvedību par vecāku atbildību par vienu bērnu un to pašu pieteikuma pamatu dažādās dalībvalstīs. Šādā gadījumā var paralēli notikt divi tiesu procesi, un galu galā vienā jautājumā var tikt pieņemti pretrunīgi spriedumi.

19. panta 2. punkts attiecas uz gadījumiem, kad pieteikumi saistībā ar vecāku atbildību tiek iesniegti dažādās dalībvalstīs un tie attiecas uz:

- vienu bērnu un
- vienādu pieteikuma pamatu.

Šādā gadījumā 19. panta 2. punkts paredz, ka lietu faktiski uzņemas tā tiesa, kurā pieteikums iesniegts ātrāk. Tiesai, kurā pieteikums iesniegts vēlāk, tiesvedība jāaptur un jānogaida, kad lēmumu par lietas piekritību pieņems pirmā tiesa. Ja pirmā tiesa uzskata sevi par kompetentu, otrai tiesai jāatsakās no piekritības. Otrā tiesa tiesvedību var turpināt tikai tad, ja pirmā tiesa secina, ka lieta tai nav piekritīga vai ja pirmā tiesa nolemj lietu nodot saskaņā ar 15. pantu un ja otrā tiesa tam piekrīt.

3.4.2. Dažādi pieteikumi, kas iesniegti divu dažādu dalībvalstu tiesās saistībā ar vienu bērnu (19. panta 2. punkts un 20. pants)

Lai 19. panta 2. punktā paredzētais mehānisms darbotos, tiesvedībām abās dalībvalstīs būtībā jābūt saistītām ar vienu vecāku atbildības jautājumu. Tomēr, ja tiesvedība pirmajā dalībvalstī ir par pagaidu un aizsardzības pasākumiem saskaņā ar 20. pantu, tad pieteikumam, kas citā dalībvalstī iesniegts vēlāk un pēc būtības ir saistīts ar vecāku atbildību par to pašu bērnu, 19. panta 2. punktu nepiemēro. Šādi noteikumi tika paredzēti tāpēc, ka, tā kā pagaidu pasākumi nav izpildāmi citā dalībvalstī, spriedumi nevar būt pretrunīgi.

Piemērs. Saistībā ar turpmāk izklāstīto gadījumu Eiropas Savienības Tiesā tika iesniegtas divas lietas.

Divi bērni ir dzimuši dalībvalstī A. Viņu tēvs ir no dalībvalsts A, bet māte no dalībvalsts B. Neilgi pēc bērnu dzimšanas attiecības starp vecākiem pasliktinājās, un māte atzinās, ka viņa vēlas kopā ar bērniem atgriezties dalībvalstī B. Vecāki vienojās, ka māte varēs ar abiem bērniem doties uz dalībvalsti B, tiklīdz viens no bērniem (zēns), būs spējīgs ceļot. Otram bērnam (meitenei) bija jāpaliek slimnīcā, jo viņa bija ļoti slima. Māte kopā ar zēnu devās uz dalībvalsti B.

Tomēr tēvs uzskatīja, ka vienošanās nav saistoša, jo tā nebija apstiprināta attiecīgajās iestādēs, un iesniedza pieteikumu dalībvalsts A tiesā, lūdzot piemērot pagaidu pasākumus, proti, pagaidu aizbildnības tiesības attiecībā uz abiem bērniem. Pieprasījums tika apstiprināts. Vēlāk māte iesniedza pieteikumu dalībvalsts B tiesā, lūdzot aizbildnību attiecībā uz zēnu.

Pēc tam tēvs centās saskaņā ar Regulu dalībvalstī B piemērot rīkojumu par pagaidu aizbildnību, ko viņam bija piešķīrusi dalībvalsts A tiesa. Dalībvalsts B tiesa vērsās EST ar jautājumu par to, vai 21. panta un turpmāko pantu noteikumi, kuros ir runa par spriedumu atzīšanu un izpildi, attiecas arī uz pagaidu pasākumiem 20. panta nozīmē, ja šie pasākumi ir saistīti ar bērna aizbildnības tiesībām. EST šajā lietā noteica, ka spriedumu, kas pieņemts par labu tēvam, tiktāl, ciktāl ar to noteikti pagaidu pasākumi saistībā ar aizbildnības tiesībām, kas ir Regulas 20. panta darbības jomā, nevar izpildīt saskaņā ar Regulas 21. pantu⁽⁴¹⁾.

Saistībā ar pieteikumu, ko māte bija iesniegusi dalībvalsts B tiesā, lai iegūtu aizbildnību pār zēnu, tiesa sazinājās ar dalībvalsts A tiesu, lai precizētu informāciju par dalībvalstī A notikušo tiesas procesu un jo īpaši par rīkojumu, ko bija izdevusi dalībvalsts A tiesa. Dažādu iemeslu dēļ tiesas nevarēja savā starpā komunicēt, neraugoties uz to, ka dalībvalstī A tika iesaistīts tiesnesis-kordinators, un tā kā starp vecākiem nebija noslēgta vienošanās, dalībvalsts B tiesa uzskatīja, ka tā nevar turpināt tiesvedību, pirms tam nevērsoties EST⁽⁴²⁾. EST uz jautājumiem otrajā lietā atbildēja, ņemot vērā pirmajā lietā pieņemto nolēmumu, kas minēts iepriekš.

Pirmajā uzdotajā jautājumā tika jautāts, vai Regulas 19. panta 2. punkts, kurā ir runa par *lis pendens* un saistītajām prasībām, ir piemērojams gadījumā, ja tiesā (šajā gadījumā – dalībvalstī A), kurā ir iesniegts tikai pieteikums par pagaidu pasākumu noteikšanu Regulas 20. panta

nozīmē, un ja citas dalībvalsts tiesā (šajā gadījumā – dalībvalstī B), kurai lieta ir piekritīga pēc būtības Regulas nozīmē, otra puse vēlāk iesniedza pieteikumu, kas balstīts uz tā paša pamata, prasot izlemt lietu pēc būtības jautājumā par vecāku atbildību un piemērot pagaidu vai galīgus pasākumus. Atbildot uz šo jautājumu, EST noteica, ka šādos apstākļos 19. panta 2. punkts nav piemērojams.

EST tika jautāts, cik ilgi tiesai, kurā pieteikums iesniegts vēlāk, ir jāgaida, pirms pieņemt lēmumu par to, vai tiesai, kurā pieteikums iesniegts ātrāk, lieta ir piekritīga pēc būtības. Tiesa norādīja, ka tad, ja, kā bija noticis šajā lietā, dalībvalsts B tiesai, kurā pieteikums iesniegts vēlāk, neraugoties uz centieniem iegūt informāciju no puses, kura atsauca uz *lis pendens*, tiesas, kurā pieteikums ir iesniegts ātrāk, un no centrālās iestādes, nebija pierādījumu, kas ļautu noteikt dalībvalsts A tiesā iesniegtā pieprasījuma pamatu, jo īpaši pierādīt lietas piekritību minētajai tiesai saskaņā ar Regulu, un ja šādos apstākļos bērna interesēs dalībvalsts B tiesai ir jāpieņem spriedums, kas var tikt atzīts kādā citā dalībvalstī, kas nav valsts, kurā atrodas tiesa, kurā pieteikums iesniegts vēlāk, dalībvalsts B tiesas pienākums pēc saprātīga termiņa, kurā varēja iesūtīt atbildes uz uzdotajiem jautājumiem, ir turpināt tai iesniegtā pieteikuma izskatīšanu. Nosakot saprātīgu termiņu, jāņem vērā bērna intereses attiecīgās lietas konkrētajos apstākļos.

(41) Sk. EST spriedumu lietā C-256/09, *Bianca Purrucker/Guillermo Valles Perez*, 2010, Krājums I-7353. lpp. (spriedums izsludināts 2010. gada 15. jūlijā) ("lieta Purrucker I").

(42) Sk. EST spriedumu lietā C-296/10, *Bianca Purrucker/Guillermo Valles Perez*, 2010, Krājums I-11163. lpp. (spriedums izsludināts 2010. gada 9. novembrī) ("lieta Purrucker II").

Kā nolēmumu var atzīt un izpildīt citā dalībvalstī?

3.5. Atzīšanas un izpildes vispārējie noteikumi

3.5.1. Atzīšanas un izpildes procedūra (21. pants un 23.–39. pants)

Ikviena ieinteresētā persona var pieprasīt, lai kādas dalībvalsts tiesas spriedums par vecāku atbildību tiek vai netiek atzīts un pasludināts par izpildāmu citā dalībvalstī (“oficiālās atzīšanas procedūra”). Spriedums, ar kuru noteikti pagaidu pasākumi saskaņā ar 20. pantu, ārpus dalībvalsts, kurā tas pieņemts, saskaņā ar Regulu nav izpildāms⁽⁴³⁾.

Šādu pieprasījumu iesniedz tās dalībvalsts kompetentajā tiesā, kurā persona vēlas panākt sprieduma atzīšanu un izpildi. Šajā saistībā dalībvalstu norīkotās tiesas ir izklāstītas 1. sarakstā⁽⁴⁴⁾. Kompetentā tiesa nekavējoties pasludina, ka attiecīgais spriedums ir izpildāms minētajā dalībvalstī.

Ne personai, attiecībā uz kuru ir pieprasīta izpilde, ne bērnam nav tiesības šajā posmā iesniegt savus apsvērumus tiesā. Eiropas Savienības Tiesas judikatūrā ir apstiprināts, ka persona, pret kuru spriedums ir pieņemts, nevar saskaņā ar 31. pantu pieprasīt, lai spriedums netiktu atzīts vai izpildīts⁽⁴⁵⁾.

Abas puses šo nolēmumu var pārsūdzēt un pēc tam iesniegt apsvērumus. Ja pārsūdzību iesniedz pieteikuma iesniedzējs, pusi, attiecībā uz kuru ir pieprasīta izpilde, pieaicina uz apelācijas tiesu.

3.5.2. Ar vecāku atbildību saistītu spriedumu neatzīšanas un neizpildes pamats (23. pants)

Tiesa var atteikties pasludināt spriedumu par izpildāmu tikai tad, ja:

- tas ir klaji pretrunā tās dalībvalsts sabiedriskajai kārtībai, kurā lūgta izpilde,
- spriedums ir taisīts, izņemot steidzamus gadījumus, tiesas procesā, kurā bērnam nav dota iespēja tikt uzklaustītam,
- spriedums taisīts tās personas prombūtnē, kurai dokuments, uz kura pamata ierosināta lieta, netika izsniegts laikus un tādā kārtībā, lai šī persona varētu sev nodrošināt aizstāvību, ja vien nav konstatēts, ka šī persona spriedumam ir nepārprotami piekritusi,
- personai, kura apgalvo, ka ar spriedumu tiek pārkāptas tās tiesības saistībā ar vecāku atbildību, nav dota iespēja tikt uzklaustītai,
- spriedums ir pretrunā citam spriedumam atbilstīgi nosacījumiem, kas izklāstīti 23. panta e) un f) punktā,
- spriedums ir saistīts ar bērna uzturēšanos citā dalībvalstī un nav ievērota 56. pantā paredzētā procedūra.

(43) Sk. 3.4.2. punktu iepriekš un lietu *Purrucker I*, kas minēta 41. zemsvītras piezīmē.

(44) OV C 85, 23.3.2013., 6. lpp.

(45) Sk. spriedumu lietā C-195/08 PPU, *Inga Rinau*, 2008, Krājums I-5271. lpp. (spriedums izsludināts 2008. gada 11. jūlijā).

3.5.3. Nolēmuma, kas pieņemts par sprieduma izpildes pasludināšanu, pārsūdzēšana (33. pants)

Puses šo nolēmumu var pārsūdzēt. Pārsūdzību var iesniegt dalībvalsts norīkotajā tiesā, kas izklāstītas 2. sarakstā⁽⁴⁶⁾. Abas puses šajā posmā var iesniegt apsvērumus.

3.5.4. Juridiskā palīdzība un cita veida palīdzība (50. pants un 55. panta b) punkts)

Piesakoties oficiālai atzišanas procedūrai, personai ir tiesības saņemt juridisko palīdzību, ja tai ir tiesības šādu palīdzību saņemt izcelsmes dalībvalstī. Šai personai var palīdzēt arī centrālās iestādes, kuras sniedz informāciju un palīdz personām, kurām ir vecāku atbildība un kuras vēlas panākt ar vecāku atbildību saistīta nolēmuma atzišanu un izpildi kādā citā dalībvalstī.

3.5.5. Publisko aktu un nolīgumu atzišana un izpildes pasludināšana (46. pants)

Kā paskaidrots 3.1.3.2. un 3.1.3.3. punktā, atzišanas un izpildes procedūra attiecas arī uz publiskiem aktiem un nolīgumiem, kas ir izpildāmi izcelsmes dalībvalstī. Tādējādi šie dokumenti ir atzīstami un pasludināmi par izpildāmiem citās dalībvalstīs saskaņā ar tādiem pašiem nosacījumiem kā spriedumi.

3.5.6. Dokumentu legalizācija (52. pants)

Ja persona vēlas saskaņā ar Regulu panākt kāda ar vecāku atbildību saistīta rīkojuma atzišanu, izpildes pasludināšanu vai izpildi, dokumentiem, kas vajadzīgi šim nolūkam, legalizācija nav jāveic. Piemēram, spriedumam par aizbildnību vai dokumentam par šāda sprieduma izpildi nav jāveic legalizācijas formalitātes, lai tie tiktu atzīti un izpildīti citā dalībvalstī.

3.5.7. Atzišanas un izpildes vispārējās procedūras izņēmumi (40. pants)

3.5.7.1. Rīkojumi par saskarsmi un bērna atpakaļatdošanu saskaņā ar 11. panta 6.–8. punktu (41. un 42. pants)

Iepriekš aprakstītā procedūra parasti attiecas uz nolēmumiem par vecāku atbildību, piemēram, par aizbildnību. Tomēr ir divi izņēmuma gadījumi, kad Regulā šī procedūra netiek izmantota un nolēmums ir atzīstams un izpildāms citā dalībvalstī, neveicot īpašu procedūru. Šis izņēmums attiecas uz saskarsmes tiesībām (sk. 3.6.3. punktu) un bērna atpakaļatdošanu pēc bērna nelikumīgas aizvešanas vai aizturēšanas (sk. 4.4.7. punktu). Katrā no šiem gadījumiem Regulā ir paredzēts, ka izpildes pasludināšana nav vajadzīga un ka noteikumi par iespēju pretoties atzišanai un neatzišanas pamati, kas izklāstīti 23. pantā, netiek piemēroti. Tā vietā ir izveidota procedūra, kurā izcelsmes tiesa izdod apliecību, un šī apliecība kopā ar sprieduma kopiju, uz kuru apliecība attiecas, ir pietiekams pamats, lai atļautu attiecīgā rīkojuma tiešu izpildi. Plašākai informācijai par minētajām apliecībām sk. attiecīgi 3.6.3. punktu un turpmākos punktus saistībā ar saskarsmes tiesībām un 4.4.7. punktu un turpmākos punktus saistībā ar bērna atpakaļatdošanu.

(46) OV C 85, 23.3.2013., 6. lpp.

3.5.7.2. Bērna atpakaļatdošanas rīkojuma izpildes apliecība (42. pants un IV pielikums)

Apliecībā, ko izdod saistībā ar bērna atpakaļatdošanas rīkojumu pēc bērna nelikumīgas aizvešanas un kas paredzēta spriedumā, kurš izdots saskaņā ar 11. panta 8. punktu, jābūt šādai informācijai:

- a. apstiprinājumam, ka bērnam tika dota iespēja tikt uzklaustā, izņemot, ja, ņemot vērā viņa vecumu vai brieduma pakāpi, uzklausišana netika uzskatīta par lietderīgu,

NB! Šis noteikums nozīmē, ka tiesai, kas izdod apliecību un kas pasludināja spriedumu, jāuzklausa bērns, izņemot, ja tā uzskata, ka uzklausišana nebūs lietderīga, un šajā saistībā tiesai jāņem vērā informācija par bērna vecumu un brieduma pakāpi; tiesa nedrīkst šādu apliecību izdod, ja šis nosacījums nav izpildīts.

- b. apstiprinājumam, ka visām pusēm tika dota iespēja tikt uzklaustītām, un
- c. apstiprinājumam, ka tiesa, pasludinot spriedumu, ir ņēmusi vērā iemeslus un pierādījumus, kas ir rīkojuma pamatā, ar kuru tiesa citā dalībvalstī noraidīja bērna atpakaļatdošanu saskaņā ar 1980. gada Hāgas konvencijas 13. pantu.

Turklāt, ja tiesa paredz aizsardzības pasākumus, kas jāveic pēc bērna atgriešanās pastāvīgās dzīvesvietas valstī, šie pasākumi jānorāda apliecībā; vieta šādai informācijai ir paredzēta apliecības 14. punktā.

Tiesnesim šāda apliecība jāizdod pēc savas ierosmes.

3.5.7.3. Izpildes dokumenti (45. pants)

Pusei, kura vēlas panākt izpildi, jā sagatavo sprieduma kopija un saskaņā ar 41. vai 42. pantu izdota apliecība tādā pašā valodā kā sprieduma teksts. Ja persona vēlas panākt izpildi citā dalībvalstī, attiecīgās apliecības daļas jāiztulko dalībvalsts oficiālajā valodā. Saistībā ar saskarsmes tiesībām jāiztulko apliecības daļa, kurā paredzēti konkrēti saskarsmes pasākumi, proti, apliecības 12. punkts. Saistībā ar bērna atpakaļatdošanu jāiztulko pasākumi, ar kuriem nodrošina bērna atpakaļnodrošanas īstenošanu, proti, apliecības 14. punkts.

3.6. Noteikumi par saskarsmes tiesībām – atzīšana un izpilde (40. un 41. pants)

3.6.1. Saskarsmes tiesību tieša atzīšana un izpilde saskaņā ar Regulu (40. un 41. pants)

Viens no galvenajiem Regulas mērķiem ir nodrošināt, ka bērns bērnībā var saglabāt kontaktu ar visām personām, kurām ir vecāku atbildība, pat pēc atšķiršanās un arī tad, ja viņi dzīvo dažādās dalībvalstīs⁽⁴⁷⁾. Regula sekmē saskarsmes tiesību izmantošanu pārrobežu gadījumā, nodrošinot, ka spriedums par saskarsmes tiesībām, kas izdots vienā dalībvalstī, ir tieši atzīstams un izpildāms citā dalībvalstī, ja tam pievienota apliecība, ko izdevusi attiecīgo spriedumu pieņēmusī tiesa⁽⁴⁸⁾. Tas neliedz personām, kurām ir vecāku atbildība, censties panākt sprieduma par saskarsmes tiesībām atzīšanu un izpildi, iesniedzot pieteikumu par oficiālo atzīšanu saskaņā ar atbilstošajiem Regulas noteikumiem, ja šīs personas to vēlas (40. panta 2. punkts un 3.5. sadaļa).

(47) Šādi Regulā ir piemērots princips, kas paredzēts ANO Konvencijas par bērna tiesībām 9. un 10. pantā. Konvencija attiecas uz bērniem, kas nav sasnieguši 18 gadu vecumu. Sk. arī Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 24. panta 3. punktu (2010/C83/02) EN 30.3.2010., OV C 83/389.

(48) Sk. 3.6.7. punktu

3.6.2. Uz kurām saskarsmes tiesībām attiecas noteikumi? (2. panta 10. punkts)

“Saskarsmes tiesības” ietver, jo īpaši, tiesības ierobežotā laikposmā paņemt bērnu uz vietu, kas nav viņa pastāvīgā dzīvesvieta.

Noteikumi par saskarsmes tiesībām attiecas uz visām saskarsmes tiesībām neatkarīgi no personas, kurai ir šādas tiesības. Saskaņā ar valsts tiesību aktiem saskarsmes tiesības var piešķirt vienam no vecākiem, pie kura bērns nedzīvo, vai citiem ģimenes locekļiem, piemēram, vecvecākiem vai trešajām personām.

“Saskarsmes tiesības” var ietvert jebkāda veida kontaktu starp bērnu un otru personu, tostarp, piemēram, sarunu pa tālruni, datorprogrammā Skype, internetā vai pa e-pastu.

Šie noteikumi par atzīšanu un izpildi attiecas tikai uz spriedumiem, ar kuriem piešķir saskarsmes tiesības. Savukārt tāda sprieduma atzīšanu, ar kuru saskarsmes tiesības tiek noraidītas, reglamentē vispārējie atzīšanas noteikumi.

3.6.3. Kādi ir apliecības izdošanas nosacījumi? (40. un 41. pants un III pielikums)

Spriedums par saskarsmes tiesībām ir tieši atzīstams un izpildāms citā dalībvalstī, ja tam ir pievienota apliecība, kuru izdod spriedumu pieņēmušās izcelsmes tiesas tiesnesis. Apliecība garantē, ka izcelsmes dalībvalstī tiesas procesa laikā ir ievēroti konkrēti procesuālie aizsardzības pasākumi.

Izcelsmes tiesas tiesnesis apliecību izdod, ja viņš ir pārliecinājies, ka ir veikti šādi procesuālie aizsardzības pasākumi:

- visām pusēm ir dota iespēja tikt uzklaustātam,
- bērnam ir dota iespēja tikt uzklaustātam, izņemot, ja uzklausišana netika uzskatīta par lietderīgu, ņemot vērā bērna vecumu vai brieduma pakāpi,
- ja spriedums ir taisīts aizmuguriski – dokuments, uz kura pamata ierosināta lieta, prombūtnē esošajai personai ir izsniegts laikus un tādā kārtībā, lai šī persona varētu sev nodrošināt aizstāvību, vai ja, neraugoties uz to, ka šai personai ir izsniegts attiecīgais dokuments, bet tas izdarīts neatbilstīgi šiem nosacījumiem, ir noskaidrots, ka minētā persona spriedumam ir nepārprotami piekritusi.

Kaut arī Regulā tas nav paredzēts, tomēr tiesneši to var uzskatīt par labu praksi, ja saistībā ar lēmumu par bērna neuzklausišanu, pamatojoties uz bērna nepietiekamo vecumu vai brieduma pakāpi, spriedumā tiek iekļauts apraksts par pasākumiem, kas tika veikti bērna

vecuma un brieduma pakāpes noskaidrošanai, un norādīti iemesli par to, kāpēc bērnam netika dota iespēja tikt uzklaustātam.

Ja procesuālie aizsardzības pasākumi nav veikti, nolēmums nebūs tieši atzīstams un pasludināms par izpildāmu citā dalībvalstī, un pusēm šādā gadījumā būs jāiesniedz pieteikums par oficiālo atzīšanas procedūru. (sk. 3.5. sadaļu).

3.6.4. Apliecība (41. panta 2. punkts)

Izcelsmes tiesas tiesnesis apliecību izdod tādā valodā, kādā ir sprieduma teksts, izmantojot apliecības paraugu III pielikumā. Apliecībā norāda ne tikai to, vai ir veikti iepriekš minētie procesuālie aizsardzības pasākumi, bet arī praktisku informāciju, kas paredzēta sprieduma izpildes veicināšanai. Šāda informācija var būt, piemēram, to personu, kuriem ir vecāku atbildība, un viņu bērnu vārdi un adreses, praktiski pasākumi saistībā ar saskarsmes tiesību izmantošanu, īpaši pienākumi, kas noteikti personai, kurai ir saskarsmes tiesības, vai vienam no vecākiem, un ierobežojumi, kurus var piemērot saskarsmes tiesību izmantošanai. Visi apliecībā norādītie pienākumi saistībā ar saskarsmes tiesībām faktiski ir tieši piemērojami saskaņā ar noteikumiem.

3.6.5. Kad izcelsmes tiesas tiesnesim ir jāzdod apliecība? (41. panta 1. un 3. punkts)

Tas ir atkarīgs no tā, vai sprieduma izsludināšanas brīdī pastāv iespēja, ka noteiktās saskarsmes tiesības tiks izmantotas pārrobežu kontekstā.

3.6.5.1. Saskarsmes tiesības ir saistītas ar pārrobežu situāciju

Ja sprieduma pasludināšanas laikā saskarsmes tiesības ir saistītas ar pārrobežu situāciju, piemēram, ja viens no bērna vecākiem ir citas dalībvalsts iedzīvotājs vai plāno par tādu kļūt, tiesnesis izdod apliecību pēc savas ierosmes (*ex officio*), kad spriedums kļūst izpildāms, arī tad, ja tas ir izpildāms tikai uz laiku.

Daudzu dalībvalstu tiesību aktos ir paredzēts, ka spriedumi par vecāku atbildību ir "izpildāmi", neraugoties uz to, vai tie ir pārsūdzēti. Ja saskaņā ar valsts tiesību aktiem spriedums nav izpildāms, ja tas ir pārsūdzēts, izcelsmes tiesas tiesnesis var izmantot tiesības, kas tam piešķirtas Regulā. Tā mērķis ir nepieļaut tādas pārsūdzības, ar kurām tiek nepamatoti kavēta nolēmuma izpilde.

3.6.5.2. Saskarsmes tiesības nav saistītas ar pārrobežu situāciju

Ja sprieduma izsludināšanas laikā nekas neliecina par to, ka saskarsmes tiesības tiks izmantotas pārrobežu kontekstā, tiesnesim nav pienākuma izdod apliecību. Tomēr, ja lietas apstākļi liecina par iespēju, ka saskarsmes tiesības faktiski vai potenciāli būs saistītas ar pārrobežu

situāciju, tiesneši var uzskatīt par labu praksi apliecību izdot vienlaikus ar spriedumu. Tas, iespējams, būtu jādara tad, ja, piemēram, attiecīgā tiesa atrodas tuvu robežai ar citu dalībvalsti vai ja personām, kurā ir vecāku atbildība, ir atšķirīga valsts piederība.

Ja saistība ar pārrobežu situāciju rodas vēlāk, piemēram, tāpēc ka viena no personām, kurai ir vecāku atbildība, pārceļas uz citu dalībvalsti, ikviens no pusēm var pieprasīt izcelsmes tiesai, kura pieņēma spriedumu, izdod apliecību.

3.6.6. Vai apliecības izdošanu var pārsūdzēt? (43. pants un 24. apsvērumš)

Nē, apliecības izdošanu nevar pārsūdzēt. Ja izcelsmes tiesas tiesnesis, aizpildot apliecību, ir pieļāvis kādu kļūdu un tajā nav atspoguļota tāda pati informācija kā spriedumā, izcelsmes tiesā var pieprasīt veikt apliecības koriģēšanu. Šādā gadījumā tiek piemēroti izcelsmes dalībvalsts tiesību akti.

3.6.7. Kāds ir apliecības juridiskais spēks? (41. panta 1. un 45. pants)

Spriedums par saskarsmes tiesībām, kuram pievienota apliecība, ir tieši atzīstams un izpildāms citā dalībvalstī, neveicot procedūru, lai panāktu izpildes pasludināšanu.

Tas, ka spriedumam par saskarsmes tiesībām ir pievienota apliecība, nozīmē, ka persona, kurai ir saskarsmes tiesības, var pieprasīt, lai attiecīgais

nolēgums tiek atzīts un izpildīts citā dalībvalstī, neveicot attiecīgo starpprocēdūru (oficiālo atzīšanu). Turklāt otra puse nevar iebilst pret šāda sprieduma atzīšanu. Tādējādi saistībā ar spriedumu par saskarsmes tiesībām nav vajadzības pieprasīt izpildes pasludināšanu, kā arī šāda sprieduma atzīšanu nevar pārsūdzēt, balstoties uz kādu no neatzīšanas pamatiem, kas paredzēti 23. pantā. Ar spriedumu saistīto apliecību izdod izcelsmes dalībvalsts tiesa, ja ir ievēroti konkrēti procesuālie aizsardzības pasākumi. Puse, kura vēlas pieprasīt saskarsmes tiesību izpildi citā dalībvalstī, iesniedz sprieduma kopiju un apliecību. Apliecības tulkojums nav vajadzīgs, izņemot 12. punktam, kurā ir norādīti praktiskie pasākumi attiecībā uz saskarsmes tiesību izmantošanu.

3.6.8. Spriedumu uzskata par līdzvērtīgu izpildes dalībvalsts spriedumiem (44. un 47. pants)

Apliecība nodrošina to, ka spriedumu saistībā ar atzīšanu un izpildi citā dalībvalstī uzskata par līdzvērtīgu šajā dalībvalstī pasludinātajiem spriedumiem.

Tas, ka spriedums ir tieši atzīts un izpildīts citā dalībvalstī, nozīmē, ka tas tiek uzskatīts par attiecīgajā valstī "pasludinātu" spriedumu, un tas tiek atzīts un izpildīts saskaņā ar tādiem pašiem nosacījumiem kā šajā dalībvalstī pieņemts spriedums. Ja kāda puse brīvprātīgi nepilda spriedumu par saskarsmes tiesībām, otra puse var tieši vērsties izpildes dalībvalsts iestādēs un lūgt sprieduma izpildi. Regula nereglamentē izpildes procedūru, bet to reglamentē valsts tiesību akti (sk. 5. nodaļu).

3.6.9. Izpildes dalībvalsts tiesu pilnvaras veikt praktiskus pasākumus saskarsmes tiesību izmantošanai (48. pants)

Izpilde var tikt apgrūtināta vai pat kļūt neiespējama, ja spriedumā nav informācija vai ir nepietiekama informācija par pasākumiem saistībā ar saskarsmes tiesību izmantošanu. Lai nodrošinātu, ka saskarsmes tiesības šādos gadījumos tomēr būtu izmantojamas, Regulā izpildes dalībvalsts tiesām ir piešķirtas pilnvaras veikt nepieciešamos praktiskos pasākumus šādu saskarsmes tiesību izmantošanai, vienlaikus ievērojot attiecīgā sprieduma pamatnostājas.

Ar 48. pantu izpildes tiesai netiek noteikta piekritība saistībā ar lietas būtību. Tādēļ praktiskos pasākumus, kas noteikti atbilstīgi šim noteikumam, beidz piemērot līdz ar vēlāku spriedumu, ko pasludinājusī dalībvalsts tiesa, kurai lieta ir piekritīga pēc būtības.

A young boy with dark hair, wearing a blue shirt, is seen from the back, holding a white teddy bear. He is looking towards a man and a woman who are standing by a large window, engaged in conversation. The scene is set in a bright, sunlit room with a view of greenery outside. The text '4. Noteikumi par bērna starptautisku nolaupīšanu ES' is overlaid on the bottom left of the image.

4. Noteikumi par bērna starptautisku nolaupīšanu ES

4.1. Vispārīgs ievads (10., 11., 40., 55. un 62. pants)

4.1.1. Saistība ar 1980. gada Hāgas konvenciju (60. un 62. pants un 17. apsvērumš)

Hāgas 1980. gada 25. oktobra Konvenciju par bērna starptautiskas nolaupīšanas civiltiesiskajiem aspektiem ("1980. gada Hāgas konvencija") ir ratificējušas visas Eiropas Savienības dalībvalstis un turpina to piemērot bērna nolaupīšanas gadījumos starp dalībvalstīm. Tomēr 1980. gada Hāgas konvenciju papildina daži Regulas noteikumi, kas šādos gadījumos jāņem vērā. Tādējādi attiecībā uz 1980. gada Hāgas konvencijas darbību attiecībās starp dalībvalstīm jāņem vērā, ka Regulas noteikumi prevalē pār Konvencijas noteikumiem, ja lieta ir saistīta ar jautājumiem, kas reglamentēti Regulā.

4.1.2. Vecāku atturēšana no bērna nolaupīšanas

1980. gada Hāgas konvencijas un Regulas kopīgais mērķis ir atturēt vecākus no bērna nolaupīšanas starp dalībvalstīm. Tomēr, ja nolaupīšana ir notikusi, gan Konvencija, gan Regula cenšas nodrošināt ātru bērna atgriešanos viņa izcelsmes dalībvalstī⁽⁴⁹⁾. Gan Konvencijā, gan Regulā bērna nolaupīšana nozīmē gan nelikumīgu aizvešanu, gan nelikumīgu aizturēšanu⁽⁵⁰⁾. Turpmāk teiktais attiecas uz abiem minētajiem gadījumiem.

(49) Sk. Regulas 17. apsvērumu un cita starpā 1980. gada Hāgas konvencijas 1. panta a) punktu un 12. pantu.

(50) Sk. Regulas 2. panta 9. un 11. punktu un konvencijas 3., 4. un 5. pantu.

4.1.3. Vispārīgs apraksts par Regulas darbību bērna nolaupīšanas gadījumā

Ja bērns tiek nolaupīts vienā dalībvalstī ("izcelsmes dalībvalsts") un aizvests uz citu dalībvalsti ("pieprasījuma saņēmējas dalībvalsts"), Regula nodrošina, ka izcelsmes dalībvalsts tiesas saglabā piekritību saistībā ar nolēmumu par aizbildnību, neraugoties uz nolaupīšanu. Kad pieprasījuma saņēmējas dalībvalsts tiesā ir iesniegts pieteikums par bērna atpakaļatdošanu, šī tiesa piemēro 1980. gada Hāgas konvenciju kopā ar Regulu. Ja pieteikuma saņēmējas dalībvalsts tiesa nolemj nenoteikt bērna atpakaļatdošanu, balstoties uz Konvencijas 13. pantā izklāstītajiem pamatiem, tā nekavējoties šā lēmuma kopiju pārsūta izcelsmes dalībvalsts kompetentajai tiesai ("izcelsmes tiesa"), kura pēc puses pieprasījuma var izskatīt jautājumu par aizbildnību, ja šādu jautājumu šī tiesa jau nav izskatījusi. Ja izcelsmes tiesa pieņem nolēmumu, kas paredz bērna atpakaļatdošanu, šis nolēmums ir tieši atzīstams un izpildāms pieteikuma saņēmējas dalībvalstī, neveicot oficiālās atzīšanas procedūru (sk. 4.4.7. punktu un shematisko attēlu 4.4.9. punktā).

4.1.4. Ar bērna nolaupīšanu saistīto noteikumu galvenie principi

1. Pēc bērna nelikumīgas aizvešanas vai aizturēšanas piekritību faktiski saglabā izcelsmes dalībvalsts tiesas (sk. shematisko attēlu 4.2.2. punktā).
2. Pieteikuma saņēmējas dalībvalsts tiesas nodrošina bērna ātru atpakaļatdošanu (sk. tabulu 4.3.6. punktā).
3. Ja pieteikuma saņēmējas dalībvalsts tiesa pieņem nolēmumu, ka bērns netiks atdots atpakaļ, balstoties uz kādu no pamatiem Konvencijas 13. pantā, tā nosūta lēmuma kopiju izcelsmes dalībvalsts kompetentajai tiesai, kas informē puses. Abas tiesas sadarbojas (sk. shematisko attēlu 4.4.9. punktā).
4. Ja izcelsmes dalībvalsts tiesa pieņem nolēmumu, ka bērns jāatdod atpakaļ, oficiālās atzīšanas procedūra šajā gadījumā nav jāizmanto, un šis nolēmums ir tieši izpildāms pieteikuma saņēmējas dalībvalstī (sk. shematisko attēlu 4.4.9. punktā)⁽⁵¹⁾.
5. Izcelsmes dalībvalsts iestādes un pieteikuma saņēmējas dalībvalsts iestādes savā starpā sadarbojas un palīdz tiesām⁽⁵²⁾.

(51) Spriedumā lietā C-211/10 *PPU, Povse/Alpago*, 2010, Krājums I-06673. lpp. (spriedums izsludināts 2010. gada 1. jūlijā) Eiropas Savienības Tiesa cita starpā noteica, ka, lai rīkojums, kas saskaņā ar 11. panta 8. punktu pieņemts attiecībā uz bērna atpakaļatdošanu, būtu izpildāms, nebūt nav nepieciešams, lai tiesas procesa rezultātā izcelsmes tiesā tiktu pieņemts lēmums par bērna aizbildnību (sk. 5. punktu un turpmākos punktus).

(52) Sk. Regulas 55. pantu un Konvencijas 7. pantu.

4.1.5. Tiesu iestāžu nozīmīgums

Kopumā būtu jānorāda, ka to sarežģīto un specifisko jautājumu izskatīšanai, kas aplūkoti dažādos starptautiskajos dokumentos bērnu nolaupīšanas jomā, ir vajadzīgi tiesneši, kuri specializējušies vai ir labi apmācīti šajā jomā. Lai arī tiesu sistēmas organizācija nav Regulas darbības jomā, tomēr to dalībvalstu pieredze, kurās ar 1980. gada Hāgas konvenciju saistītās lietas var būt piekritīgas ierobežotam tiesu vai tiesnešu skaitam, ir bijusi pozitīva un liecina par kvalitātes un efektivitātes paaugstināšanos.

Pēdējos gados ir pieaugusi starptautiskā sadarbība starp ģimenes lietu tiesnešiem. Aizvien palielinās to tiesnešu sadarbības tīkls, kuri var palīdzēt optimizēt Konvencijas un Regulas darbību attiecībā uz bērnu nolaupīšanas jautājumiem un citiem jautājumiem, kas saistīti ar bērniem. Daudzās valstīs ir iecelti tiesneši-koordinatori, kuri var palīdzēt tiesām komunikācijas jautājumos un sniegt padomus un atbalstu kolēģiem savā valstī un citās valstīs saistībā minētajām lietām⁽⁵³⁾.

(53) Plašāka informācija par Hāgas starptautisko tiesnešu tīklu: http://www.hcch.net/index_en.php?act=text.display&tid=21. Sk. arī 39. zemsvītras piezīmi iepriekš. Eiropas ģimenes lietu tiesnešu tīkls ir daļa no Eiropas tiesiskās sadarbības tīkla civillietās.

4.2. Ar bērna nolaupīšanu saistīto lietu piekritība

4.2.1. Piekritības maiņas nepieļaušana pēc nolaupīšanas (10. pants)

4.2.1.1. Piekritību saglabā izcelsmes dalībvalsts tiesas

Lai atturētu vecākus no bērna nolaupīšanas starp dalībvalstīm, 10. pantā ir paredzēts, ka tās dalībvalsts, kurā atradās bērna pastāvīgā dzīvesvieta pirms bērna nelikumīgās aizvešanas vai aizturēšanas ("izcelsmes dalībvalsts"), tiesas saglabā kompetenci, lai lemtu par lietas būtību, arī pēc nolaupīšanas. Lietas piekritību var piešķirt "jaunās" dalībvalsts ("pieteikuma saņēmējas dalībvalsts") tiesām tikai īpašos gadījumos (sk. shematisko attēlu 4.2.2. punktā).

4.2.1.2. Īpaši gadījumi, kad piekritību iegūst pieteikuma saņēmējas dalībvalsts tiesas

Regulā noteikts, ka lietas piekritību var piešķirt pieteikuma saņēmējas dalībvalsts tiesām tikai divos gadījumos.

1. gadījums

- bērns ir ieguvis pastāvīgu dzīvesvietu pieteikuma saņēmējas dalībvalstī, un
- visas personas, kurām ir aizbildnības tiesības, ir piekritušas nolaupīšanai.

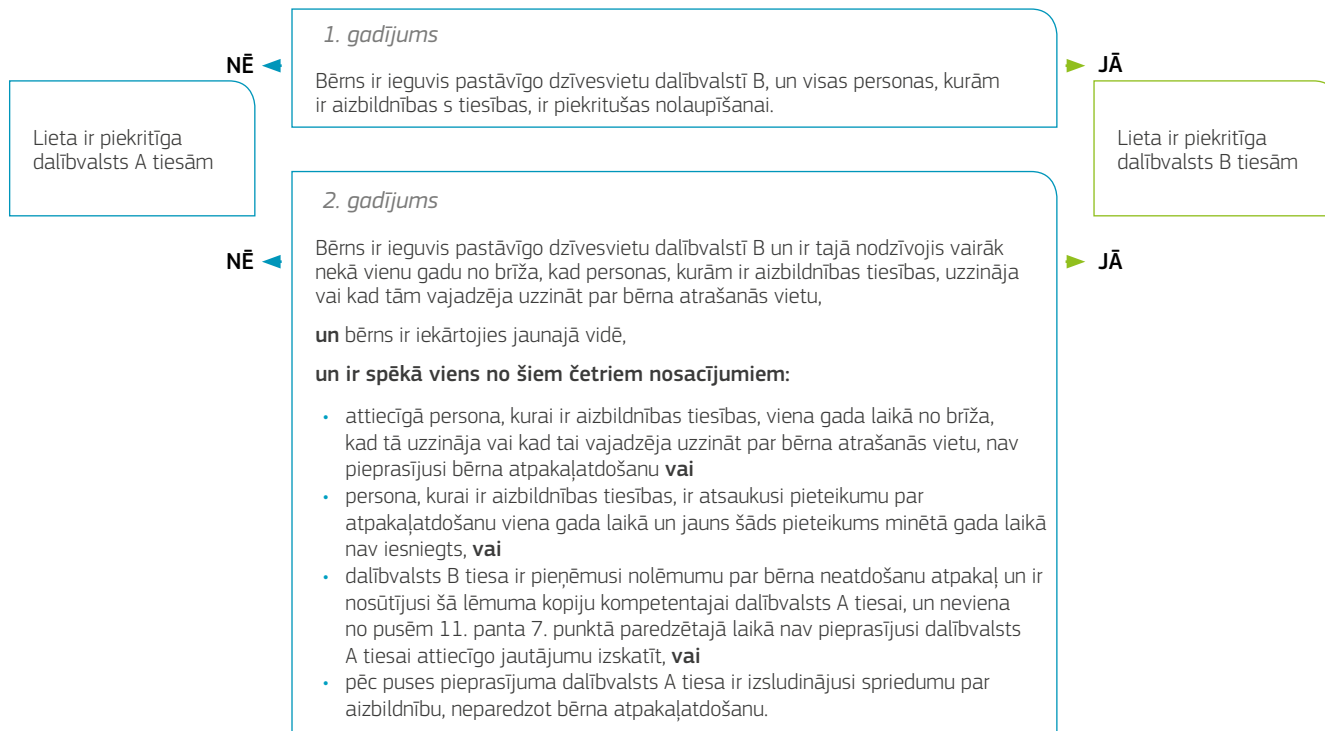
2. gadījums

- Bērns ir ieguvis pastāvīgu dzīvesvietu pieteikuma saņēmējas dalībvalstī un ir nodzīvojis šajā dalībvalstī vismaz vienu gadu no brīža, kad personas, kurām ir aizbildnības tiesības, uzzināja vai kad tām vajadzēja uzzināt par bērna atrašanās vietu, un
- bērns ir pieradis pie jaunās vides, **un papildus minētajam ir spēkā viens no šiem nosacījumiem:**
  - gada laikā pēc tam, kad tas no vecākiem, kuram nolaupīts bērns, uzzināja vai kad viņam vajadzēja uzzināt par bērna atrašanās vietu, pieteikums par bērna atpakaļatdošanu nav iesniegts,
  - pieteikums par atpakaļatdošanu tika iesniegts, bet tas ir atsaukts, un jauns šāds pieteikums minētā gada laikā nav iesniegts,
  - pieteikuma saņēmējas dalībvalstī ir pieņemts nolēmums par bērna neatdošanu atpakaļ, un abu dalībvalstu tiesas ir veikušas 11. panta 6. punktā paredzētos pasākumus, bet lieta ir slēgta saskaņā ar 11. panta 7. punktu, jo puses trīs mēnešu laikā nav iesniegušas apsvērumus,
  - kompetentā izcelsmes tiesa ir izsludinājusi spriedumu par aizbildnību, neparedzot bērna atpakaļatdošanu. Šajā saistībā jāņem vērā, ka Eiropas Savienības Tiesa ir skaidri noteikusi, ka 10. panta b) punkta iv) apakšpunkta nosacījumi jāinterpretē šaurā nozīmē un ka minētajiem spriedumiem jābūt galīgajiem spriedumiem. Tādējādi spriedums, ar kuru noteikti pagaidu un aizsardzības pasākumi, šim nosacījumam neatbilst, kā arī ar šādu spriedumu nevar nodot lietas piekritību tiesām tajā dalībvalstī, uz kuru bērns tika aizvests⁽⁵⁴⁾.

(54) Sk. 39.–49. punktu spriedumā lietā C-211/10, *Povse/Alpago*, kas minēts 51. zemsvirtras piezīmē iepriekš.

4.2.2. Bērna nolaupīšanas lietu piekritība – 10. panta juridiskais spēks

Piemērs. Bērns ir nolaupīts dalībvalstī A, tiek aizvests uz dalībvalsti B un paliek tur. Kurai tiesai ir piekritīga lieta pēc būtības?

4.3. Noteikumi, kas nodrošina bērna ātru atpakaļatdošanu (11. panta 1.–5. punkts)

4.3.1. Tiesa piemēro 1980. gada Hāgas konvenciju kopā ar Regulas 11. panta 1.–5. punktu

Ja dalībvalsts tiesa saņem pieteikumu par bērna atpakaļatdošanu saskaņā ar 1980. gada Hāgas konvenciju, tā Konvencijas noteikumus piemēro kopā ar Regulas 11. panta 1.–5. punktu (sk. tabulu 4.3.6. punktā). Šajā saistībā tiesnesim var būt lietderīgi aplūkot saistībā ar šo konvenciju pastāvošo judikatūru, kas ir pieejama *INCADAT* datubāzē, ko izveidojusi Hāgas Starptautiskā privāttiesību konference⁽⁵⁵⁾. Konvencijas paskaidrojošais ziņojums un prakses rokasgrāmata par to arī var būt noderīga (sk. Hāgas Starptautiskā privāttiesību konferences vietni)⁽⁵⁶⁾. Tāpat Eiropas tiesiskās sadarbības tīkls civillietās ir sagatavojis prakses rokasgrāmatu, kurā sniegta informācija par atpakaļatdošanas lietu apstrādes un izskatīšanas metodēm⁽⁵⁷⁾.

4.3.2. Tiesa novērtē, vai nolaupīšana ir notikusi (2. panta 11. punkta a) un b) apakšpunkts)

Tiesnesis sākumā nosaka, vai ir notikusi “nelikumīga aizvešana vai aizturēšana”. Definīcija Regulas 2. panta 11. punktā ir ļoti līdzīga tai, kas

(55) <http://www.incadat.com/> (INCADAT datubāze tagad ir iekļautas lietas, kas izskatītas saistībā ar Regulu, EST un ECT)

(56) http://www.hcch.net/index_en.php; http://www.hcch.net/index_en.php?act=text.display&tid=21; http://www.hcch.net/index_en.php?act=publications.details&pid=2779;

(57) Sk. https://e-justice.europa.eu/content_parental_child_abduction-309-en.do?clang=en

paredzēta 1980. gada Hāgas konvencijas 3. pantā, un attiecas uz bērna aizvešanu vai aizturēšanu, pārkāpjot aizbildnības tiesības, kas likumīgi noteiktas kādā dalībvalstī, kurā atradās bērna pastāvīgā dzīvesvieta tieši pirms nolaupīšanas.

4.3.2.1. Termina “aizbildnība” nozīme (2. panta 9. un 11. punkts)

Termina “aizbildnība” nozīme ir būtiska jautājumā par to, vai ir notikusi nelikumīga aizvešana vai aizturēšana. Šai frāzei jāpiešķir nozīme, lai tā nebūtu atkarīga tikai no tās dalībvalsts tiesību aktiem, kurā atrodas attiecīgā bērna pastāvīgā dzīvesvieta. Tai jāpiešķir nozīme, kas ir neatkarīga un atspoguļo Regulas un Konvencijas noteikumus. Aizbildnības tiesību esība un izmantošana, iespējams, būtu jāizvērtē arī saistībā ar Eiropas Savienības Pamattiesību hartas noteikumiem, ņemot vērā, ka Hartas 7. panta noteikumi atbilst Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 8. pantam, proti, ka ikvienam ir tiesības uz savas ģimenes dzīves neaizskaramību. Saskaņā ar Hartas 51. pantu ES tiesību aktu īstenošanā ES institūcijām un dalībvalstīm jāievēro Hartā paredzētās tiesības un principi un jāveicina to piemērošana⁽⁵⁸⁾.

Piemērs. Šajā lietā, kas tika izskatīta EST, trīs bērnu vecāki nebija savā starpā precējušies, un saskaņā ar tās valsts tiesību aktiem, kurā atradās bērnu pastāvīgā dzīvesvieta, tēvam nebija aizbildnības tiesības, jo par to nebija izdots tiesas rīkojums vai panākta vienošanās. Māte bērnus aizveda uz citu dalībvalsti, un tēvs vēlējās panākt viņu atpakaļatdošanu saskaņā ar Hāgas konvencijas noteikumiem, kurus piemēro kopā ar Regulas noteikumiem. Tēvs argumentēja, ka, piemērojot Pamattiesību hartas 7.

(58) Sk. spriedumu lietā *C-400/10 PPU, McB/L. E.* 2010, Krājums I-8965. lpp. (spriedums izsludināts 2010. gada 5. oktobrī).

pantu, Regula būtu jāinterpretē tādā nozīmē, ka bioloģiskais tēvs likumīgi iegūst aizbildnības tiesības, ja viņam un viņa bērniem ir ģimenes dzīve, kas ir tāda pati kā ģimenē, kuras pamatā ir laulība. Uz šāda pamata bērnu aizvešana Regulas un 1980. gada konvencijas nozīmē būtu nelikumīga.

Šajā lietā EST noteica, ka Harta nav jāinterpretē tā, lai tiktu vērtēti valsts tiesību akti, bet gan tikai Regulas interpretācija⁽⁵⁹⁾. Tāpēc, ņemot vērā Eiropas Cilvēktiesību tiesas (ECT) judikatūru, nevar apgalvot, ka tēvam tika liegta iespēja iegūt aizbildnības tiesības. Viņš varēja tās iegūt tiesā, un tiesa varētu vērtēt, vai šādas tiesības būtu jāpiešķir, ņemot vērā bērnu intereses. EST noteica, ka dalībvalstij, pamatojoties uz Hartas 7. pantu, nav aizliegts saskaņā ar valsts tiesību aktiem noteikt, ka tēvam, kurš nav stājies laulībā, lai iegūtu aizbildnības tiesības, kas nozīmētu, ka bērna aizvešana no valsts, kurā atrodas bērna pastāvīgā dzīvesvieta, ir nelikumīga Regulas 2. panta 11. punkta nozīmē, iepriekš jāiegūst tiesas rīkojums, ar kuru viņam tiek piešķirtas aizbildnības tiesības attiecībā uz viņa bērniem.

4.3.2.2. Aizbildnības un kopējās aizbildnības tiesību faktiskā izmantošana (2. panta 11. punkta b) apakšpunkts)

Aizvešana vai aizturēšana tiek uzskatīta par nelikumīgu, ja aizvešanas vai aizturēšanas laikā aizbildnības tiesības (atsevišķi vai kopīgi) tika faktiski izmantotas vai arī ja tās tiktu šādi izmantotas, ja nebūtu notikusi aizvešana vai aizturēšana (2. panta 11. punkta b) apakšpunkts).

Minētajā noteikumā arī paredzēts, ka aizbildnību uzskata par kopīgi īstenotu, ja viena no personām, kurai ir vecāku atbildība, nevar lemt par

bērna dzīvesvietu bez citas personas piekrišanas, kurai ir vecāku atbildība. Tādēļ bērna aizvešana no vienas dalībvalsts uz citu bez attiecīgās personas piekrišanas saskaņā ar Regulu ir uzskatāma par bērna nolaupīšanu. Ja aizvešana ir nelikumīga saskaņā ar valsts tiesību aktiem, var tikt piemērots Regulas 9. pants⁽⁶⁰⁾.

4.3.3. Tiesa vienmēr izdod rīkojumu par bērna atpakaļatdošanu, ja bērnu var aizsargāt izcelsmes dalībvalstī (11. panta 4. punkts)

Regulā ir nostiprināts princips par to, ka tiesa nosaka tūlītēju bērna atpakaļatdošanu, līdz iespējamam minimumam ierobežojot izņēmumus, kas paredzēti 1980. gada Hāgas konvencijas 13. panta 1. punkta b) apakšpunktā. Šis princips paredz to, ka bērns vienmēr tiks atdots atpakaļ, ja viņu var aizsargāt izcelsmes dalībvalstī.

Saskaņā ar 1980. gada Hāgas konvencijas 13. panta 1. punkta b) apakšpunktu tiesai nav pienākuma noteikt atpakaļatdošanu, ja šādi bērnam tiktu nodarīts fizisks vai psiholoģisks kaitējums vai ja bērns nonāktu neciešamā situācijā. Regulā ir sperts solis uz priekšu, jo tā paredz, ka tiesai ir pienākums noteikt bērna atpakaļatdošanu arī tad, ja bērnam varētu tikt nodarīts šāds kaitējums, bet tomēr ir konstatēts, ka ir veikti attiecīgi pasākumi bērna aizsardzības nodrošināšanai pēc viņa atpakaļatdošanas.

Tiesai tas jāvērtē, balstoties uz faktiem attiecīgajā lietā. Nepietiek ar to, ja izcelsmes dalībvalstī ir attiecīgas procedūras bērna aizsardzībai, bet

(59) Ibid.

(60) Sk. 3.2.4. punktu.

tiesai jāpārlicinās, ka izcelsmes valsts iestādes ir veikušas konkrētus pasākumus attiecīgā bērna aizsardzībai.

Parasti tiesnesim būs sarežģīti novērtēt faktiskos apstākļus izcelsmes dalībvalstī. Lai novērtētu, vai attiecīgajā valstī ir veikti aizsardzības pasākumi un tie atbilstīgi pasargās bērnu pēc viņa atgriešanās, ir ļoti svarīgi izmantot izcelsmes dalībvalsts centrālo iestāžu palīdzību.

4.3.4. Bērna uzklausišana (11. panta 2. un 5. punkts)⁽⁶¹⁾

4.3.4.1. Bērnam un pieteikuma iesniedzējas pusei ir iespēja tikt uzklausiņam

Regulā nostiprinātas bērna tiesības tikt uzklausiņam procedūras laikā. Tādējādi tiesa dos bērnam iespēju tikt uzklausiņam, izņemot, ja tiesnesis bērna vecuma un brieduma pakāpes dēļ uzskatīs uzklausišanu par nelietderīgu⁽⁶²⁾ (sk. 6.2. punktu un 6. nodaļu). Regulā nav paredzēti ne kritēriji, pēc kuriem nosaka nepieciešamo vecumu vai brieduma pakāpi, ne bērna uzklausišanas kārtība. Turklāt tiesa nevar atteikt atpakaļatdošanu, ja pirms tam tā nav uzklausiņusi personu, kura atpakaļatdošanu pieprasīja. Ņemot vērā noteikto termiņu, uzklausišana jāveic ātrākā un efektīvākā iespējamā veidā.

4.3.4.2. Regulas par pierādījumu iegūšanu izmantošana

Vieno no iespējām ir izmantot pasākumus, kas paredzēti Regulā (EK) Nr. 1206/2001 par sadarbību starp dalībvalstu tiesām pierādījumu iegūšanā civillietās un komercietās ("Pierādījumu regula"). Pierādījumu regula sekmē sadarbību starp dažādu dalībvalstu tiesām pierādījumu iegūšanā civillietās un komercietās, tostarp lietās, kas saistītas ar ģimenes tiesībām. Tiesa var vai nu pieprasīt iegūt pierādījumus citas dalībvalsts kompetentajai tiesai, vai tieši iegūt pierādījumus citā dalībvalstī. Ņemot vērā to, ka tiesai nolēmums par bērna atpakaļatdošanu jāpieņem sešu nedēļu laikā, pieprasījums jāiesniedz bez kavēšanās un ievērojami ātrāk nekā vispārējā 90 dienu termiņā, kas paredzēts Pierādījumu regulas 10. panta 1. punktā. Videokonferenču un telefonkonferenču izmantošana, kas piedāvāta Pierādījumu regulas 10. panta 4. punktā, pierādījumu iegūšanai lietās, kas saistītas ar bērniem, var būt īpaši noderīga.

(61) Sk. arī 6. nodaļu turpmāk.

(62) ANO Konvencijas par bērna tiesībām 12. panta 2. punktā paredzēti līdzīgi noteikumi. Sk. arī ES Pamattiesību hartas 24. panta 1. punktu.

4.3.5. Tiesa izsludina nolēmumu sešu nedēļu laikā (11. panta 3. punkts)

Tiesai jāizmanto valsts tiesību aktos paredzētās visātrākās procedūras un jāizdod lēmums sešu nedēļu laikā no brīža, kad tai iesniegts pieteikums par bērna atpakaļatdošanu. Šo termiņu var pagarināt tikai tad, ja to nevar ievērot īpašu apstākļu dēļ.

Attiecībā uz nolēmumiem par bērna atpakaļatdošanu 11. panta 3. punktā nav paredzēts, ka šādi nolēmumi, kas jāpieņem sešu nedēļu laikā, ir izpildāmi tajā pašā laika posmā.

Tomēr tikai atbilstoši šādai interpretācijai var efektīvi nodrošināt bērna ātru atpakaļatdošanu noteiktajā termiņā. Šā mērķa izpilde var aizkavēties, ja valsts tiesību aktos paredzēta iespēja pārsūdzēt rīkojumu par atpakaļatdošanu un ja ar to vienlaikus tiek atlikta minētā rīkojuma izpilde, nenosakot termiņus saistībā ar pārsūdzēšanas procesu.

Šo iemeslu dēļ dalībvalstīm būtu jācenšas nodrošināt, ka atpakaļatdošanas rīkojums, kas izdots paredzēto sešu nedēļu laikā, ir "izpildāms". Šā mērķa sasniegšanu nodrošina valsts tiesību akti.

Šajā saistībā var paredzēt dažādas procedūras, piemēram:

- a. valsts tiesību aktos var aizliegt iespēju pārsūdzēt nolēmumu par bērna atpakaļatdošanu vai
- b. valsts tiesību aktos var atļaut šādu nolēmumu pārsūdzēšanu, bet paredzēt, ka nolēmums par bērna atpakaļatdošanu ir izpildāms arī tad, ja ir iesniegta pārsūdzība,

c. ja valsts tiesību aktos ir atļauta šāda pārsūdzība, un pēc tās iesniegšanas tiek apturēta nolēmuma izpilde, dalībvalstīm būtu jāparedz procedūras, ar kurām:

- pasludināt nolēmumu par izpildāmu, ja tas ir nepieciešams, ņemot vērā attiecīgās lietas apstākļus, un
- nodrošināt paātrinātu pārsūdzības izskatīšanu, lai tiktu ievērots noteiktais sešu nedēļu termiņš.

Iepriekš aprakstītajām prasībām pār ātru procedūru būtu *mutatis mutandis* jāattiecas arī uz rīkojumiem par bērna neatdošanu atpakaļ, lai ātri precizētu bērna stāvokli.

4.3.6. Bērna atpakaļatdošana – 1980. gada Hāgas konvencijas un Regulas noteikumu salīdzinājums

NB! Regulas noteikumi (11. panta 2.–5. punkts) prevalē pār attiecīgajiem Konvencijas noteikumiem.

	1980. gada Hāgas konvencijas attiecīgie noteikumi	Attiecīgie Regulas noteikumi
Pienākums noteikt bērna atpakaļatdošanu	12. pants Tās dalībvalsts, kurā atrodas nolaupītais bērns, tiesai ("tiesa") faktiski jādod rīkojums par bērna atpakaļatdošanu nekavējoties, ja kopš nolaupīšanas ir pagājis mazāk nekā viens gads.	11. panta 2.–5. punkts Regulā ir apstiprināts un nostiprināts minētais princips.
Šā pienākuma izņēmumi	13. panta 1. punkta b) apakšpunkts Tiesai nav pienākuma dot rīkojumu par bērna atpakaļatdošanu, ja pastāv nopietns risks, ka pēc atpakaļatdošanas bērnam tiktu nodarīts fizisks vai psiholoģisks kaitējums vai ka bērns nonāktu neciešamā situācijā.	11. panta 4. punkts Tiesa nevar atteikt bērna atpakaļatdošanu, pamatojoties uz to, ka bērns tiktu pakļauts riskam, ja ir konstatēts, ka izcelsmes valsts iestādes ir veikušas atbilstīgus pasākumus bērna aizsardzībai pēc atgriešanās.
Bērna uzklausišana	13. panta 2. punkts Tiesa var atteikties dot rīkojumu par bērna atpakaļatdošanu, ja bērns pret to iebilst un ir sasniedzis tādu vecumu un brieduma pakāpi, lai tiesa varētu atbilstīgi ņemt šo viedokli vērā.	11. panta 2. punkts Tiesai jānodrošina, ka bērnam procedūras laikā tiek dota iespēja tikt uzklausītam, izņemot, ja tas nav lietderīgi, ņemot vērā bērna vecumu un brieduma pakāpi.
Tās personas uzklausišana, kura nav veikusi nolaupīšanu un kurai ir aizbildnības tiesības	(nav noteikumu)	11. panta 5. punkts Tiesa nevar atteikt atdot bērnu atpakaļ, ja personai, kas pieprasījusi bērna atpakaļatdošanu, nav sniegta iespēja tikt uzklausītai.
Atpakaļatdošanas pieprasījumu izskatīšanas termiņš	2. pants un 11. pants 2. pants Līgumslēdzējām valstīm jāveic visi attiecīgie pasākumi, lai nodrošinātu Konvencijas mērķu īstenošanu. Šai nolūkā tām jāveic visātrākās iespējamās procedūras. 11. pants Procesos par bērna atpakaļatdošanu tiesai jārikojas ātri. Ja tiesa nav pieņēmusi nolēmumu sešu nedēļu laikā, tai var pieprasīt sniegt kavēšanās iemeslus.	11. panta 3. punkts Tiesai jāizmanto visātrākās valsts tiesību aktos paredzētās procedūras. Tiesai jāizsludina nolēmums ne vēlāk kā sešu nedēļu laikā no pieteikuma iesniegšanas, izņemot, ja tas nav iespējams ārkārtēju apstākļu dēļ.

4.4. Kas notiek, ja tiesa nolemj, ka bērns nav jāatdod atpakaļ (11. panta 6. un 7. punkts)?

4.4.1. Kompetentā tiesa izcelsmes dalībvalsts kompetentajai tiesai nosūta nolēmuma par bērna neatdošanu atpakaļ kopiju

Ņemot vērā stingros nosacījumus, kas paredzēti 1980. gada Hāgas konvencijas 13. pantā un Regulas 11. panta 2.–5. punktā, tiesas lielākajā daļā gadījumu izdos rīkojumu par bērna atpakaļatdošanu.

Tomēr izņēmuma gadījumos, kad tiesa pieņem nolēmumu nenoteikt bērna atpakaļatdošanu saskaņā ar 1980. gada Hāgas konvencijas 13. pantu, Regulas 11. panta 6.–7. punktā ir paredzēta īpaša procedūra. Tā paredz, ka tiesai, kura izsludinājusi nolēmumu par bērna neatdošanu atpakaļ (neatkarīgi no tā, vai šāds nolēmums ir galīgs vai vēl pārsūdzams), izcelsmes dalībvalsts kompetentajai tiesai jānosūta sava nolēmuma kopija un attiecīgie dokumenti⁽⁶³⁾. Šo pārsūtīšanu var veikt tieši no vienas tiesas otrai vai ar abu dalībvalstu centrālo iestāžu starpniecību. Izcelsmes dalībvalsts tiesai šie dokumenti jāsaņem viena mēneša laikā no attiecīgā nolēmuma pieņemšanas.

Ja vien kāda no pusēm jau nav vērsusies izcelsmes tiesā, tā šo informāciju sniedz pusēm un aicina tās iesniegt apsvērumus saskaņā ar valsts tiesību aktiem trīs mēnešu laikā no paziņojuma saņemšanas, norādot, vai tās vēlas, lai izcelsmes tiesa izskata jautājumu par bērna aizbildnību.

(63) Sk. spriedumu lietā C-195/08, *Inga Rinau*, 2008, Krājums I-5271. lpp.

Ja puses trīs mēnešu laikā savus apsvērumus neiesniedz, izcelsmes tiesa lietu izbeidz.

Izcelsmes tiesa lietu izskata, ja apsvērumus iesniedz vismaz viena no pusēm. Kaut arī Regulā šajā saistībā termiņš nav paredzēts, tomēr šādas izskatīšanas mērķim jābūt pēc iespējas ātrāka nolēmuma pieņemšanai.

4.4.2. Kurai tiesai jānosūta nolēmums par bērna neatdošanu atpakaļ (11. panta 6. punkts)?

Lēmums par neatdošanu atpakaļ un attiecīgie dokumenti jāpārsūta tai tiesai, kura ir kompetenta izskatīt lietu pēc būtības.

Ja izcelsmes dalībvalsts tiesa ir iepriekš izsludinājusi spriedumu saistībā ar attiecīgo bērnu, dokumenti jānosūta šai tiesai. Ja šāda sprieduma nav, informāciju sūta tiesai, kura ir kompetenta saskaņā ar attiecīgās dalībvalsts tiesību aktiem, un parasti tā ir tiesa no vietas, kurā atradās bērna pastāvīgā dzīvesvieta pirms nolaupīšanas. Lai atrastu otras dalībvalsts kompetento tiesu, var izmantot Eiropas tiesiskās sadarbības atlantu civillietās⁽⁶⁴⁾. Arī saskaņā ar Regulu norīkotās centrālās iestādes var palīdzēt tiesniešiem atrast kompetento tiesu citā dalībvalstī (sk. 7. nodaļu).

4.4.3. Kādi dokumenti jānosūta un kādā valodā tiem jābūt (11. panta 6. punkts)?

11. panta 6. punktā paredzēts, ka tiesa, kura pieņēmusi nolēmumu par neatdošanu atpakaļ, nosūta tiesas rīkojuma un "saistīto dokumentu

(64) https://e-justice.europa.eu/content_european_judicial_atlas_in_civil_matters-88-en.do

kopijas, jo īpaši tiesas sēžu stenogrammu kopijas". Tiesnesis, kurš pieņēmis nolēmumu, lemj par to, kuri dokumenti uzskatāmi par saistītajiem dokumentiem. Šajā saistībā tiesnesim taisnīgi jāatspoguļo svarīgākās lietas daļas, izceļot faktorus, kas ietekmēja nolēmuma pieņemšanu. Parasti tie ir dokumenti, kas ir bijuši tiesneša nolēmuma pamatā, tostarp, piemēram, ziņojumi par bērna stāvokli, ko sagatavojušas sociālās labklājības iestādes. Otrai tiesai šie dokumenti jāsaņem viena mēneša laikā no nolēmuma pieņemšanas.

11. panta 6. punktā nav paredzēts tulkošanas mehānisms. Tiesnešiem jācenšas atrast tādu praktisku risinājumu, kas atbilst attiecīgās lietas vajadzībām un apstākļiem. Ja tas ir atļauts attiecīgās valsts procesuālajos tiesību aktos, tulkojums, iespējams, nav vajadzīgs, ja lieta tiek nodota tiesnesim, kurš saprot lietā izmantoto valodu. Ja tulkojums ir vajadzīgs, var tulkot tikai svarīgākos dokumentus. Neoficiālu tulkojumu var palīdzēt sniegt arī centrālās iestādes. Ja tulkošanu nav iespējams veikt viena mēneša laikā, tā jāveic izcelsmes dalībvalstī.

4.4.4. Izcelsmes tiesa ir kompetenta izskatīt visu lietu pēc būtības (10. panta b) punkta iii) un iv) apakšpunkts, 11. panta 7. punkts un 42. pants)

Izcelsmes tiesa, kura pieņem lēmumu 11. panta 7. punkta kontekstā, ir kompetenta izskatīt visu lietu pēc būtības, jo tā bija kompetentā tiesa vietā, kurā atradās bērna pastāvīgā dzīvesvieta tieši pirms notika nelikumīgā aizvešana vai aizturēšana. Tādēļ tai ir piekritīgas ne tikai lietas par bērna aizbildnību, bet tā var lemt arī par citiem vecāku atbildības jautājumiem, tostarp, piemēram, par saskarsmes tiesībām. Tiesnesim būtībā jābūt tādā stāvoklī, kādā viņš būtu, ja vecāks, kurš bērnu nolaupījis,

to nemaz nebūtu izdarījis un tā vietā būtu vērsies izcelsmes tiesā, pieprasot mainīt iepriekš pieņemtu nolēmumu par aizbildnību vai atļauju mainīt bērna pastāvīgo dzīvesvietu. Iespējams, ka persona, kura pieprasa bērna atpakaļatdošanu, nedzīvoja bērna dzīvesvietā pirms nolaupīšanas vai ka šī persona pat ir gatava piekrist bērna pastāvīgās dzīvesvietas pārcelšanai uz citu dalībvalsti, ja attiecīgi tiek izmainītas arī šīs personas saskarsmes tiesības ar bērnu.

4.4.5. Tiesas process izcelsmes tiesā (11. panta 7. punkts un 42. pants)

Izcelsmes tiesai, izskatot lietu, jāpiemēro konkrēti procesuālie noteikumi. Šo noteikumu ievērošana vēlāk dos izcelsmes tiesai iespēju izsniegt apliecību, kas minēta 42. panta 2. punktā.

Izcelsmes tiesas tiesnesim jānodrošina, ka:

- visām pusēm ir dota iespēja tikt uzklaustām,
- bērnam ir dota iespēja tikt uzklaustam, izņemot, ja tiesa uzskata bērna uzklaustīšanu par nelietderīgu, ņemot vērā bērna vecumu un brieduma pakāpi,

NB! Šis noteikums nozīmē, ka izcelsmes tiesai jāpieņem lēmums par to, vai bērns ir jāuzklausa, pēc tam, kad tā ir novērtējusi bērna vecumu un brieduma pakāpi. Tā nedrīkst izdot apliecību, ja šis nosacījums nav ievērots.

- spriedumā ir ņemti vērā iemesli un pierādījumi, kas bijuši par pamatu nolēmumam par bērna neatdošanu atpakaļ.

4.4.6. Bērna atpakaļatdošana pēc nolaupīšanas – daži praktiski jautājumi

4.4.6.1. Kā izcelsmes tiesas tiesnesis var ņemt vērā iemeslus, kas bijuši par pamatu nolēmumam par neatdošanu atpakaļ?⁽⁶⁵⁾

Lai izcelsmes tiesas tiesnesis varētu ņemt vērā iemeslus un pierādījumus, kas bijuši par pamatu nolēmumam par neatdošanu atpakaļ, ir vajadzīga sadarbība starp abiem attiecīgajiem tiesnešiem. Ja abi tiesneši runā vienā valodā un/vai saprot to, viņiem vajadzētu savā starpā sazināties pa tālruni vai e-pastu⁽⁶⁶⁾. Ja pastāv ar valodu saistīti šķēršļi, šādā gadījumā var palīdzēt centrālās iestādes (sk. 7. nodaļu).

4.4.6.2. Kā izcelsmes dalībvalsts tiesa varēs uzklaustīt vecāku un bērnu, kuri neatrodas šajā dalībvalstī?

Tas, ka persona, kura bērnu nelikumīgi aizveda vai aizturēja, un nolaupītais bērns visticamāk nedosies uz izcelsmes valsti, lai piedalītos tiesas procesā, nozīmē, ka viņu pierādījumus var iesniegt dalībvalstī, kurā viņi attiecīgajā laikā atrodas. Viena no iespējām ir izmantot pasākumus, kas paredzēti Pierādījumu regulā (sk. 4.3.4.2. punktu).

(65) Sk. arī 3.3.4. punktu iepriekš.

(66) Sk. https://e-justice.europa.eu/content_european_judicial_atlas_in_civil_matters-88-en.do

4.4.6.3. Kriminālsodu mīkstinošie apstākļi izcelsmes dalībvalstī

Jāņem vērā arī tas, ka dažās dalībvalstīs bērna nolaupīšana ir noziedzīgs nodarījums. Šim dalībvalstīm būtu jāveic attiecīgi pasākumi, lai persona, kura bērnu nelikumīgi aizvedusi vai aizturējusi, var piedalīties tiesas procesā izcelsmes dalībvalstī, nesapņemot kriminālsodu. Vēl viens risinājums varētu būt īpašu pasākumu nodrošināšana, lai attiecīgā persona varētu brīvi ieceļot izcelsmes dalībvalstī un izbraukt no tās, tādējādi veicinot šīs personas piedalīšanos tiesas procesā attiecīgajā dalībvalstī.

4.4.6.4. Saskaņā ar 11. panta 6. un 7. punktu veiktās procedūras rezultāts

Ja izcelsmes tiesa nolēmj nenoteikt bērna atpakaļatdošanu, lieta tiek izbeigta. Piekritību lietas izskatīšanai pēc būtības iegūst tiesas tajā dalībvalstī, kurā nolaupītais bērns atrodas, ja bērns ir šīs valsts pastāvīgais iedzīvotājs (sk. shematiskos attēlus 4.3.6. un 4.4.9. punktā).

Savukārt, ja izcelsmes tiesa pieņem nolēmumu, kas paredz bērna atpakaļatdošanu, šis nolēmums ir tieši atzīstams un izpildāms otrajā dalībvalstī, ja tam ir pievienota apliecība (sk. 4.4.7. punktu un shematisko attēlu 4.4.9. punktā). Šāds nolēmums arī prevalē pār pieteikuma saņēmējas dalībvalsts tiesas pieņemto nolēmumu, kas

paredz bērna neatdošanu atpakaļ, pamatojoties uz 1980. gada Hāgas konvencijas 13. pantu⁽⁶⁷⁾.

Piemērs:

Fakti:

Māte ar tēva piekrišanu aizveda savu meitu uz dalībvalsti B, apgalvojot tēvam, ka viņas atgrieziesies dalībvalstī A pēc tsa atvaļinājuma divu nedēļu garumā (vecāki dzīvoja atsevišķi dalībvalstī A un bija uzsākuši laulības šķiršanas procesu dalībvalsts A tiesā). Ne meita, ne māte neatgriezās.

Abās valstīs tika uzsākti dažādi tiesas procesi:

Neilgi pēc meitas un mātes aizbraukšanas uz dalībvalsti B tēvam dalībvalsts A tiesa piešķīra pagaidu aizbildnības tiesības pār meitu. Šis nolēmums vēlāk pēc mātes pārsūdzības tika apstiprināts. Tēvs saskaņā ar 1980. gada Hāgas konvenciju iesniedza pieteikumu dalībvalsts B tiesā par meitas atpakaļatdošanu dalībvalstij A. Šis pieteikums pirmajā instancē tika noraidīts, bet apelācijas tiesa noteica meitas atpakaļatdošanu. Šis nolēmums netika izpildīts, jo pirmās instances tiesa dalībvalstī B uz mātes pieteikuma pamata izpildi vairākas reizes apturēja.

Pēc tam māte centās atsākt atpakaļatdošanas tiesas procesu. Kaut arī šis pieteikums tika noraidīts pirmajā instancē un apelācijas instancē, tomēr trešās instances tiesa atpakaļatdošanas rīkojuma izpildi apturēja, līdz tās nolēmuma pieņemšanai par lietas būtību. Tobrīd kopš meitas aizvešanas uz dalībvalsti B bija pagājuši aptuveni 18 mēneši.

(67) Sk. Regulas 11. panta 8. punktu. Sk. arī spriedumu lietā C-195/08 PPU, *Inga Rinau*, kurā rīkojums par bērna neatdošanu atpakaļ tika atcelts pēc tam, kad tas no vecākiem, kuram bija nolaupīts bērns, izcelsmes tiesā ieguva lēmumu par aizbildnību, kurā paredzēta bērna atpakaļatdošana.

Tēva advokāts no dalībvalsts B pārsūtīja neatdošanas rīkojuma kopiju, kas bija šīs valsts valodā, dalībvalsts A centrālajai iestādei, kura to pārsūtīja aizbildnības tiesai dalībvalstī A. Vēlāk ar centrālās iestādes starpniecību dalībvalsts A tiesai tika pārsūtīts rīkojuma un lietas materiālu tulkojums. Pēc tam, kad dalībvalsts A tiesa bija apstiprinājusi laulības šķiršanu un piešķirusi pastāvīgu aizbildnību pār meitu tēvam, tā izdeva apliecību saskaņā ar 42. pantu un paredzēja bērna atpakaļatdošanu dalībvalstij A. Mātes iesniegtā pārsūdzība tika noraidīta.

Māte centās pretoties dalībvalstī A pieņemtā atpakaļatdošanas rīkojuma un izdotās apliecības izpildei dalībvalstī B. Apelācijas tiesa noraidīja šajā saistībā iesniegto mātes pieteikumu, pamatojoties uz to, ka mātei nebija tiesību pieprasīt minētā sprieduma un apliecības neatzišanu, jo tie bija jāizpilda tieši, neveicot papildu procedūras. Galu galā dalībvalsts B trešās instances tiesa saistībā ar šo lietu vērsās EST.

EST lēmums:

EST cita starpā tika jautāts, vai izcelsmes dalībvalsts tiesas, kas šajā lietā ir no dalībvalsts A, pieņemtais nolēmums par bērna atpakaļatdošanu un saskaņā ar Regulas 42. pantu izdotā apliecība atbilst Regulas mērķiem un procedūrām, ja tiesa tajā dalībvalstī, kurā bērns tiek nelikumīgi aizturēts (šajā lietā dalībvalstī B), ir pieņēmusi nolēmumu, kas paredz bērna atgriešanu izcelsmes dalībvalstī.

EST atbilde bija šāda: ņemot vērā, ka dalībvalsts B tiesa bija pieņēmusi nolēmumu par neatdošanu atpakaļ un bija par šo faktu informējusi dalībvalsts A tiesu, attiecībā uz 42. pantā paredzētās apliecības izdošanu nebija būtiski, vai minētais lēmums bija apturēts, pārskatīts, atcelts vai katrā ziņā nebija galīgi stājies spēkā vai bija aizstāts ar nolēmumu par atpakaļatdošanu, ja vien bērns nav faktiski atdots atpakaļ.

40.–42. panta procedūra paredz, ka spriedumus, uz kuriem šie noteikumi attiecas, izcelsmes tiesa var pasludināt par izpildāmiem, neraugoties uz to, ka izcelsmes dalībvalstī vai to izpildes dalībvalstī pastāv iespēja tos pārsūdzēt. Turklāt, tā kā minētās apliecības autentiskums netika apstrīdēts un tā tika sagatavota atbilstīgi standarta paraugam, kas atrodams Regulas IV pielikumā, pretošanās tā nolēmuma izpildei, ar kuru tika noteikta bērna atpakaļatdošana, nebija atļauta, un tiesai, kurā bija iesniegts pieteikums, bija tikai jānodrošina attiecīgā lēmuma un apliecības tieša un tūlītēja izpilde, lai nodrošinātu bērna ātru atpakaļatdošanu.

Piezīme:

Šis spriedums parāda, ka 11. panta 6.–8. punktā paredzētā procedūra jāuzskata par neatkarīgu no visām pārējām šajā regulā paredzētajām atzišanas un izpildes procedūrām. Tiklīdz tiek izdots rīkojums par bērna neatdošanu atpakaļ saskaņā ar 1980. gada Hāgas konvenciju, neraugoties uz to, vai šo rīkojumu vēl var pārsūdzēt, saskaņā ar Regulas 11. panta 6.–8. punktu izdots rīkojums par atpakaļatdošanu jāizpilda saskaņā ar 42. pantu. Tāpēc Regulas mērķis ir nodrošināt, lai bērns atgrieztos dalībvalstī, kurā atrodas viņa pastāvīgā dzīvesvieta, ar pēc iespējas mazāku kavēšanos.

4.4.6.5. Sprieduma par atpakaļatdošanu juridiskais spēks (11. panta 8. punkts)

Jāņem vērā, ka Eiropas Savienības Tiesa ir precizējusi, ka tiesas tajā dalībvalstī, kurā atrodas bērna pastāvīgā dzīvesvieta, nolēmums vai rīkojums par bērna atpakaļatdošanu ir 11. panta 8. punkta darbības jomā, neraugoties uz to, ka pirms šā sprieduma nav pieņemts galīgs nolēmums par bērna aizbildnību. Tas ir nepieciešams, lai nodrošinātu nelikumīgi aizvesta vai aizturēta bērna pēc iespējas ātrāku atgriešanos valstī, kurā atrodas viņa pastāvīgā dzīvesvieta⁽⁶⁸⁾. Tomēr iepriekš teiktais nav spēkā, ja apliecība saskaņā ar 42. pantu saistībā ar izcelsmes valstī pieņemtu nolēmumu tiek izsniegta “pārāgri”, pirms pieteikuma saņēmējas valstī ir izdots rīkojums par neatdošanu atpakaļ. Šādā gadījumā, neraugoties uz izdoto apliecību, jāveic izpildes pasludināšanas procedūra, ja šāda izpilde ir vajadzīga⁽⁶⁹⁾.

4.4.6.6. Paralēlas tiesvedības pieteikuma saņēmējas valstī un valstī, kurā atrodas bērna pastāvīgā dzīvesvieta (11. panta 6.–8. punkts)

No 11. panta 6.–8. punkta noteikumiem jāsecina, ka tad, ja pieteikuma saņēmējas valstī tiesvedība par atpakaļatdošanu notiek paralēli tiesvedībai pēc būtības valstī, kurā atrodas bērna pastāvīgā dzīvesvieta, un tiesa pirmajā minētajā valstī paredz neatdošanu atpakaļ, pamatojoties uz 1980. gada Hāgas konvencijas 13. pantu, šī lieta saskaņā ar 11. panta 6. punktu būs jānodod, neraugoties uz iespēju, ka pirmajā minētajā valstī

šo nolēmumu par neatdošanu atpakaļ vēl var pārsūdzēt. Tas faktiski nerada problēmas, jo 11. panta 8. punkts paredz, ka tad, ja tās valsts tiesa, kurā atrodas bērna pastāvīgā dzīvesvieta, pieņem nolēmumu, kas paredz bērna atpakaļatdošanu, šis lēmums būs jāpieņem.

Šādi var izvairīties no pretrunām divu spriedumu izpildē, jo vai nu abas tiesas paredz atpakaļatdošanu, un pieteikuma iesniedzējs var izvēlēties, kuru no nolēmumiem izpildīt, vai saskaņā ar 11. panta 8. punktu ir izpildāms tiesas spriedums, ko pieņēmusi tā valsts, kurā atrodas bērna pastāvīgā dzīvesvieta. Ja tiesa tajā valstī, kurā atrodas bērna pastāvīgā dzīvesvieta, vecākam, kurš nolaupījis bērnu, piešķir aizbildnības tiesības, pirms ir noslēgusies tiesvedība par atpakaļatdošanu pieteikuma saņēmējas valstī, to tiesvedībā par atpakaļatdošanu visticamāk uzskatīs par līdzvērtīgu netiešai piekrišanai. Šādā gadījumā rīkojums par atpakaļatdošanu tiks noraidīts, un tiesa tajā valstī, kurā atrodas bērna pastāvīgā dzīvesvieta, nepieprasīs bērna atpakaļatdošanu.

Visbeidzot, pretrunām nevajadzētu rasties arī tad, ja tāpat kā lietā *Inga Rinau*⁽⁷⁰⁾ atpakaļatdošanas tiesvedības rezultātā atpakaļatdošanas rīkojums tiek izdots pēc tam, kad tiesa tajā valstī, kurā atrodas bērna pastāvīgā dzīvesvieta, ir izdevusi atpakaļatdošanas rīkojumu, jo abi spriedumi būs izpildāmi – pirmo izpildīs saskaņā ar Regulu, bet otro – saskaņā ar pieteikuma saņēmējas valsts tiesību aktiem. Šis aspekts Regulā nav ietverts.

(68) Sk. spriedumu lietā C-210/10 PPU, *Povse/Alpago* 51. punkts un turpmākie punkti.

(69) Sk. spriedumu lietā C-195/08 PPU, *Inga Rinau* 68.–69. punkts.

(70) Sk. spriedumu lietā C-195/08 PPU, *Inga Rinau* 68.–69. punkts.

4.4.7. Oficiālās atzīšanas procedūras atcelšana par labu izcelsmes tiesas nolējumam, kas paredz bērna atpakaļatdošanu (40. un 42. pants)

4.4.7.1. Izcelsmes tiesa izdod rīkojumu par bērna atpakaļatdošanu pēc rīkojuma par neatdošanu atpakaļ

Kā aprakstīts iepriekš 4.3. punktā, tiesa, kurai iesniegts pieteikums par bērna atpakaļatdošanu saskaņā ar 1980. gada Hāgas konvenciju, piemēro Konvencijas noteikumus kopā ar Regulas 11. pantu. Ja tiesa, kurai iesniegts pieteikums, nolēm j saskaņā ar Konvencijas 13. pantu neparedzēt bērna atpakaļatdošanu, galīgo nolēmumu par to, vai bērns jāatdod atpakaļ, pieņems izcelsmes tiesa.

Ja izcelsmes tiesa pieņem nolēmumu, kas paredz bērna atpakaļatdošanu, ir svarīgi nodrošināt, lai šo nolēmumu otrajā dalībvalstī varētu izpildīt ātri. Šim nolūkam Regulā ir paredzēts, ka šādi spriedumi ir tieši atzīstami un izpildāmi citā dalībvalstī, ja tiem ir pievienota apliecība. Tādējādi šis noteikums nozīmē, ka, pirmkārt, vairs nav jāpiemēro "oficiālās atzīšanas procedūra" un, otrkārt, sprieduma atzīšanu nevar pārsūdzēt. Spriedumam tiek izdota apliecība, ja ir ievērotas procesuālās prasības, kas minētas 4.4.5. punktā.

4.4.7.2. Izcelsmes tiesa izdod apliecību

Izcelsmes tiesas tiesnesis izdod apliecību tādā valodā, kādā ir spriedums, izmantojot standarta veidlapu IV pielikumā. Tiesnesis sniedz arī pārējo IV pielikumā pieprasīto informāciju, tostarp to, vai apliecības izdošanas laikā spriedums ir izpildāms izcelsmes valstī.

Izcelsmes tiesa apliecību faktiski izsniedz, tiklīdz spriedums kļūst "izpildāms", kas netieši nozīmē, ka ir pagājis laiks, kurā šo spriedumu varēja pārsūdzēt. Tomēr šis noteikums nav piemērojams absolūti, un vajadzības gadījumā izcelsmes tiesa var pasludināt, ka spriedums ir izpildāms, neraugoties uz pārsūdzību⁽⁷¹⁾. Šādas tiesības tiesnesim tiek piešķirtas ar Regulu pat tad, ja valsts tiesību aktos šāda iespēja nav paredzēta. Tā mērķis ir nepieļaut tādas pārsūdzības, ar kurām tiek nepamatoti kavēta nolēmuma izpilde.

4.4.7.3. Apliecības korigēšana (43. pants un 24. apsvērumš)

Apliecības izdošanu nevar pārsūdzēt. Ja izcelsmes tiesas tiesnesis, aizpildot apliecību, ir pieļāvis kādu kļūdu un tajā nav atspoguļota tāda pati informācija kā spriedumā, izcelsmes tiesā var pieprasīt veikt apliecības korigēšanu. Šādā gadījumā tiek piemēroti izcelsmes dalībvalsts tiesību akti. Pusei, kura vēlas pieprasīt tāda sprieduma izpildi, kas paredz bērna atpakaļatdošanu, jāiesniedz attiecīgā sprieduma un apliecības kopija. Apliecības tulkojums nav nepieciešams, izņemot 14. punktam, kurā norādīti pasākumi, kas izcelsmes dalībvalsts iestādēm jāveic, lai pēc atgriešanās nodrošinātu bērna aizsardzību.

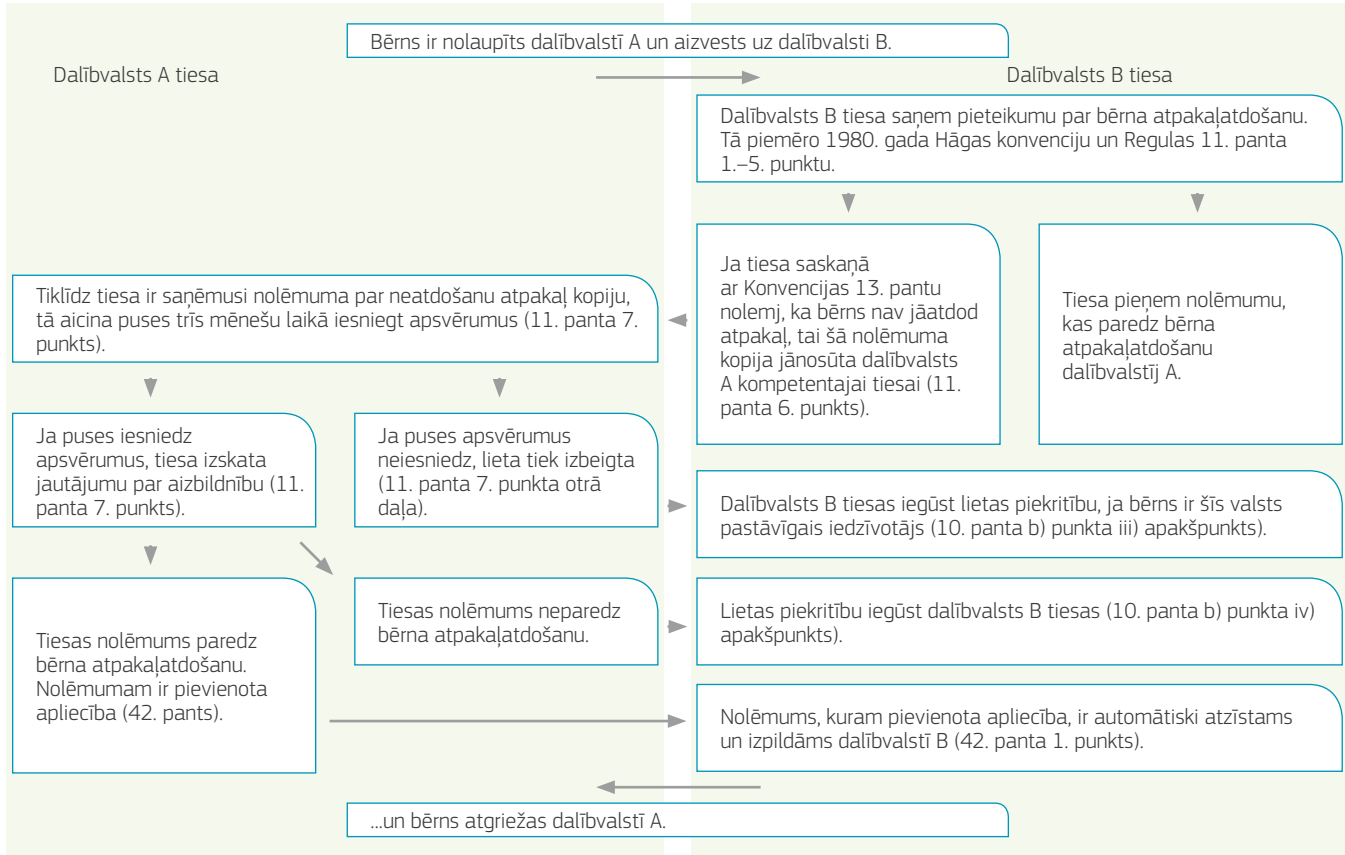
4.4.8. Bērna jauna aizvešana uz citu dalībvalsti (42. pants)

Jāuzsver, ka izcelsmes tiesas nolēmums ir automātiski piemērojams visās dalībvalstīs, un ne tikai tajās dalībvalstīs, kurās ir pieņemts nolēmums par neatdošanu atpakaļ. Tas izriet no 42. panta 1. punkta formulējuma un atbilst Regulas mērķiem un garam. Tāpēc bērna aizvešana uz vēl kādu citu dalībvalsti neietekmē izcelsmes tiesas nolēmumu. Nav nepieciešams

(71) Sk. 4.4.6.4. punktu.

uzsākt jaunu procedūru par bērna atpakaļatdošanu saskaņā ar 1980. gada Hāgas konvenciju, bet gan tikai jāizpilda izcelsmes tiesas nolēmums.

4.4.9. Procedūra, kas jāievēro bērna nolaupīšanas lietās pēc tam, kad izdots rīkojums par neatdošanu atpakaļ (11. panta 6. un 7. punkts)

A wooden gavel with a brass band is positioned diagonally across the frame, resting on a wooden block. In the background, a silhouette of the scales of justice is visible against a warm, golden-brown gradient. The entire scene is reflected on a dark surface below. The text '5. Izpilde' is located in the bottom-left corner.

5. Izpilde

5.1. Vispārēja informācija par izpildes nozīmīgumu

Kaut arī, kā paredzēts 47. pantā, izpildes procedūru reglamentē valsts tiesību akti, nevis Regula, tomēr ir svarīgi, ka valsts iestādes piemēro tādus noteikumus, kas nodrošina saskaņā ar Regulu pieņemtu nolēmumu efektīvu un ātru izpildi, neapdraudot tās mērķu ievērošanu. Ātra izpilde ir īpaši svarīga saistībā ar saskarsmes tiesībām un bērna atpakaļatdošanu pēc nolaupīšanas, ja procesa paātrināšanai saskaņā ar Regulu ir atcelta oficiālās atzīšanas procedūra. Šā jautājuma svarīgums ir uzsvērts arī vairākos spriedumos, ko pieņēmusi EST, kā arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa (sk. 5.3. punktu)⁽⁷²⁾.

5.1.1. Pagaidu pasākumus neizmanto izpildes apturēšanai

EST vairākās lietās ir lūgts precizēt dažus Regulas piemērošanas aspektus saistībā ar izpildi. Jau minēts, ka pagaidu pasākumi, kas saskaņā ar 20. pantu paredzēti vienā dalībvalstī, nav izpildāmi citā dalībvalstī saskaņā ar 21. pantu un turpmākajiem noteikumiem⁽⁷³⁾. Tas attiecas arī uz gadījumiem, kad vienā dalībvalstī ir izdots un pasludināts par izpildāmu rīkojums, ar kuru par labu vienam no vecākiem tiek veikti ar vecāku atbildību saistīti pagaidu pasākumi, un otrs no vecākiem cenšas apturēt minētā rīkojuma izpildi citā dalībvalstī, lūdzot veikt pagaidu pasākumus par labu otram no vecākiem. Šādā gadījumā arī EST ir precīzi noteikusi, ka tiesai

(72) Plašāka informācija par izpildes jautājumiem, jo īpaši saistībā ar bērnu nolaupīšanas lietām, atrodama Hāgas Starptautiskās privāttiesību konferences sagatavotajā Labās prakses rokasgrāmatā par izpildi, kas pieejama šādā vietnē: <http://www.hcch.net/upload/guide28enf-e.pdf>

(73) Sk. 3.4.2. punktu un lietu Purrucker I, kas minēta 41. zemsvītras piezīmē iepriekš.

citā dalībvalstī vienkārši nav tiesību paredzēt šādus pasākumus, jo tai saskaņā ar Regulu jāizpilda sākotnējais rīkojums.

5.1.2. Izvairīšanās no kavēšanās, kas varētu bloķēt izpildi

Turklāt, ja nelikumīgas aizvešanas lietā 2. panta 11. punkta nozīmē apstākļu izmaiņas, kas radās tādā pakāpeniskā procesā kā, piemēram, bērna integrēšanās jaunajā vidē, bija pietiekamas, lai tiesai, kura nevar izskatīt lietu pēc būtības, piešķirtu tiesības veikt pagaidu pasākumu, ar kuru tiek grozīts ar vecāku atbildību saistīts pasākums, ko paredzējusi tiesa, kas var izskatīt lietu pēc būtības, jebkāda kavēšanās izpildes procedūrā pieteikuma saņēmējas dalībvalstī, varētu veicināt tādu apstākļu izveidošanos, uz kuru pamata pirmā tiesa varētu bloķēt tāda sprieduma izpildi, kas ir pasludināts par izpildāmu. Šāda interpretācija apdraudētu šīs regulas pamatprincipus⁽⁷⁴⁾.

5.1.3. EST un atpakaļatdošanas rīkojumu izpilde

EST ir noteikusi, ka tad, ja bērna izcelsmes dalībvalsts tiesa pēc tam, kad tās dalībvalsts tiesa, uz kuru bērns ir aizvests vai kurā bērns ir aizturēts, ir izdevusi rīkojumu par neatdošanu atpakaļ, ir izdevusi rīkojumu, kas paredz bērna atpakaļatdošanu, otras dalībvalsts tiesas nevar veikt šī rīkojuma pārskatīšanu, lai novērstu tā izpildi⁽⁷⁵⁾. EST ir pat noteikusi, ka to nevar darīt pat tad, ja ir pierādījumi par to, ka saskaņā ar 42. pantu izdotajā tiesas apliecībā ir nepatiesa informācija⁽⁷⁶⁾.

(74) Sk. 47. punktu spriedumā lietā C-403/09 PPU, *Detiček/Sgueglia*, 2009, Krājums I-12193. lpp. (spriedums pasludināts 2009. gada 23. decembrī).

(75) Sk. 4.4.6.4. punktu un spriedumu lietu C-195/08 PPU, *Inga Rinau*, 2008, Krājums I-5271. lpp., kas minēts 48. zemsvītras piezīmē.

(76) Sk. spriedumu lietā C-491/10 PPU, *Aguirre Zarraga/Pelz*, 2010, Krājums I-14247. lpp. (spriedums pasludināts 2010. gada 22. decembrī) un 6.6. punktu.

5.2. Spriedumi ir izpildāmi tādos pašos apstākļos, kādi tie būtu, ja to būtu pasludinājusi izpildes dalībvalsts (47. panta 2. punkts)

Piemērojot 47. panta 2. punkta noteikumus tā, lai spriedums, kas pasludināts vienā dalībvalstī, citā dalībvalstī būtu izpildāms "tādos pašos apstākļos, kādi būtu, ja to pieņemtu šajā dalībvalstī", tiesām precīzi jāievēro šajā noteikumā netieši paredzētie stingrie ierobežojumi, un tās nedrīkst izdarīt minējumus vai apiet izcelsmes tiesas nolēmumu. Faktiski citā dalībvalstī pasludināta sprieduma izpilde "tādos pašos apstākļos", kādi tie būtu, ja tos būtu pasludinājusi izpildes dalībvalsts, var nozīmēt tikai procesuālos pasākumus, kas jāievēro saistībā ar bērna atpakaļatdošanu, un tie nekādā gadījumā nevar būt pietiekams pamats tam, lai iebilstu pret piekritīgās tiesas sprieduma izpildi.

Piemērs:

Fakti:

Māte aizveda savu bērnu no dalībvalsts A uz dalībvalsti B, neraugoties uz rīkojumu, kas liedza viņai bērnu izvest no dalībvalsts A. Aizvešana bija nelikumīga Regulas un 1980. gada Hāgas konvencijas nozīmē. Abi vecāki vērsās attiecīgo dalībvalstu tiesās, lai iegūtu aizbildnības tiesības. Tēvs, kurš bija palicis dalībvalstī A, pieprasīja arī meitas atpakaļatdošanu no dalībvalsts B uz dalībvalsti A saskaņā ar Konvenciju, un māte vērsās dalībvalsts B tiesā, pieprasot sev aizbildnības tiesības. Dalībvalsts B tiesa noraidīja pieprasījumu par meitas atpakaļatdošanu, pamatojoties uz Konvencijas 13. pantu. Dalībvalsts A tiesa pēc tam izdeva apliecību saskaņā ar Regulas 11. panta 6.–8. punktā paredzēto procedūru, pieprasot meitas atpakaļatdošanu.

Vienlaikus dalībvalsts B tiesa piešķīra mātei pagaidu aizbildnības tiesības, un viņa centās pretoties meitas atpakaļatdošanai, pieprasot dalībvalsts B tiesai neveikt izpildi, pamatojoties, pirmkārt, uz to, ka atpakaļatdošanas rīkojums ir pretrunā vēlāk izdotajam rīkojumam par viņas aizbildnības tiesībām un, otrkārt, uz to, ka ir notikušas apstākļu izmaiņas, kas liedz bērna atpakaļatdošanu, proti, bērns atgriešanās gadījumā būtu apdraudēts (ar šādu pamatu dalībvalsts B tiesa iepriekš atteica atpakaļatdošanu saskaņā ar Konvenciju).

EST lēmums ⁽⁷⁷⁾:

Šajā lietā EST ļoti skaidri noteica, ka saskaņā ar 47. panta 2. punktu dalībvalsts B tiesa saistībā ar tāda sprieduma izpildi, par kuru izsniegta apliecība, nedrīkst spriest par plašākiem jautājumiem, kas nav procesuāli jautājumi, un nedrīkst izskatīt jautājumu par lietas būtību, kas, piemērojot Regulu pareizi, ir izskatāma tikai izcelsmes dalībvalsts tiesās jeb šajā gadījumā dalībvalstī A.

EST arī noteica, ka tiesas nolēmums par to, ka ar spriedumu, ko izpildes dalībvalsts pasludinājusi vēlāk, var liegt tāda ātrāk pieņemta sprieduma izpildi, par kuru izcelsmes dalībvalstī izsniegta apliecība un kurš paredz bērna atpakaļatdošanu, būtu pielīdzināms tās sistēmas apiešanai, kas izveidota ar Regulas III nodaļas 4. iedaļu. Šāda izņēmuma dēļ, kas attiecas uz lietas piekritību izcelsmes dalībvalsts tiesām, Regulas 11. panta 8. punkts zaudētu savu praktisko nozīmi, un galu galā tas nozīmētu, ka tiesības pieņemt nolēmumu iegūtu tiesa, kurai lieta ir piekritīga, un tiktu atzīts, ka lietu pēc būtības ir piekritīga izskatīt izpildes dalībvalsts tiesa.

Attiecībā uz apstākļu izmaiņām EST apstiprināja, ka tam var būt ietekme uz rīkojuma izpildi, ja šīs izmaiņas nav bērna interesēs, bet šo jautājumu vienmēr var izskatīt izcelsmes tiesa, kas saskaņā ar Regulu ir tiesīga izskatīt lietu pēc būtības. Tādēļ tāda sprieduma izpildi, par kuru izsniegta apliecība, izpildes dalībvalstī nevar atteikt, pamatojoties uz to, ka vēlāk notikušu apstākļu izmaiņu dēļ šādai izpildei varētu būt ļoti nelabvēlīga

(77) Runa ir par EST spriedumu lietā C-211/10 PPU, *Povse/Alpago*, 2010, Krājums I-06673. lpp.

ietekme uz bērna interesēm. Par šādām izmaiņām jāvēršas izcelsmes dalībvalsts tiesā, kurai lieta ir piekritīga un kurai arī būtu jāizskata pieteikums par tās sprieduma izpildes atlikšanu.

5.3. Eiropas Cilvēktiesību tiesas (ECT) judikatūra

5.3.1. Ar bērna atpakaļatdošanu saistīto pasākumu neveikšana var būt Eiropas Cilvēktiesību konvencijas (ECTK) 8. panta pārkāpums

ECT ir konsekventi lēmusi, ka, tiklīdz 1980. gada Hāgas konvencijas līgumslēdzēja valsts ir konstatējusi, ka bērns saskaņā ar Konvenciju ir nelikumīgi aizvests, tai ir pienākums veikt atbilstīgas un efektīvas darbības, lai nodrošinātu bērna atpakaļatdošanu. Šādu darbību neveikšana uzskatāma par ECTK 8. panta pārkāpumu (tiesības uz ģimenes dzīves neaizskaramību)⁽⁷⁸⁾. Katrai līgumslēdzējai valstij jānodrošina, ka tā spēj veikt atbilstīgas un efektīvas darbības, lai pildītu ECTK 8. pantā paredzētos pienākumus⁽⁷⁹⁾. Tas attiecas uz to, ka jānodrošina iespēja izmantot saskarsmes tiesības kā lietās *Shaw* pret Ungāriju⁽⁸⁰⁾ un *Prizzia* pret Ungāriju⁽⁸¹⁾, kurās tika konstatēts 8. panta pārkāpums, jo Ungārijas

(78) Sk., piemēram, 62. punktu lietā *Gil* pret Spāniju, pieteikuma Nr. 56673/00 (spriedums izsludināts 2003. gada 29. jūlijā).

(79) Sk. lietu sēriju *Ignaccolo-Zenide* pret Rumāniju, pieteikuma Nr. 31679/96, *Maire* pret Portugāli, pieteikuma Nr. 48206/99, PP pret Poliju, pieteikuma Nr. 8677/03 un *Raw* pret Franciju, pieteikuma Nr. 10131/11 (spriedums izsludināts 2013. gada 7. martā, galīgais spriedums 2013. gada 7. jūnijā).

(80) Pieteikuma Nr. 6457/09 (spriedums izsludināts 2011. gada 26. oktobrī).

(81) Pieteikuma Nr. 20255/12 (spriedums izsludināts 2013. gada 11. jūnijā).

iestādes nebija nodrošinājušas, ka pieteikuma iesniedzēji var izmantot savas saskarsmes tiesības, lai tiktos ar saviem bērniem.

5.3.2. Darbību ātruma nozīmīgums nolēmumu pieņemšanā un izpildē

ECT arī ir uzsvērusi, ka tiesvedībām saistībā ar bērnu atpakaļatdošanu un vecāku atbildības piešķiršanu, tostarp galīgā nolēmuma izpildei, ja notiek bērna atpakaļatdošana, jānotiek steidzamības kārtā, jo laika gaitā var rasties nenovēršamas sekas saistībā ar attiecībām starp bērnu un vecāku, ar kuru bērns nedzīvo kopā. Tādējādi darbības piemērotība jāvērtē pēc tās īstenošanas ātruma⁽⁸²⁾. Lietās, kas saistītas ar bērniem, ātras darbības ir nepieciešamas arī iesaistīto bērnu interesēs, jo jautājumi saistībā ar bērna nākotni jāatrisina ātri, lai līdz minimumam samazinātu neskaidrību, kas jo īpaši sastopama lietās par bērnu nelikumīgu aizvešanu vai aizturēšanu⁽⁸³⁾.

(82) Sk., piemēram, iepriekš 79. zemsvītras piezīmē minētās lietas.

(83) Sk., piemēram, lietu *Caras* pret Rumāniju, pieteikuma Nr. 7198/04, lietu *Deak* pret Rumāniju un AK, pieteikuma Nr. 19055/05 un lietu *Raw* pret Franciju, kas minēta 79. zemsvītras piezīmē.

5.3.3. Izņemot ārkārtas apstākļus, bērna atpakaļatdošana nav ECTK 8. panta pārkāpums

Vairākās lietās ECT ir noteikusi, ka bērna atpakaļatdošana, ievērojot Regulā un 1980. gada Hāgas konvencijā paredzētās procedūras, ja bērns ir nelikumīgi aizvests vai aizturēts, parasti nav ECTK, jo īpaši tās 8. pantā, paredzēto pienākumu pārkāpums. Šādi ECT ir parādījusi, ka tā atbalsta abu instrumentu politiku, proti, tā ir paziņojusi, ka ECTK līgumslēdzējām valstīm ir svarīgi ievērot abu instrumentu noteikumus, jo citādi pastāv risks, ka tās var pārkāpt Konvencijas noteikumus. ECT ļoti nelielā skaitā lietu (un galvenokārt ārkārtas apstākļos) ir noteikusi, ka bērna atpakaļatdošana var būt ECTK pārkāpums.

5.3.4. ECT lietas, kurās 8. panta pārkāpums nav konstatēts

ECT ir izskatījusi vairākus pieteikumus, kuros apgalvots, ka bērna atpakaļatdošanas dēļ ir pārkāpti ECTK noteikumi, bet tā ir noteikusi, ka šāds pārkāpums nav noticis, un jaunākās lietās pat nolēmusi šādu pieteikumu noraidīt kā nepieņemamu. Kā piemērus var minēt šādas lietas: lieta *Maumosseau un Washington pret Franciju*⁽⁸⁴⁾, kurā salīdzinoši maza bērna atpakaļatdošana no Francijas uz ASV netika uzskatīta par 8. panta pārkāpumu; lieta *Lipowski pret Vāciju*⁽⁸⁵⁾, kurā tika noraidīts pieteikums par prasību noteikt, ka lietā, kurā tiesa, piemērojot 1980. gada Hāgas konvenciju, bija izdevusi rīkojumu par

(84) Pieteikuma Nr. 29388/05 (spriedums izsludināts 2007. gada 6. decembrī).

(85) Pieteikuma Nr. 26755/10 (spriedums izsludināts 2011. gada 18. janvārī).

tāda bērna atpakaļatdošanu, kurš bija nelikumīgi aizvests no Austrālijas uz Vāciju, bija izdarīts vairāku ECTK noteikumu, tostarp 8. panta, pārkāpums; un lieta *Povse pret Austriju*⁽⁸⁶⁾, kurā līdzīgi kā iepriekšējā lietā ECT tika iesniegts pieteikums ar prasību noteikt, ka ar Itālijas tiesas rīkojumu par bērna atpakaļatdošanu uz Itāliju no Austrijas, uz kurieni bērns bija nelikumīgi aizvests, un šā rīkojuma izpildi Austrijā ir izdarīts ECTK 8. panta pārkāpums, un kurā šis pieteikums tika noraidīts⁽⁸⁷⁾. Lietā *Raban pret Rumāniju*⁽⁸⁸⁾ ECT noteica, ka, atsakot bērna atpakaļatdošanu ar līdzīgu pamatojumu kā *Neulinger* lietā⁽⁸⁹⁾, nav izdarīts 8. panta pārkāpums.

5.3.5. Lietas, kurās ir konstatēts pārkāpums

ECT nelielā skaitā lietu ir noteikusi, ka bērna atpakaļatdošanu pēc nelikumīgas aizvešanas vai aizturēšanas var uzskatīt par 8. panta pārkāpumu, bet tas galvenokārt noticis ārkārtas apstākļos⁽⁹⁰⁾.

(86) Pieteikuma Nr. 3890/11, sk. arī 5.2. punktu iepriekš.

(87) ECT spriedums tika izsludināts 2013. gada 18. jūnijā.

(88) Lieta *Raban pret Rumāniju*, pieteikuma Nr. 25437/08 (spriedums izsludināts 2010. gada 26. oktobrī).

(89) Sk. lietu *Neulinger un Shuruk* pret Šveici, pieteikuma Nr. 41615/07 (Virspalātas spriedums izsludināts 2010. gada 6. jūlijā).

(90) Sk. lietu *Neulinger un Shuruk* pret Šveici, kas minēta 89. zemsvītras piezīmē, lietu *Sneerson* un *Kampanella* pret Itāliju, pieteikuma Nr. 14737/09 (spriedums izsludināts 2011. gada 12. jūlijā, galīgais spriedums 2011. gada 12. oktobrī), lietu *B* pret Beļģiju, pieteikuma Nr. 4320/11 (spriedums izsludināts 2012. gada 10. jūlijā, galīgais spriedums 2012. gada 19. novembrī) un lietu *X* pret Latviju, pieteikuma Nr. 27853/09 (spriedums izsludināts 2013. gada 13. decembrī). Pēdējā minētā lieta tika nosūtīta izskatīšanai Virspalātā, un spriedums tika izsludināts 2013. gada 26. novembrī.

Šāda ECT lēmuma pamatā šajās lietās, jo īpaši, ja tiek apgalvots, ka laika posmā starp atpakaļatdošanas rīkojuma taisīšanu un izpildi ir notikusi apstākļu maiņa, ir tas, ka attiecīgajām tiesām, pieņemot nolēmumu par atpakaļatdošanas rīkojuma taisīšanu un izpildi, bija pienākums ņemt vērā bērna intereses. Pastāv risks, ka pārmērīga palāšanās uz šādu argumentu var novest pie tā, ka tiek grauti 1980. gada Hāgas konvencijas un Regulas pamatprincipi, proti, ka nolēmumi par bērna ilgtermiņa interesēm jāpieņem tiesās tajās valstīs, kurās atrodas bērna pastāvīgā dzīvesvieta, un ka nelikumīgas aizvešanas vai aizturēšanas dēļ nebūtu jāatkāpjas no šā principa, izņemot, ja rodas tādi apstākļi, kas minēti Regulas 10. pantā⁽⁹¹⁾.

5.3.6. X pret Latviju – Virspalātas nolēmums

Nesen Virspalātas pieņemtā nolēmumā lietā X pret Latviju⁽⁹²⁾ tiesa ar balsu vairākumu deviņi pret astoņi ir centusies precizēt dažus no iepriekš paustajiem paziņojumiem par pieeju, kas būtu jāizmanto jautājumos par saikni starp Eiropas Cilvēktiesību konvenciju un Hāgas Konvenciju par bērnu nolaupīšanu, proti, par bērna un vecāku interešu līdzsvarošanu, ja lieta ir saistīta ar bērna atpakaļatdošanas izņēmumu, kas paredzēts otrās minētās konvencijas 13. panta 1. punkta b) apakšpunktā. Tiesa noteica, ka tās šajā saistībā paustā nostāja, kas izklāstīta Virspalātas nolēmumā lietā *Neullinger* un *Shuruk* pret Šveici⁽⁹³⁾, nav jāinterpretē kā princips, kas būtu jāpiemēro to valstu tiesām, kas ir Hāgas konvencijas līgumslēdzējas valstis.

(91) Sk. iepriekš 4.2. punktu.

(92) Sk. 90. zemsvītras piezīmi.

(93) Kā minēts 90. zemsvītras piezīmē.

Tiesa norādīja faktoros, kuri, pēc tās ieskatiem, ir nepieciešami, lai iegūtu Eiropas Civiltiesību konvencijas un Hāgas konvencijas harmonisku interpretāciju. Tiesai, kurā iesniegts pieteikums, patiešām jāņem vērā faktori, kas var būt par pamatu bērna atpakaļatdošanas izņēmumam saskaņā ar Hāgas konvenciju, un jāpieņem pamatots nolēmums. Šie faktori pēc tam jāizvērtē, ņemot vērā ECTK 8. pantu.

Tāpēc valstu tiesām ir ne tikai jāapsver apgalvojumi par to, ka attiecībā uz bērnu pēc atpakaļatdošanas pastāv "nopietns risks", bet arī jāpieņem nolēmums, norādot konkrētus iemeslus attiecīgās lietas apstākļos. Gan atteikšanās ņemt vērā iebildumus pret atpakaļatdošanu, gan nepietiekams nolēmuma pamatojums, ja šie iebildumi tiek noraidīti, būtu pretrunā Konvencijas 8. panta prasībām, kā arī Hāgas konvencijas mērķim un nolūkam.

Tiesa arī noteica, ka, tā kā Hāgas konvencijas preambulā ir paredzēta bērnu atpakaļatdošana "valstij, kurā atrodas viņu pastāvīgā dzīvesvieta", tiesām jāpārliedzinās, ka attiecīgajā valstī ir veikti atbilstoši aizsardzības pasākumi un ka iespējama riska gadījumā tiks veikti faktiski pasākumi.

Jānorāda, ka attiecībā uz lietām, uz kurām attiecas Regula, šajā ECT nolēmumā pēdējam minētajam aspektam nebūs liela ietekme, ņemot vērā 11. panta 4. un 6.–8. punkta noteikumus. Tiesām ES saskaņā ar 11. panta 4. punktu jau ir noteikts pienākums ņemt vērā aizsardzības pasākumus saistībā ar bērnu, ja ar šo bērnu saistītajā lietā tiek pieprasīts piemērot izņēmumu saskaņā ar Hāgas konvencijas 13. panta 1. punkta b) apakšpunktu. Turklāt, ja tiesa, kurai iesniegts pieteikums,

paredz bērna neatdošanu atpakaļ, pamatojoties uz Konvencijas 13. pantu, galīgo nolēmumu saskaņā ar 11. panta 6.–8. punktu pieņem tās dalībvalsts tiesa, kurā atrodas bērna pastāvīgā dzīvesvieta. Gaidīsim, kāda būs lietas X pret Latviju ietekme gan šajā saistībā, gan uz citiem šajā lietā aplūkotajiem jautājumiem.

6. Bērna uzklausīšana (23., 41.
un 42. pants)

6.1. Bērniem ir jānodod iespēja tikt uzklausiētiem

Regulā ir uzsvērts, ka ir svarīgi dot bērniem iespēju tikt uzklausiētiem, ja tiesas procesā ir saistīts ar viņiem⁽⁹⁴⁾. Bērna uzklausišana ir viena no prasībām, kas jāievēro, lai saistībā ar saskarsmes tiesībām un nolēmumiem par bērna atpakaļatdošanu nebūtu jāizmanto oficiālās atzišanas procedūra (sk. 3.6. punktu un 4. nodaļu). Tāpat pastāv iespēja iebilst pret tāda ar vecāku atbildību saistīta nolēmuma atzišanu un izpildi, ja attiecīgajam bērnam netika dota iespēja tikt uzklausiētam (sk. 3.5.2. punktu).

6.2. Izņēmuma gadījums, kad bērns nav jāuzklausa

Regulā paredzēts pamatprincips par to, ka ar bērnu saistītā tiesas procesā viņš ir jāuzklausa. Izņēmuma kārtā bērnu var neuzklausiēt, ja tas nebūtu lietderīgi, ņemot vērā bērna vecumu un brieduma pakāpi. Šis izņēmums jāinterpretē ļoti šauri. Īpaši jāņem vērā, ka bērna tiesības ir ļoti svarīgas saistībā ar bērnu ietekmējošiem tiesu procesiem un ka nolēmumiem par bērna nākotni un viņa attiecībām ar vecākiem un citām personām parasti ir ļoti liela nozīme saistībā ar bērna interesēm. Tāpat jāatceras, ka šie faktoriem attiecas uz visu vecumu bērniem.

(94) Būtu jāņem vērā arī 12. panta 2. punkts ANO Konvencijā par bērna tiesībām, kurā paredzēti līdzīgi noteikumi: "Šai nolūkā bērnam tiek arī dota iespēja tikt uzklausiētam jebkādas ar bērnu saistītas iztiesāšanas vai administratīvās izmeklēšanas gaitā vai nu tieši, vai ar pārstāvja vai attiecīga orgāna starpniecību nacionālās likumdošanas procesuālajās normās paredzētajā kārtībā." Sk. arī Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 24. pantu: "Viņi drīkst brīvi paust savu viedokli. Šis viedoklis atbilstīgi bērnu vecumam un briedumam jāņem vērā jautājumos, kas skar bērnu intereses."

6.3. Bērna uzklausišanas procedūra

Ar Regulu netiek mainītas šajā saistībā piemērojamās valstu procedūras⁽⁹⁵⁾. Dalībvalstu tiesas izstrādā savus paņēmienus un stratēģijas, kuras izmanto dažāda vecuma bērnu uzklausišanai. Dažās tiesās bērnus uzklausa tieši, bet citās tiek izmantoti īpaši speciālisti, kuri uzklausa bērnu un pēc tam ziņo par to tiesai. Neraugoties uz to, kādi paņēmieni tiek izmantoti bērna uzklausišanā, tiesai pašai jālemj par to, vai bērns būtu jāuzklausa, bet šādu lēmumu nevar pieņemt, nenovērtējot bērna vecumu un brieduma pakāpi, kas ir vienīgais kritērijs. Tiklīdz tiesa nolemj, ka bērns ir sasniedzis pietiekamu vecumu un briedumu, lai paustu savu viedokli, tiesas pienākums ir bērnu uzklausiēt tieši vai pastarpināti, ja bērnu ietekmējošajā tiesas procesā viņa uzklausišana ir nepieciešama.

6.4. Kā iegūt bērna viedokli?

Parasti bērna uzklausišana jāveic tādā veidā, lai tiktu ņemts vērā bērna vecums un brieduma pakāpe. Jaunāka bērna viedoklis jānovērtē rūpīgi un ar speciālistu palīdzību, kā arī tas jādara atšķirīgi nekā pieaugušo gadījumā.

Nav nepieciešamības bērnu uzklausiēt tiesas sēdē, bet to var darīt arī kompetenta iestāde atbilstīgi valsts tiesību aktiem. Piemēram, dažās dalībvalstīs bērna uzklausišanu veic sociālais darbinieks, kurš tiesai iesniedz ziņojumu, norādot bērna vēlmes un sajūtas. Ja uzklausišana notiek tiesā, tiesnesim būtu jāveic pasākumi, lai uzklausišana notiktu, ņemot vērā lietas būtību, bērna vecumu un citus lietas apstākļus. Daudzās tiesās tas tiek darīts, organizējot neoficiālu tikšanos, kuras laikā bērns tiek uzklausiēts

(95) Sk. Regulas 19. apsvērumu.

telpā, kas nav tiesas zāle. Jebkurā gadījumā ir svarīgi nodrošināt, ka bērna teiktais ir konfidenciāla informācija.

6.5. Apmācība bērna uzklaušīšanai

Neatkarīgi no tā, vai bērnu uzklauša tiesnesis, speciālists, sociālais darbinieks vai cita amatpersona, ir būtiski, ka šī persona ir attiecīgi apmācīta, piemēram, par to, kā vislabāk komunicēt ar bērnu. Šai personai arī jāapzinās, ka vecāki cenšas bērnu ietekmēt un izdarīt uz viņu spiedienu. Ja uzklaušīšana notiek pareizi, ievērojot atbilstīgu piesardzību, tajā bērns var izteikt pats savas vēlmes un atbrīvoties no atbildības un vainas sajūtas.

6.6. Bērna uzklaušīšanas mērķis

Bērna uzklaušīšanai var būt dažādi mērķi atkarībā no tiesas procesa veida un mērķa. Tiesas procesā par aizbildnības tiesībām uzklaušīšanas mērķis parasti ir palīdzēt noskaidrot vispiemērotāko vidi, kurā bērnam būtu jāatrodas. Bērna nolaupīšanas lietā tās mērķis bieži vien ir uzzināt, vai bērnam ir iebildumi pret atpakaļatdošanu un kāpēc viņš to nevēlas, kā arī, ja tā notiktu, kādā veidā bērns būtu apdraudēts.

Piemērs:

Fakti:

Māte aizturēja savu astoņus gadus un sešus mēnešus veco meitu dalībvalstī B pēc brīvdienām šajā valstī, nošķirot viņu no tēva, kurš bija mājās dalībvalstī A. Tēvam bija iepriekš piešķirtas pagaidu aizbildnības tiesības, un mātei – saskarsmes tiesības atbilstīgi dalībvalsts A tiesas rīkojumam. Tēvs iesniedza pieteikumu par bērna atpakaļatdošanu saskaņā ar 1980. gada Hāgas konvenciju, un dalībvalsts B tiesa to noraidīja, pamatojoties uz to, ka bērns iebilda pret atpakaļatdošanu. Dalībvalsts B tiesa bija uzklaušījusi bērna viedokli, uzskatot bērnu par pietiekami vecu un nobriedušu.

Dalībvalsts A tiesas pēc tam apstiprināja aizbildnības piešķiršanu tēvam un bērna atpakaļatdošanu dalībvalstij A. Vienlaikus dalībvalsts B tiesa, kā noteikts Regulas 11. panta 6.–8. punktā, pārsūtīja dalībvalsts A tiesai atpakaļatdošanas atteikumu. Saskaņā ar Regulas 42. pantu dalībvalsts A tiesa izdeva apliecību, bet izdarīja to, pirms izdošanas neuzklaušot bērnu, un arī atteicās viņu uzklaušīt, izmantojot video sakarus.

EST nolēmums:

Lieta nonāca EST⁽⁹⁶⁾ tāpēc, ka bija pārkāptas bērna pamattiesības, jo īpaši tiesības, kas paredzētas ES Pamattiesību hartas 24. pantā,

(96) Sk. spriedumu lietā C-491/10 PPU, *Aguirre Zarraga/Pelz*, 2010, Krājums I-14247. lpp. Sk. arī spriedumu lietā C-400/10, *McB/L.E.*, 2010, Krājums I-8965. lpp.

proti, ka bērnam ir tiesības brīvi paust savu viedokli par jautājumiem, kas skar viņa intereses, un šis viedoklis jāņem vērā atbilstīgi bērna vecumam un brieduma pakāpei.

EST noteica, ka, kaut arī Pamattiesību hartas 24. pants un Regulas 42. panta 2. punkta a) apakšpunkts neparedz, ka izcelsmes dalībvalsts tiesai jāuzklausa bērna viedoklis tiesas sēdē katrā lietā, un ka tādējādi tiesas saglabā zināmu rīcības brīvību, tomēr, ja tiesa nolemj bērnu uz klausīt, minētie noteikumi paredz, ka tiesām jāveic visi pasākumi, kas ir nepieciešami šādas tiesas sēdes notikšanai, ņemot vērā bērna intereses un apstākļus katrā lietā, lai nodrošinātu minēto noteikumu efektīvu izpildi un dotu bērnam iespēju sekmīgi izteikt savu viedokli.

EST piebilda, ka izcelsmes dalībvalsts tiesai, kura saskaņā ar Regulu ir tiesiski kompetenta pieņemt lēmumus, jānovērtē bērns un jālemj par to, vai uz klausīt bērna viedokli, un, cik vien iespējams, vienmēr ņemot vērā bērna intereses, izmantot visus saskaņā ar valsts tiesību aktiem un starptautiskajiem instrumentiem par tiesisko sadarbību pieejamos līdzekļus, tostarp vajadzības gadījumā līdzekļus, kas paredzēti Pierādījumu regulā. To var darīt tikai izcelsmes tiesa, nevis izpildes dalībvalsts tiesa.

Pirms izcelsmes dalībvalsts tiesa var izdot apliecību, kas atbilst Regulas 42. panta prasībām, šai tiesai jāpārlicinās, ka, ņemot vērā bērna intereses un visus konkrētās lietas apstākļus, spriedums, par kuru tiks izdota apliecība, ir pieņemts, attiecīgi ņemot vērā bērna tiesības brīvi izteikt savu viedokli, un ka bērnam ir dota iespēja sekmīgi izteikt šo viedokli. Tomēr EST secināja, ka šāda sprieduma likumību, novērtējot

tā atbilstību jo īpaši tām prasībām, kas paredzētas Pamattiesību hartas 24. pantā un Regulas 42. pantā, var pārbaudīt tikai izcelsmes dalībvalsts tiesas, un tāpēc attiecīgajā lietā dalībvalsts B tiesām (jeb izpildes dalībvalsts tiesām) nebija tiesību pārskatīt spriedumu un pretoties tā izpildei pat attiecīgās lietas apstākļos, kā arī šīs tiesas nevar pārskatīt lēmumu par apliecības izdošanu un tām nav tiesību pārskatīt un pretoties sprieduma izpildei par attiecīgās lietas apstākļos.

6.7. ANO Konvencija par bērna tiesībām⁽⁹⁷⁾

ANO Konvencijas par bērna tiesībām ir pasaules mēroga konvencija, kuras vispārējais mērķis ir to bērnu tiesību stiprināšana, kas nav sasnieguši 18 gadu vecumu, visās ar viņu interesēm saistītajās jomās. Konvencijai ir aptuveni 190 dalībvalstis, un tā kalpo par stūrakmeni Apvienoto Nāciju Organizācijas darbībām, kas tiek veiktas ar *UNICEF* starpniecību, lai sniegtu atbalstu bērniem visā pasaulē. Vairākiem Konvencijas noteikumiem ir bijusi tieša ietekme uz politikas attīstību procesos, kas saistīti ar bērniem, jo īpaši, uz to, kā tiek ņemtas vērā bērnu tiesības un intereses⁽⁹⁸⁾. Jo īpaši, kā paredzēts KBT 3. pantā, visās darbībās attiecībā uz bērniem neatkarīgi no tā, vai tās veic valsts iestādes vai privātās iestādes, kas nodarbojas ar sociālās nodrošināšanas jautājumiem, tiesas, administratīvās vai likumdošanas iestādes **uzmanība, pirmkārt, jāvelta bērna interesēm**.

(97) Konvencija par bērna tiesībām, kas ir pieņemta un atvērta parakstīšanas, ratificēšanas un pievienošanās procedūrai ar Ģenerālās Asamblejas 1989. gada 20. novembra rezolūciju 44/25 (stājās spēkā 1990. gada 2. septembrī saskaņā ar 49. pantu). Sk. <http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>

(98) Sk. 12. pantu par bērna viedokļa uzklauššanu, kā minēts 94. zemsvītras piezīmē.

Konvenciju atbalsta Bērnu tiesību komiteja, kas regulāri veic apsekojumus un sagatavo ziņojumus par bērnu tiesību ievērošanu pasaulē. Tā sagatavo dokumentu sēriju "Vispārīgi komentāri" (General Comments) un kurā tiek sniegti viedokļi par bērnu stāvokli un izteikti ieteikumi. Jaunākajā no šiem dokumentiem⁽⁹⁹⁾ minētā komiteja apgalvoja, ka bērnu tiesības principiāli un procesuāli būtu pilnīgi jāintegrē visos ar bērniem saistīto procedūru aspektos. Minētajā dokumentā ir pausts arī turpmāk teiktais:⁽¹⁰⁰⁾

"Komiteja mudina ratificēt un īstenot Hāgas Starptautiskās privāttiesību konferences konvencijas⁽¹⁰¹⁾, kuras veicina bērna interešu piemērošanu un garantē to īstenošanu, ja bērna vecāki dzīvo divās dažādās valstīs."

(99) GC 14, kas izdots 2013. gada 29. maijā. Sk. http://www2.ohchr.org/English/bodies/crc/docs/GC/CRC_C_GC_14_ENG.pdf

(100) 68. punkts.

(101) Tās ir Konvencija Nr. 28 par bērna starptautiskas nolaupīšanas civiltiesiskajiem aspektiem (1980. gads), Konvencija Nr. 33 par bērnu aizsardzību un sadarbību starpvalstu adopcijas jautājumos (1993. gads), Konvencija Nr. 23 par lēmumu atzīšanu un izpildi uzturīdžekļu nodrošināšanas pienākumu jomā (1973. gads) un Konvencijas Nr. 24 par piemērojamiem tiesību aktiem uzturīdžekļu nodrošināšanas pienākumu jomā (1973. gads).

7. Sadarbība starp centrālajām
iestādēm un starp tiesām
(53.–58. pants)

Centrālajām iestādēm ir svarīga loma Regulas piemērošanā saistībā ar vecāku atbildības jautājumiem. Dalībvalstīm jānorīko vismaz viena centrālā iestāde. Vislabākajā gadījumā šīs iestādes sakrīt ar iestādēm, kas norīkotas saskaņā ar 1980. gada Hāgas konvenciju. Tas var radīt sinerģiju un dod iestādēm iespēju izmantot pieredzi, ko tās guvušas, pārvaldot ar Konvenciju saistītās lietas.

7.1. Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkls civillietās un komerclietās (54. pants)

Regulā paredzēts, ka centrālās iestādes būs efektīvi integrētas Eiropas Tiesiskās sadarbības tīklā civillietās un komerclietās⁽¹⁰²⁾ ("Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkls") un ka tās regulāri tiksies, lai diskutētu par Regulas piemērošanu.

7.2. Centrālo iestāžu pienākumi (55. pants)

Centrālo iestāžu īpašie pienākumi ir uzskaitīti 55. pantā. Centrālajām iestādēm pašām nav jāveic visi pienākumi, bet tās var darboties ar aģentūru starpniecību.

Pēc tādas personas pieprasījuma, kurai ir vecāku atbildība, centrālajām iestādēm jāveic visi attiecīgie pasākumi, lai iegūtu informāciju par bērna stāvokli, uzsāktajām procedūrām vai par lēmumiem saistībā ar bērnu un apmainītos ar šo informāciju. Tās veic attiecīgos pasākumus, lai sniegtu informāciju un palīdzību personām, kurām ir vecāku atbildība un kuras

prasa savā teritorijā pieņemt lēmumu atzīšanu un izpildi, jo īpaši attiecībā uz lēmumiem par saskarsmes tiesībām un bērna atpakaļatdošanu.

To pienākumos ir arī saziņas veicināšana starp tiesām, ja tā ir nepieciešama, jo īpaši, ja kāda tiesa ir nodevusi lietu kādai citai tiesai (sk. 3.3. punktu un 4. nodaļu). Visos minētajos gadījumos centrālās iestādes darbojas kā saikne starp valsts tiesām un citu dalībvalstu centrālajām iestādēm.

7.3. Sekmēta vienošanās (55. panta e) punkts)

Vēl viens centrālo iestāžu uzdevums saskaņā ar 55. panta e) punktu ir ar starpniecību vai citiem līdzekļiem sekmēt vienošanos to personu starpā, kurām ir vecāku atbildība, kā arī tādējādi veicināt pārrobežu komunikāciju. Ir pierādīts, ka starpniecībai var būt nozīmīga loma, piemēram, bērna nolaupīšanas gadījumos, lai nodrošinātu, ka bērns var turpināt pēc nolaupīšanas tikties ar vecāku, kurš viņu nenolaupīja, kā arī pēc atpakaļatdošanas izcelsmes valstij var turpināt tikties ar vecāku, kurš viņu nolaupīja. Tomēr ir svarīgi, lai starpniecības process netiktu izmantots bērna atpakaļatdošanas procesa kavēšanai.

7.4. Bērna nodošana aprūpē citā dalībvalstī (56. pants)

Svarīgs Regulas noteikums ir saistīts ar bērna nodošanu aprūpē vai nu audžuģimenei, vai aprūpes iestādei citā dalībvalstī. Uz šādu lēmumu, kas

(102) https://e-justice.europa.eu/content_ejn_in_civil_and_commercial_matters-21-en.do

ir Regulas darbības jomā⁽¹⁰³⁾, attiecas 56. pantā izklāstītie īpašie noteikumi par sadarbību starp tiesām un dalībvalstu centrālajām un citām iestādēm. Īsumā tas nozīmē, ka, pirms tiesa vienā dalībvalstī var nodot bērnu aprūpē citā dalībvalstī, tai jākonsultējas ar centrālo iestādi vai kādu citu iestādi, kura ir kompetenta jautājumos par publiskas iestādes iesaistīšanos otrajā dalībvalstī saistībā ar bērnu nodošanas aprūpē gadījumiem. Pārrobežu gadījumos, kad publiska iestāde iesaistītos šāda veida vietējās lietās kādā dalībvalstī, tas ir iespējams tikai tad, ja tās dalībvalsts kompetentā iestāde, kurai iesniegts pieteikums, piekrīt tam, ka tās dalībvalsts tiesa, kura iesniegusi pieteikumu, var lemt par nodošanu aprūpē. Ja tiek nolemts nodot bērnu audžuģimenē un ja valstī, kurai iesniegts pieteikums, šādā gadījumā nav nepieciešama publiskas iestādes iesaistīšanās, tiesai, kura apsver nodošanu aprūpē, par to jāinformē tikai centrālā vai cita iestāde valstī, kurai iesniegts pieteikums.

(103) Sk. 1. panta 2. punkta d) apakšpunktu. Sk. arī spriedumu lietā C-435/06, C, 2007, Krājums I-10141. lpp., kurā EST noteica, ka lēmums par bērna nodošanu aprūpes iestādē ir "civiltiesību" jautājums Regulas 1. panta nozīmē, neraugoties uz to, ka šāda procedūra ir publisko tiesību jautājums.

Piemērs:

Fakti:

Iestādes dalībvalstī A vēlējās nodot pusaudžu meiteni īpašā drošā aprūpes iestādē, kas atradās ārpus viņas izcelsmes valsts, jo viņai bija nepieciešami īpaši aizsardzības pasākumi viņas uzvedības dēļ, kā arī tāpēc, ka viņa bija bieži aizbēgusi no aprūpes iestādēm savā valstī. Šajā valstī šādas īpašas aprūpes iestādes nebija, un iestādes uzskatīja, ka vislabākais risinājums būtu viņas nodošana attiecīgajā iestādē dalībvalstī B, kurā dzīvoja viņas māte. Pēc informācijas apmaiņas starp centrālajām iestādēm dalībvalsts A tiesai tika paziņots, ka iestādē dalībvalstī B ir vieta šai meitenei un ka iestāde piekrīt nodošanai aprūpē. Tiesa izdeva rīkojumu par nodošanu aprūpē. Arī dalībvalsts B tiesa izdeva pagaidu rīkojumu saskaņā ar 20. pantu. Meitene tika nodota dalībvalstij B un ievietota aprūpes iestādē.

EST lēmums:

EST tika uzdoti vairāki jautājumi par procedūrām, kas jāveic saskaņā ar 56. pantu attiecīgajā lietā⁽¹⁰⁴⁾, un EST izmantoja iespēju precizēt vairākas lietas, un pirmā no tām bija par to, vai šāds rīkojums ir Regulas materiālajā darbības jomā. Tiesas atbilde bija apstiprinoša, ņemot vērā EST judikatūru lietā C⁽¹⁰⁵⁾.

(104) Sk. spriedumu lietā C-92/12 PPU, *Health Service Executive/S.C. un A.C.*, 2012, Krājums I-0000 (spriedums izsludināts 2012. gada 26. aprīlī).

(105) Sk. 20. un 103. zemsvītras piezīmi.

Nākamais jautājums bija par to, kura dalībvalsts B iestāde ir kompetenta pieņemt lēmumu par piekrišanu šādai nodošanai, un tiesa atbildēja, ka piekrišanu, kas minēta 56. panta 2. punktā, pirms tiek taisīts nolēmums par bērna nodošanu, jāsniedz iestādei, kas ir kompetentā iestāde saskaņā ar publiskajām tiesībām. Nepietiek ar to, ka nodošanai ir piekritusi iestāde, kurā bērns tiks ievietots. Apstākļos, kad kādas dalībvalsts tiesa, kura pieņēma nolēmumu par ievietošanu, nav pārliecināta par to, vai dalībvalstī, kurai iesniegts pieteikums, piekrišana ir dota likumīgi, jo minētajā dalībvalstī nebija iespējams noteikt kompetento iestādi, šādu neprecizitāti var labot, lai nodrošinātu, ka Regulas 56. pantā paredzētā prasība par piekrišanas izteikšanu ir pilnībā ievērota.

Trešais un ceturtais jautājums bija par nodošanas rīkojuma juridisko spēku un izpildi, kā arī par to, vai pirms faktiskās nodošanas attiecīgais rīkojums tiesām bija jāpasludina par izpildāmu tajā dalībvalstī, kurā nodošana aprūpē notiks. Atbilde bija tāda, ka šim rīkojumam bija nepieciešama izpildes pasludināšanas procedūra un ka līdz šādai pasludināšanai šis rīkojums nebūtu spēkā, proti, to oficiāli nevarētu izpildīt. Tiesa piebilda, ka šī procedūra bija jāveic steidzamā kārtā, un, ja šis rīkojums tiktu pārsūdzēts, tā izpilde netiktu atlikta.

Piektajā un sestajā jautājumā tika jautāts par to, vai, ja piekrišana rīkojumam par nodošanu aprūpē ir dota uz konkrētu laiku, kā tas bija šajā lietā, turpmāka rīkojuma darbības pagarināšana ir veicama, nesauņemot papildu piekrišanu. Šajā saistībā EST skaidri atbildēja, ka piekrišana, kas dota uz konkrētu laiku, neattiecas uz rīkojumiem, ar kuriem pagarina nodošanas aprūpē laiku. Šādā gadījumā jāpieprasa

jauns piekrišanas lēmums. Nolēmumu par nodošanu aprūpē, kas pieņemts vienā dalībvalstī un pasludināts par izpildāmu otrā dalībvalstī, var izpildīt otrajā dalībvalstī tikai uz laika posmu, kas paredzēts attiecīgajā nolēmumā par nodošanu aprūpē.

7.5. Centrālo iestāžu resursi

Centrālo iestāžu rīcībā jābūt pietiekamiem finanšu un cilvēku resursiem, lai tās varētu pildīt savus pienākumus, un to darbiniekiem jābūt attiecīgi apmācītiem jautājumos par Regulas darbību, kā arī ir vēlama apmācība saistībā ar 1980. gada Hāgas konvencijas un citu saistīto ģimenes tiesību jomas aktu vēsturē un darbībā. Valodu apmācība arī ir ļoti vērtīga, tāpat kā kopīgas mācības ar tiesnešiem, juristiem un citām personām, kuras ir iesaistītas Regulas un Konvencijas darbībā. Mūsdienu tehnoloģiju izmantošana ir ļoti lietderīga, lai paātrinātu lietu pārvaldību, un iespēju robežās tā būtu jāveicina.

7.6. Tiesu sadarbība

Paralēli prasībām par sadarbību starp centrālajām iestādēm Regulā noteikts, ka dažādu dalībvalstu tiesām jāsadarbojas dažādu jautājumu risināšanai. Daži noteikumi paredz dažādu dalībvalstu tiesnešiem īpašus pienākumus par saziņu un informācijas apmaiņu saistībā ar lietas nodošanu (sk. 3.3. punktu) un bērna nolaupīšanu (sk. 4. nodaļu).

7.7. Tiesneši-koordinatori

Lai sekmētu šādu sadarbību, jāturpina veicināt diskusiju starp tiesnešiem gan Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkla ietvaros, gan ar dalībvalstu iniciatīvu starpniecību. Šajā saistībā lietderīga ir bijusi pieredze, kas gūta Hāgas Starptautiskajā tiesnešu tīkla ietvaros, ko saistībā ar 1980. gada Hāgas konvenciju organizēja Hāgas Starptautiskā privāttiesību konference⁽¹⁰⁶⁾.

Daudzas dalībvalstis uzskata, ka ir lietderīgi piedalīties tiesu tīklu veidošanā, norīkojot tiesnešus-koordinatorus vai tiesnešus, kas ir specializējušies ģimenes tiesību jautājumos, lai viņi varētu palīdzēt saistībā ar Regulas darbību. Šādi pasākumi Hāgas tīklā pastāv arī saistībā ar Hāgas Tiesiskās sadarbības tīklu, un tie var radīt labāku un efektīvāku saziņu starp tiesnešiem un centrālajām iestādēm, kā arī tiesnešu starpā, tādējādi sekmējot ar vecāku atbildību saistītu lietu ātrāku atrisināšanu atbilstīgi Regulai.

---

(106) Šajā saistībā sk. 3.3.4.2. un 4.1.5. punktu.

8. Saikne starp Regulu un 1996.
gada Hāgas Konvenciju par bērna
aizsardzību (61. un 62. pants)

8.1. Abu instrumentu darbības joma

Regulas piemērošanas joma ir ļoti līdzīga Hāgas 1996. gada 19. oktobra Konvencijas par piekritību, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību sakarā ar vecāku atbildību un bērnu aizsardzības pasākumiem⁽¹⁰⁷⁾ ("1996. gada Hāgas konvencija") piemērošanas jomai. Abos dokumentos ir noteikumi par to nolēmumu piekritību, atzīšanu un izpildi, kas saistīti ar vecāku atbildību. Lielākā atšķirība ir tā, ka 1996. gada Hāgas konvencijā ir arī noteikumi par piemērojamiem tiesību aktiem.

8.2. Ratifikācija ES dalībvalstī

Šī dokumenta sagatavošanas laikā (2014. gada jūnijā) Konvenciju nebija ratificējušas un nebija pievienojušās tai tikai divas dalībvalstis. Šīs valstis ir Beļģija un Itālija, kuras Konvenciju ir parakstījušas, bet vēl nav to ratificējušas. Konvencija attiecībā uz katru dalībvalsti stājas spēkā pēc katras dalībvalsts ratifikācijas. Saikne starp abiem instrumentiem ir precizēta Regulas 61. un 62. pantā.

8.3. Uz kurām lietām attiecas Regula un uz kurām 1996. gada konvencija (61. un 62. pants)?

Lai noteiktu, vai uz konkrētu lietu attiecas Regula vai Konvencija, jāatbild uz šādiem jautājumiem:

8.3.1. Vai lietā ir runa par jautājumu, uz kuru attiecas Regula?

Regula prevalē pār Konvenciju attiecībās starp dalībvalstīm jautājumos, kas ietverti Regulā. Tas nozīmē, ka Regula prevalē jautājumos saistībā ar piekritību, atzīšanu un izpildi. Savukārt Konvenciju piemēro attiecībās starp dalībvalstīm jautājumos par piemērojamiem tiesību aktiem, jo šo jautājumu loks Regulā nav aplūkots.

8.3.2. Vai bērna pastāvīgā dzīvesvieta atrodas dalībvalsts teritorijā?

Ja atbilde uz abiem jautājumiem 8.3.1. un 8.3.2. punktā ir apstiprinoša, Regula prevalē pār Konvenciju.

8.3.3. Vai lieta ir saistīta ar tāda nolēmuma atzīšanu un/ vai izpildi, kuru izsludinājusi citas dalībvalsts tiesa?

Uz šo jautājumu jāatbild, pamatojoties uz to, ka Regulas noteikumi par atzīšanu un izpildi attiecas uz visiem nolēmumiem, kurus izsludinājusi dalībvalsts kompetentā tiesa. Nav svarīgi, vai attiecīgais bērns dzīvo

(107) Saistībā ar 1996. gada Hāgas konvenciju ir lietderīgi aplūkot Konvencijas paskaidrojošo ziņojumu, ko sagatavojis prof. Pols Lagārs (Paul Lagarde): http://www.hcch.net/index_en.php?act=publications.details&pid=2943

konkrētas dalībvalsts teritorijā, ja vien šīs valsts tiesas ir kompetentas pieņemt attiecīgo nolēmumu. Tādējādi Regulas noteikumi par atzīšanu un izpildi attiecas uz nolēmumiem, ko izsludinājusi dalībvalsts tiesa, pat tad, ja attiecīgais bērns dzīvo trešajā valstī, kas ir Konvencijas līgumslēdzēja puse. Tā mērķis ir nodrošināt vienotas tiesiskās telpas izveidi, un tam nepieciešams, lai visi kompetento tiesu izsludinātie nolēmumi dalībvalstīs tiktu atzīti un izsludināti saskaņā ar vienādiem noteikumiem.

8.3.4. Ierobežota iespēja vienoties par tiesu (12. pants)

Kā aprakstīts 3.2.6. punktā, Regulas 12. pantā ir paredzēta ierobežota iespēja pusei vienoties par tiesu, izvēloties iesniegt pieteikumu tiesā tajā dalībvalstī, kurā nav bērna pastāvīgā dzīvesvieta, bet ar kuru bērnam ir būtiska saikne.

Šī iespēja neattiecas tikai uz gadījumiem, kad bērns ir kādas dalībvalsts pastāvīgais iedzīvotājs, bet arī uz gadījumiem, kad bērna pastāvīgā dzīvesvieta atrodas trešajā valstī, kas nav 1996. gada Hāgas konvencijas līgumslēdzēja puse. Šādā gadījumā piekritība saskaņā ar 12. pantu ir bērna interesēs, jo īpaši, bet ne tikai tad, ja tiesas process nevar notikt attiecīgajā trešā valstī⁽¹⁰⁸⁾. Turpretī, ja bērna pastāvīgā dzīvesvieta ir tādas trešās valsts teritorijā, kas ir minētās konvencijas līgumslēdzēja puse, tad tiek piemēroti Konvencijas noteikumi.

(108) Sk. Regulas 12. panta 4. punktu.

Rokasgrāmatas tabulu un shematisko attēlu saraksts

<i>Tabula vai shematiskais attēls</i>	<i>punkts</i>
Lietu piekritība laulības lietās	2.3.2.
Tiesas piekritības analīze saistībā ar vecāku atbildību.	3.2.2.
Bērna iepriekšējās pastāvīgās dzīvesvietas tiesas piekritības turpināšanās	3.2.4.2.8.
Lietas nodošana tiesai, kas atrodas labākā vietā	3.3.4.4.
Ar bērna nolaupīšanu saistīto jauno noteikumu galvenie principi	4.1.4.
Īpaši gadījumi, kad piekritību iegūst pieteikumu saņēmējas dalībvalsts tiesas	4.2.1.2.
Bērna nolaupīšanas lietu piekritība – 10. panta juridiskais spēks	4.2.2.
Bērna atpakaļatdošana – 1980. gada Hāgas konvencijas un Regulas noteikumu salīdzinājums.	4.3.6.
Bērna atpakaļatdošana pēc nolaupīšanas – daži praktiski jautājumi.	4.4.6.
Procedūra, kas jāievēro bērna nolaupīšanas lietās pēc tam, kad pieņemts rīkojums par neatdošanu atpakaļ	4.4.9.

Šajā rokasgrāmatā minēto lietu saraksts

<i>EST lietas</i>	<i>punkts</i>
Lieta C-168/08, Hadadi/Hadadi, 2009, Krājums I-6871. lpp.	2.3.4.
Lieta C-523/07, A, 2009, Krājums I-2805. lpp.	2.3.5., 3.1.1.3., 3.1.3.2. un 3.2.3.2.
Lieta C-68/07, Sundelind Lopez/Lopez Lizazo, 2007, Krājums I-10403. lpp.	2.3.6. un 2.3.8.
Lieta C-260/97, Unibank A/S /Flemming G. Christensen, 1999, ECR I-3715. lpp.	2.5.5.
Lieta C-435/06, C, 2007, Krājums I-10141. lpp.	3.1.1.3. un 7.4.
Lieta C-256/09, Bianca Purruicker/Guillermo Valles Perez, 2010, Krājums I-7353. lpp., (“Purruicker I”)	3.1.3.4., 3.2.2., 3.4.2., 3.5.1. un 5.1.1.
Lieta C-497/10 PPU, Mercredi/Chaffe, 2010, Krājums I-0000. lpp.	3.2.3.2.
Pieteikums lietā C-656/13 (2014/C 85/19), L/M, R un K	
Pieteikums lietā C-463/13, E/B	
Lieta C-296/10, Bianca Purruicker/Guillermo Valles Perez, 2010, Krājums I-11163. lpp., (“Purruicker II”)	3.4.2.

Lieta C-195/08 PPU, Inga Rinau, 2008, Krājums I-5271. lpp. .... 3.5.1., 4.4.1., 4.4.6.4., 4.4.6.5., 4.4.6.6. un 5.1.3.	Prizzia pret Ungāriju, pieteikuma Nr. 20255/12. .... 5.3.1.
Lieta C-211/10 PPU, Povse/Alpago, 2010, Krājums I-06673. lpp. .... 4.1.4., 4.2.1.2., 4.4.6.5. un 5.2.	Iosub Caras pret Rumāniju, pieteikuma Nr. 7198/04 ..... 5.3.2.
Lieta C-400/10 PPU, McB/L.E., 2010, Krājums I-8965. lpp. .... 4.3.2.1. un 6.6.	Deak pret Rumāniju un AK, pieteikuma Nr. 19055/05 ..... 5.3.2.
Lieta C-403/09 PPU, Detiček/Sgueglia, 2009, Krājums I-12193. lpp. .... 5.1.2.	Maumosseau un Washington pret Franciju, pieteikuma Nr. 29388/05 ..... 5.3.4.
Lieta C-491/10 PPU, Aguirre Zarraga/Pelz, 2010, Krājums I-14247. lpp. .... 5.1.3. un 6.6.	Lipkowski pret Vāciju, pieteikuma Nr. 26755/10 ..... 5.3.4.
Lieta C-92/12 PPU, Health Service Executive/S.C. un A.C., 2012, Krājums I-0000. lpp. .... 7.4.	Povse pret Austriju, pieteikuma Nr. 3890/11 ..... 5.3.4.
<i>ECT lietas</i> ..... punkts	Raban pret Rumāniju, pieteikuma Nr. 25437/08 ..... 5.3.4.
Iglesias Gil pret Spāniju, pieteikuma Nr. 56673/00. .... 5.3.1.	Neulinger un Shuruk pret Šveici, pieteikuma Nr. 41615/07 ..... 5.3.4. un 5.3.5.
Ignaccolo-Zenide pret Rumāniju, pieteikuma Nr. 31679/96 ..... 5.3.1.	Šneersone un Campanella pret Itāliju, pieteikuma Nr. 14737/09 ..... 5.3.5.
Maire pret Portugāli, pieteikuma Nr. 48206/99 ..... 5.3.1.	B pret Beļģiju, pieteikuma Nr. 4320/11 ..... 5.3.5.
PP pret Poliju, pieteikuma Nr. 8677/03 ..... 5.3.1.	X pret Latviju, pieteikuma Nr. 27853/09 ..... 5.3.5. un 5.3.6.
Raw pret Franciju, pieteikuma Nr. 10131/11 ..... 5.3.1. un 5.3.2.	
Shaw pret Ungāriju, pieteikuma Nr. 6457/09 ..... 5.3.1.	

Rokasgrāmatas elektroniskā versija ir pieejama šādā tīmekļa vietnē:

<http://e-justice.europa.eu>

***Europe Direct dienests jums palīdzēs rast atbildes
uz jautājumiem par Eiropas Savienību***

**Bezmaksas tālruņa numurs (*):
00 800 6 7 8 9 10 11**

(*) Informāciju sniedz bez maksas, tāpat arī lielākā daļa zvanu ir bezmaksas (izņemot dažus operatorus, viesnīcas vai taksofonus).

Uz vāka, 4., 68. lpp.: © iStockphoto
P.8, p. 18, p. 48, p. 76, p. 82, p. 88: © Thinkstock

ISBN 978-92-79-39747-9
doi:10.2838/29496

© Eiropas Savienība, 2013. gads
Reproducēšana ir atļauta, ja tiek norādīts avots.

Printed in Belgium

IESPIESTS UZ PAPIĀRA, KAS BALINĀTS BEZ ELEMENTĀRĀ HLORA (ECF)

Kontaktadrese

Eiropas Komisija
Tieslietu ģenerāldirektorāts
Eiropas Tiesiskās sadarbības
tīkls civillietās un komerclietās
just-ejn-civil@ec.europa.eu
<http://ec.europa.eu/justice/civil>

